

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ ANABİLİM DALI
AVRUPA BİRLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE'DEN AVRUPA BİRLİĞİ'NE
YENİ GÖÇ HAREKETİ:
YÜKSEK NİTELİKLİ GÖÇ

Fatih ŞAHİN

Danışman
Doç. Dr. İbrahim Alper ARISOY

İZMİR-2019

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ ANABİLİM DALI
AVRUPA BİRLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE'DEN AVRUPA BİRLİĞİ'NE
YENİ GÖÇ HAREKETİ:
YÜKSEK NİTELİKLİ GÖÇ

Fatih ŞAHİN

Danışman
Doç. Dr. İbrahim Alper ARISOY

İZMİR-2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi / Projesi olarak sunduğum **“Türkiye’den Avrupa Birliği’ne Yeni Göç Hareketi: Yüksek Nitelikli Göç”** adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

...../...../.....

Fatih ŞAHİN

İmza

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
Türkiye’den Avrupa Birliği’ne Yeni Göç Hareketi:
Yüksek Nitelikli Göç
Fatih ŞAHİN

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Avrupa Birliği Anabilim Dalı
Avrupa Birliği Programı

Avrupa Birliği 2050 yılı nüfus projeksiyonuna bakıldığında nüfusunun azalacağı ve çalışan nüfusun yaşlanacağı öngörülmektedir. AB, bu durumun etkisi ile “Dünya’nın en rekabetçi bilgi toplumuna dayalı ekonomisi” hedefini gerçekleştirebilmek için yüksek nitelikli üçüncü ülke vatandaşlarını kendi pazarına çekebilme konusunda yüksek nitelikli işgücüne yönelik uygulamalar hayata geçirmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu’nun yayınlamış olduğu uluslararası göç istatistiklerine göre, son yıllarda Türkiye’den yurt dışına göç oranında ciddi bir artış olduğu görülmektedir. Göç hareketinde bulunan grubun yaş araladıkları incelendiğinde bu kişilerin eğitimlerini tamamlamış ve ekonomik verimlilikleri yüksek kişiler olduğu görülmüştür. Bu veriler sonucunda basında, sosyal medyada ve diğer haber kaynaklarında bu durumun nedenleri tartışılmaya başlanmıştır. Potansiyel yüksek nitelikli göçmen işgücünden anket ve odak grup görüşmesi yoluyla alınan veriler sonucunda, yaşanan bu artışın nedenlerinin; siyasal, ekonomik ve sosyokültürel ortama ilişkin algılar olduğu görülmektedir. İstatistiklere bakıldığında, son yıllarda Türkiye’den AB’ye yönelen göç oranında azalma görülmesine rağmen, AB’nin Birlik düzeyindeki uygulamaları ve üye ülkelerin ulusal uygulamaları sonucunda yüksek nitelikli işgücünün Avrupa’ya göç hareketinde artış yaşanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Yüksek Nitelikli Göç, Mavi Kart, Tek İzin Direktifi.

ABSTRACT

Master's Thesis

Recent Migration from Turkey to the European Union:

Highly Skilled Migration

Fatih ŞAHİN

Dokuz Eylul University

Graduate School of Social Sciences

Department of European Union

European Union Program

Considering the population projection of the European Union towards 2050, it is foreseen that the population will decrease and the employed population will age. Due to this situation, the EU has implemented highly skilled labor practices in attracting highly qualified third country citizens to its own market in order to achieve the goal of to be the world's most competitive economy based on information society. According to international migration statistics published by the Turkish Statistical Institute, there has been a significant increase in the rate of emigration from Turkey in recent years. When the age range of the immigration group is examined, it is seen that these people have completed their education and have high economic productivity. As a result of these data, the reasons of this situation started to be discussed in the press, social media and other reports. In this framework under this research the data was obtained from surveys and focus group discussions from potential highly qualified migrant labor force in Turkey. The aim is to investigate the possible reasons- political, economic and socio-cultural- for this sudden increase. According to the statistical data, however there is a decrease in the rate of migration towards the EU from Turkey in recent years, an increase in highly qualified labor migration through Europe has been experienced, as a result of practices in EU level and national practices of member states.

Keywords: European Union, Highly Skilled Migration, Blue Card, Single Permit Directive.

**TÜRKİYE'DEN AVRUPA BİRLİĞİ'NE YENİ GÖÇ HAREKETİ:
YÜKSEK NİTELİKLİ GÖÇ
İÇİNDEKİLER**

YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	viii
TABLOLAR LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
GİRİŞ	1

**BİRİNCİ BÖLÜM
GÖÇ KAVRAMI VE AVRUPA**

1.1.GÖÇ KAVRAMI	4
1.1.1.Göçmenlik Kavramı	6
1.2.AVRUPA'DA GÖÇÜN TARİHSEL SÜREÇLERİ	8
1.2.1.1950 Öncesi Dönemde Avrupa'ya Göçün Tarihsel Süreci	9
1.2.2.1950 Sonrasında Avrupa'ya Göç Hareketi	10
1.2.3.Avrupa Birliği'nin Oluşumu ve Göç Politikaları	15

**İKİNCİ BÖLÜM
AVRUPA BİRLİĞİ'NE YÜKSEK NİTELİKLİ GÖÇ HAREKETİ**

2.1. AB'DE YÜKSEK NİTELİKLİ GÖÇ UYGULAMALARI	27
2.1.1. Mavi Kart Planı	29
2.1.2. Tek İzin Direktifi	37
2.1.3. Hollanda Yüksek Nitelikli Göçmen Programı	39
2.2. TÜRKİYE'DEN AB'YE YÜKSEK NİTELİKLİ GÖÇ HAREKETİ	42
2.2.1. Yüksek Nitelikli Göç Hareketinin Unsurları	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
YÜKSEK NİTELİKLİ GÖÇ HAREKETİNİN NEDENLERİNE
YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

3.1. AMAÇ	51
3.2. ÖNEM	51
3.3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	52
3.4. EVREN – ÖRNEKLEM	53
3.5. VERİLERİN TOPLANMASI	54
3.6. ARAŞTIRMA BULGULARI	55
3.6.1 Ankete İlişkin Bulgular	56
3.6.1.1. Demografik Bulgular	56
3.6.1.2. Göç Hareketine İlişkin Bulgular	59
3.6.1.3. Karşılaştırmalı Bulgular	62
3.6.2. Odak Grup Görüşmesine İlişkin Bulgular	74
3.6.2.1. Yüksek Nitelikli İşgücünün Sorunlarına İlişkin Bulgular	75
3.6.2.2. Göç Hareketinin Nedenlerine Bakış	77
3.6.3.3. Göç Hareketine İlişkin Bulgular	81
SONUÇ	86
KAYNAKÇA	93

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AEA	Avrupa Ekonomik Alanı
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AKÇT	Avrupa Kömür Çelik Topluluğu
AT	Avrupa Toplulukları
ERP	European Recovery Program
EURATOM	Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
FRONTEX	Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı
GMDAC	Küresel Göç Data Analiz Merkezi
ILO	Uluslararası Çalışma Ofisi
IND	Göçmenlik ve Vatandaşlığa Kabul Servisi
IOM	Uluslararası Göç Örgütü
ODGP	Ortak Dış İşleri ve Güvenlik Politikası
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
TDK	Türk Dil Kurumu

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo1: Ükelere göre AB Mavi Kartı Sayıları	s.33
Tablo 2: Mavi Kart Uygulaması Kapsamında Aile Birleşimi Sayıları	s.34
Tablo 3: Yurt dışına giden göçün en fazla olduğu ilk 5 il, 2017	s.44
Tablo 4: Türkiye'nin Göç Verdiği Meslek Dalları	s.44
Tablo 5: Türkiye'nin Göç Verdiği Ülkeler	s.45
Tablo 6: G20 Ülkelerinin Ekonomik Büyümeleri	s.48

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Türkiye’den Giden Göçün Cinsiyete Göre Dağılımı, 2016, 2017	s.43
Şekil 2: Türkiye’den AB’ye Amaçlarına Göre Göç Oranları, 2017	s.46
Şekil 3: Anket Katılımcılarının Eğitim Seviyesi	s.56
Şekil 4: Anket Katılımcılarının Yabancı Dil Durumu	s.57
Şekil 5: Anket Katılımcılarının Yaş Durumu	s.57
Şekil 6: Anket Katılımcılarının Yaşadıkları Şehir	s.58
Şekil 7: Anket Katılımcılarının Çalışma Durumu	s.58
Şekil 8: Anket Katılımcılarının Yurt Dışında Bulunma Durumu	s.58
Şekil 9: Anket Katılımcılarımızın Çalışmak İstedikleri Ülkeler	s.59
Şekil 10: Anket Katılımcılarımızın Göç Etmek İstedikleri Zaman Aralığı	s.59
Şekil 11: Anket Katılımcılarımızın Yurt Dışına Gitmek İstedikleri Yöntemler	s.60
Şekil 12: Anket Katılımcılarımızın Göç Etmek İsteme Nedenleri	s.60
Şekil 13: Anket Katılımcılarımızın Yurt Dışına Taşındıklarında Kazanacaklarını Düşündükleri Avantajlar	s.61
Şekil 14: Anket Katılımcılarımızın Yurt Dışına Taşınmalarını Engelleyen Faktörler	s.61
Şekil 15: Anket Katılımcılarımızın Yurt Dışında Yaşadıktan Sonra Türkiye’ye Dönme İstekleri	s.62
Şekil 16: Anket Katılımcılarımızın Göç Etmek İstedikleri Ülkenin Göç Politikası ve Uygulamaları Hakkında Bilgi Durumu	s.62
Şekil 17: 24 Yaş ve Altı Anket Katılımcılarının Eğitim Seviyesi	s.63
Şekil 18: 25 - 39 Yaş Arası Anket Katılımcılarının Eğitim Seviyesi	s.63
Şekil 19: 24 Yaş ve Altı Anket Katılımcılarının Yabancı Dil Bilgisi	s.64
Şekil 20: 25 -39 Yaş Arası Anket Katılımcılarının Yabancı Dil Bilgisi	s.64
Şekil 21: 24 Yaş ve Altı Anket Katılımcılarının Yaşadıkları Şehir	s.64
Şekil 22: 25 – 39 Yaş Arası Anket Katılımcılarının Yaşadıkları Şehir	s.65
Şekil 23: 24 Yaş ve Altı Anket Katılımcılarının Çalışma Durumu	s.65
Şekil 24: 25 -39 Yaş Arası Anket Katılımcılarının Çalışma	s.65
Şekil 25: 24 Yaş ve Altı Anket Katılımcılarının Yurt Dışında Bulunma Durumu	s.66

Şekil 26: 25 – 39 Yaş Arası Anket Katılımcılarının Yurt Dışında Bulunma Durumu	s.66
Şekil 27: 24 Yaş ve Altı Anket Katılımcılarının Çalışmak İsteddiği Ülkeler	s.67
Şekil 28: 25 – 39 Yaş Arası Anket Katılımcılarının Çalışmak İsteddiği Ülkeler	s.67
Şekil 29: 24 Yaş ve Altı Anket Katılımcılarının Göç Etmek İsteddiği Zaman Aralığı	s.68
Şekil 30: 25 – 39 Yaş Arası Anket Katılımcılarının Göç Etmek İsteddiği Zaman Aralığı	s.68
Şekil 31: 24 Yaş ve Altı Anket Katılımcılarının Yurt Dışına Gitmek İstedikleri Yöntemler	s.69
Şekil 32: 25 – 39 Yaş Arası Anket Katılımcılarının Yurt Dışına Gitmek İstedikleri Yöntemler	s.69
Şekil 33: 24 Yaş ve Altı Anket Katılımcılarının Göç Etmek İsteme Nedenleri	s.70
Şekil 34: 25 – 39 Yaş Arası Anket Katılımcılarının Göç Etmek İsteme Nedenleri	s.70
Şekil 35: 24 Yaş ve Altı Anket Katılımcılarının Yurt Dışına Taşındıklarında Kazanacaklarını Düşündükleri Avantajlar	s.71
Şekil 36: 25 – 39 Yaş Arası Anket Katılımcılarının Yurt Dışına Taşındıklarında Kazanacaklarını Düşündükleri Avantajlar	s.71
Şekil 37: 24 Yaş ve Altı Anket Katılımcılarının Yurt Dışına Taşınmalarını Engelleyen Faktörler	s.72
Şekil 38: 25 – 39 Yaş Arası Anket Katılımcılarının Yurt Dışına Taşınmalarını Engelleyen Faktörler	s.72
Şekil 39: 24 Yaş ve Altı Anket Katılımcılarımızın Yurt Dışında Yaşadıktan Sonra Türkiye’ye Dönme İstekleri	s.73
Şekil 40: 25 – 39 Yaş Arası Anket Katılımcılarının Yurt Dışında Yaşadıktan Sonra Türkiye’ye Dönme İstekleri	s.73
Şekil 41: 24 Yaş ve Altı Anket Katılımcılarının Göç Etmek İstedikleri Ülkenin Göç Politikası ve Uygulamaları Hakkında Bilgi Durumu	s.74
Şekil 42: 25 – 39 Yaş Arası Anket Katılımcılarımızın Göç Etmek İstedikleri Ülkenin Göç Politikası ve Uygulamaları Hakkında Bilgi Durumu	s.74

GİRİŞ

Dünya’da her yıl binlerce insan farklı sebeplerden dolayı doğdukları ülkelerden ve şehirlerden ayrılarak başka ülkelere ve şehirlere daha iyi bir yaşam beklentisiyle yasal ya da yasal olmayan yollarla göç etmektedir. Avrupa da bulunduğu konum ve yaşam standartları sebebiyle gerek tarihte gerekse bugün göçün merkezi konumunda olmuştur.

BM'ye bağlı Uluslararası Göç Örgütünün (IOM) Küresel Göç Data Analiz Merkezi’nin (GMDAC) 2018 verilerine göre Dünya genelinde göçmen nüfusu, 2000-2017 döneminde yüzde 49 artış göstererek 258 milyona çıktı. Göçmen nüfusunun 124.8 milyonunu kadınlar, 36.1 milyonunu çocuklar, 25.4 milyonunu kayıtlı mülteciler, 4.8 milyonunu uluslararası öğrenciler ve 150.3 milyonunu uluslararası işçiler (çalışanlar) oluşturmaktadır.¹

II. Dünya Savaşı sonunda yıkılan Avrupa’yı ve sanayiye tekrar ayağa kaldırmak için büyük bir göç politikası baştan AB’nin 1960’lı yıllarda ortaya çıkan ‘Düşük Nitelikli Göçmen’ ihtiyacının yerini günümüzde 2020 Avrupa Stratejisi kapsamında bilgi toplumuna dayalı ekonomi hedefiyle “Yüksek Nitelikli Göçmenler” almıştır. Günümüzde küresel rekabet ortamında bilgiye dayalı ekonomi modelinde ilerleyen Amerika, Çin, Japonya, Avustralya, Kanada ve AB ülkeleri yüksek nitelikli iş gücünü kendi ülkelerine çekebilmek için bir yarış halindedir. Bu ülkeler ihtiyaçları olan yüksek nitelikleri bu kişileri ülkelere çekebilmek için politikalar geliştirmekte ve özel uygulamalar oluşturmaktadır. Yüksek nitelikli göçmenlerin yaratacağı katma değerden faydalanmak isteyen AB ve AB ülkeleri de 2000 yılından itibaren çeşitli uygulamalarla (Mavi kart planı, tek izin direktifi ve ülkelerin ulusal uygulamaları vs.) yüksek nitelikli göçmenler için cazibe merkezi olmaya çalışmaktadır.

Yüksek nitelikli işgücü de bulunduğu ülkedeki hayat şartlarının zorluğu, ekonomik sıkıntılar, gelir düzeyinin düşüklüğü, özgürlük ve demokrasi problemleri, ar-ge çalışmaları ve gelecek beklentileri sebebiyle yurt dışına göç hareketinde bulunmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) son dönemde yayınladığı uluslararası göç istatistiklerine göre son yıllarda Türkiye’den yurt dışına göç oranında ciddi bir

¹ GMDAC, “**Global Migration Indicators**”, Global Migration Data Analysis Centre, Germany, 2018, s.9.

artış görülmektedir.² Açıklanan bu veriler sonucunda basında, sosyal medyada diğer haber kaynaklarında bu konu tartışılmaya başlanmıştır. Bu tartışmalarda geçmişten bu yana devam eden Türkiye’den yurt dışına yapılan beyin göçünün verileri, profilleri ve nedenleri ele alınmaktadır. Bazı yayınlarda güncel gelişmelerden de bahsedilerek bu durumun sosyolojik, ekonomik ve siyasal nedenleri ortaya çıkarılmaya ve göç eden bu grubun profili belirlenmeye çalışılmaktadır.³

Son yıllarda yaşanan bu göç hareketine ilişkin demografik verilere yakından bakıldığında gittikçe artan sayıda daha genç grubun (20-34 yaş aralığı) ülke dışına göç ettiğine ilişkin bulgular vardır. Bu gençler eğitimi tamamlamış ve ekonomik verimliliği yüksek kişilerden oluşmaktadır. Bu durum onların ‘yüksek nitelikli iş gücü’ olarak tanımlanmasına yol açmaktadır. 2013’ten (Gezi Parkı eylemlerinden) itibaren bu yaş grubundaki kişilerin siyasal ve toplumsal baskılar nedeniyle yüksek nitelikli göç hareketinde bulundukları düşünülmektedir.⁴ Yüksek nitelikli göç hareketini beyin göçünden ayıran temel farklılık; göç eden kişinin ülkesini temelli terk etmemesidir. Bu kişiler belli bir süre hedeflerini gerçekleştirdikten sonra ülkelerine geri dönmek istemektedirler.

Son yıllarda artış gösteren yüksek nitelikli işgücü göçünün altında yatan nedenler, bu alandaki istatistiki verilerin eksikliği nedeniyle spekülasyona açık durumdadır. Çalışma kapsamında, yüksek nitelikli işgücünün yaşadıkları sorunların ve göç etme nedenlerinin belirlenmesi amacıyla örneklem grubuyla odak grup görüşmesi yoluyla alan çalışması gerçekleştirilmiştir.

Bu kapsamda çalışmamızın iki temel sorusu bulunmaktadır;

1. AB’nin ve üye ülkelerin Türkiye’den ve diğer ülkelerden yüksek nitelikli iş gücünü çekebilmek için uygulamış oldukları politikalar nelerdir?
2. Türkiye’deki yüksek nitelikli işgücünün göç hareketinde bulunmasının temel nedenleri nelerdir?

² Tüik, **Uluslararası Göç İstatistikleri 2017**, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30607>

³ Ali Arayıcı, “Türkiye’de ‘beyin göçü’ tehlikesi” **Birgün Gazetesi**, 13 Ocak 2019, <https://www.birgun.net/haber-detay/turkiyede-beyin-gocu-tehlikesi.html> (10.06.2019); Mustafa Büyüksipahi, “Türkiye’den yurt dışına kalifiye beyin göçü yaşanıyor!”, **Sözcü Gazetesi**, 31.05.2018, <https://www.sozcu.com.tr/hayatim/yasam-haberleri/turkiyeden-yurt-disina-kalifiye-beyin-gocu-yasaniyor/> (10.06.2019).

⁴ Elena Sánchez - Montijano and Others, “**Highly Skilled Migration between EU and Turkey: Drivers and Scenarios**” Online Paper, No. 21, 2018, p.1.

Türkiye’den Avrupa Birliği’ne göç eden yüksek nitelikteki göçmenlerin, tercihlerinin nedenleri, uyguladıkları yöntemler ve karşılaştıkları uygulama ve mevzuatların bu çalışmanın temel konusu olmasından hareketle; istatistiki veriler, akademik çalışmalar ve medyada yer alan söylem ve haberler, göç konusunda uygulanan mevzuat da bu çalışmanın ikincil verilerinin toplandığı kaynaklar arasındadır.

Çalışma, kapsamında araştırma sorularına bağlı olarak geliştirilen iki temel hipotez bulunmaktadır:

1. Avrupa Birliği’nde oluşan istihdam açığı ve nitelikli çalışan ihtiyacı nedeniyle yaşama geçirdiği yeni uygulamalar Türkiye’den AB’ye yüksek nitelikli göçü arttırmaktadır.
2. Türkiye’de son yıllarda gittikçe artan siyasal, ekonomik, sosyokültürel ortama ilişkin olumsuz algılar devam ettiği sürece yüksek nitelikli işgücünün AB’ye ve diğer ülkelere yüksek nitelikteki göçmen olarak gidişlerinde artış yaşanabilir.

Öncelikle çalışmanın birinci bölümünde göç kavramı üzerinde durularak kavramsal analiz gerçekleştirilmiş ve tarihsel olarak Avrupa’da yaşanan göç süreçleri incelenerek, Avrupa Birliği’nin oluşum süreci ve göç politikaları araştırılmış ve teze teorik bir çerçeve oluşturulmuştur.

İkinci bölümde ise, AB’deki yüksek nitelikli göç politikaları ve uygulamaları incelenerek birinci soruya cevap aranmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümü, araştırmanın bilimsel verilerin toplanıp analiz edildiği kısmını oluşturmaktadır. Çoğunluğu İzmir’de yaşayan potansiyel yüksek nitelikli göçmen durumundaki iş gücüne amaçlı örneklem çerçevesinde uygulanan anket ve odak grup görüşmesi ile göç hareketinin nedenlerine ulaşmak için veriler toplanmış ve bu veriler sonucunda bulgular elde edilmiştir.

Sonuç bölümünde ise; kavramsal analiz ve metodolojik araştırma ile elde edilen bulgular ile alan yazında konuya ilişkin çalışma ve veriler bir araya getirilerek genel değerlendirme ve çıkarsa yapılmaya çalışılmıştır. Bu yolla tez çalışmasının ikinci sorusu olan yüksek nitelikli göçmenlerin göç hareketinde bulunmalarının nedenlerine ilişkin durum değerlendirmesi yapılmış ve aynı zamanda soruna ilişkin çözüm önerileri ile birlikte konu, genel bir çerçevede sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM GÖÇ KAVRAMI VE AVRUPA

1.1.GÖÇ KAVRAMI

Göç, tarih boyunca süre gelen toplumların yaşadıkları bir olaydır. Ekonomik, siyasi, toplumsal ve coğrafi nedenlerden dolayı insanların yaşadıkları yeri değiştirme hareketidir. Türk Dil Kurumu'na (TDK) göre, genel anlamda göç kavramı “Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi” olarak tanımlanmıştır.⁵ Uluslararası Göç Örgütü (International Organization for Migration - IOM) ise, göçü uluslararası bir sınırı geçerek ya da devlet içinde yer değiştirme olarak ifade etmektedir.⁶ Nedeni, yapısı ve süresi, hangi nedenden olursa olsun, yer değiştirme hareketi olarak kabul etmektedir. Bu göç süreci de yerinden edilenler, mülteciler ile ekonomik göçmenlerden meydana gelmektedir. Genel olarak yapılan tanımlamalara göre göç kavramı temelde bir yer değiştirme hareketi olarak kabul edilmektedir.

Göç kavramını temelde iç göç ve dış göç olarak iki başlığa ayırabiliriz. İç göç kavramını TDK “Bir ülke sınırları içinde genellikle küçük yerleşim bölgelerinden büyük kentlere geçici veya sürekli kalmak üzere göç etme” olarak tanımlarken aynı kaynağa göre dış göç (uluslararası göç) kavramı ise “Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye doğru gerçekleşen nüfus hareketleri” olarak tanımlamaktadır.⁷

Temelde göç hareketi, kaynak ülke ile gidilen ülke arasındaki kaynaklar, iş, demografik büyüme, güvenlik, insan hakları ve sosyopolitik farklılıkların sonucunda oluşmaktadır.⁸ Bu durumu yukarıdaki tanımlamalarla birlikte değerlendirildiğinde ortaya çıkan neden sonuç ilişkisinden de anlaşılacağı üzere uluslararası göç, basit bireysel bir eylemden ziyade çok boyutlu bir olgu olması açısından konu antropologlardan sosyologlara, planlamacılardan idarecilere, siyaset bilimcilerden

⁵ Türk Dil Kurumu, “Göç” Tanımı, <http://sozluk.gov.tr/>.

⁶ IOM Uluslararası Göç Örgütü, “Göç Terimleri Sözlüğü”, Uluslararası Göç Hukuku, No:18, 2009, s.22.

⁷ Türk Dil Kurumu, “Uluslararası Göç” Tanımı, <http://sozluk.gov.tr/>.

⁸ Ayhan Gençler, “Avrupa Birliği'nin Göç Politikası”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı:49, 2005, s.174.

iktisatçılara, tarihçilerden coğrafyacılar kadar birçok bilim adamının ilgi sahasına girmektedir.⁹

Göç hem terk edilen yeri hem de yeni yerleşilen yeri etkilemektedir.¹⁰ Göç veren ile göç alan bölgeler arasındaki fiziksel, ekonomik ve kültürel farklılıklar, göç hareketinin siyasal açıdan kontrolünün daha belirgin olması ve göç edenlerin farklı boyutlarda yaşadıkları uyum sorunları gibi hususlar dış göç ile iç göç arasındaki önemli farklılıklardandır.

Artan göç oranları birçok ülkede ulusal kimlik, vatandaşlık gibi unsurlara yönelik “tehdit” olarak görülmekte ve bu unsurların yeniden tanımlanması ihtiyacını doğurmaktadır.¹¹ Belkıs Kümbetoğlu, göç eden veya etmek zorunda kalan bırakılan insanların daha iyi yaşam koşulları ve güvenlik (iki unsur birbirini tamamlamaktadır ve güven içinde olma iyi yaşamın temel ögesini oluşturur) arayışı sonucu gerçekleştirdiği sınırlar ötesi hareketliliği uluslararası göç olarak tanımlamaktadır ve “göçün istenmeyen tehdit unsuru olarak algılanan, beraberinde birçok sorunu getirdiği için sosyal düzenleri sarsan, sosyal kontrolleri güçleştiren bir sosyal süreç olarak değerlendirilişi gelişmiş ülkelerin temel bakış açısıdır”¹² sonucuna varmaktadır. Hem nedenleri hem de sonuçları açısından uluslararası göç hareketleri siyasi gündeme konu olmakta ve gün geçtikçe önemi daha fazla artmaktadır.

Çıkış noktasını ekonomik nedenlerin oluşturduğu göç hareketi kısa zamanda ülkeler için sosyolojik, politik bir olaya dönüşebileceği gibi, politik nedenlerden kaynaklanabilen göç hareketleri de ekonomik olarak birçok sorunu ortaya çıkarabilme potansiyeline sahiptir. Göç kavramının karışık ve “sorun” olarak görülmesi aslında bu süreçlerin iç içe olmasıyla açıklanabilir.

Göç kavramı altı alt kategoride değerlendirilebilmektedir;¹³

1. Sürekli yerleşenler,
2. Süreli sözleşmeli işçiler,

⁹ Mustafa Mutluer, “**Uluslararası Göçler ve Türkiye: Kuramsal ve Ampirik Bir Alan Araştırması-Denizli/Tavas**”, Çantay Kitabevi, İstanbul, 2003, s.9.

¹⁰Anthony Giddens, “**Göçmenlerin Emek Piyasası Üzerindeki Etkisi**”, Sosyoloji Başlangıç Okumaları, Ed. Anthony Giddens, Say Yayınları, Ankara, 2010, (Emek) s.523.

¹¹ Anthony Giddens, “**Sosyoloji**”, Çev. Cemal Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2005, (Sosyoloji) s.258.

¹² Belkıs Kümbetoğlu, “**Küresel Gidişat, Değişen Göçmenler ve Göçmenlik**”, Uluslararası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar, Der. Ayhan Kaya, Günay Göksu Özdoğan, 1.Bs., Ankara, 2003, s.277.

¹³ Zeynep Aksoy, “Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt:5 Sayı:20, 2012, s.294.

3. Süreli profesyonel çalışanlar,
4. Yasadışı çalışanlar,
5. Sığınmacılar,
6. Mülteciler.

Bu kategorileri kaynaklarına göre bölümlendirdiğimizde ise, ilk üç başlık ekonomik nedenli, sonraki üç başlık politik nedenli göçmenlerden oluşmaktadır.

Söz konusu altı kategoriye göre yasadışı çalışanlar, sığınmacılar ve mülteciler, kendi ülkelerindeki savaş, farklı politik, dini ve etnik çatışma ortamları nedeniyle yaşamları tehlikede olduğu için bir başka ülkeye göç etmek durumunda kalmışlardır. Sığınmacılar belli bir süreliğine, mülteciler ise süresiz olarak yasal yollarda göç ettikleri ülkede kalabilmektedirler. Yasa dışı çalışanlar, adında anlaşılacağı üzere belli bir yasal izne tabi olmadan göç eden ve kayıt dışı olarak çalışanlardır ve düzensiz göç grubunda yer almaktadırlar. Bu statülerdeki göçmenleri göçe yönelten durum politik olsa da ülkelerinde yaşadıkları durumlardan dolayı iş bulamamaları, temel yaşam giderlerini ve ihtiyaçlarını karşılayamamalarıdır. Dolayısıyla sığınmacı ve göçmen yaratan birçok çatışmanın temelinde ekonomik nedenler yatmaktadır.¹⁴

1.1.1. Göçmenlik Kavramı

Göçmen tanımının uluslararası alanda kabul gören bir tanımı bulunmamaktadır.¹⁵ Genel anlamda göçmen, kendi iradesi ile herhangi bir zorlama olmadan maddi ve sosyal durumlarını daha iyi hale getirmek için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini olarak kabul edilmektedir. Ekonomik kaynaklı göç hareketi içerisinde bulunan kişiler genel anlamıyla “Ekonomik Göçmen” olarak adlandırılmaktadır. IOM’a göre ekonomik göçmen; “Yaşam kalitesini iyileştirmek amacıyla kendi menşei ülkesinin dışına yerleşmek üzere mutad ikamet yerini terk eden kişi” olarak tanımlanmıştır.¹⁶

Ekonomik göçmenlik kavramı günümüzde ülkelerin ihtiyaçlarına göre ve göç eden kişilerin almış oldukları eğitim seviyelerine, mesleklerine ve alanlarına göre kategorize edilmektedir. “Az/Düşük Nitelikli Göçmen” ve “Yüksek Nitelikli/ Çok Vasıflı Göçmen” kavramları bu şekilde ortaya çıkmaktadır.

¹⁴ Kümbetoğlu, s.272.

¹⁵ IOM, s.22.

¹⁶ IOM, s.15.

Az/düşük nitelikli göçmen (less/low skilled migrant); uluslararası alanda kabul edilmiş bir tanımı olmamakla birlikte, az eğitim görmüş veya hiç eğitim görmemiş olmakla birlikte yine de işinde ustalaşmış kişiler olarak değerlendirilmektedir.¹⁷

Düşük nitelikli göçmenler, ülkelerin mevcut demografik yapısından ve mevcut emek gücündeki ihtiyaçları doğrultusunda inşaat, tarım, balıkçılık, seyahat, endüstri gibi önemli sektörlerde fiziksel iş gücü ihtiyacını karşılayabilecek genellikle kısa süreli ya da mevsimsel olarak istihdam edilen göçmenlerdir. Avrupa Ülkelerinin ikinci Dünya savaşıdan sonra Avrupa'yı yeniden ayağa kaldırmak için gerçekleştirdiği çalışmalar kapsamında ihtiyacı olan işgücünün karşılanması için diğer ülkelerle yapmış oldukları anlaşmalar sonucunda istihdam ettikleri düşük nitelikli göçmenler örnek gösterilebilir. Bu durumdaki göçmenler o dönemde misafir işçi olarak da adlandırılmaktaydı. Genellikle ülkelerin düşük nitelikli göçmenler konusunda sürekli bir uygulama ya da politikası bulunmamaktadır. İhtiyaç olan dönemde politikalar oluşturur diğer ülkelerle anlaşmalar yaparak bu ihtiyaçlarını karşılamaktaydılar. Bazı ülkelerde sektörlerin bu ihtiyacı kayıt dışı göçmenlerle çözülmektedir.

Yüksek nitelikli/çok vasıflı göçmen (highly skilled migrant); uluslararası alanda kabul edilmiş bir tanımı olmamakla birlikte, geniş anlamda, yükseköğrenim görmüş bir kişidir. Özel anlamda ise yüksek nitelikli göçmen yüksek öğrenim veya mesleki deneyim yoluyla belirli bir mesleği gerçekleştirebilmek için gerekli olan nitelik düzeyine sahip olan kişidir.¹⁸

Yüksek nitelikli göçmenler, ülkelerin AR-GE, bilişim ve ileri sanayi alanlarıyla oluşan bilgi ekonomisinin ihtiyacı olan, bilim insanları, mühendisler, mimarlar ve doktorlar ve akademisyenler gibi eğitim seviyesi yüksek meslek gruplarında yer alan kişilerden oluşmaktadır.¹⁹ Yüksek nitelikli göçmenler, düşük nitelikli göçmenlerden farklı olarak göç hareketinde bulunmalarında daha fazla keyfi ve hür iradesi ile karar almaktadırlar. Bir tür gönüllü göç gerçekleştirmektedirler. Bu gönüllü göçün temelinde, yaşadıkları ülkede istediği koşullarda istihdam olanağı bulamaması veya çalıştığı işteki ekonomik ve sosyal tatminsizlik, fırsat ve sınıfsal eşitsizlik gibi

¹⁷ IOM, ss.11-12.

¹⁸ IOM, s.19.

¹⁹ IOM, s.19.

nedenler yer almaktadır.²⁰ Yüksek nitelikli iş gücü, özellikle bilgi ekonomisine dayalı toplumlarda tercih sebebi olmaya başlamış ve bu grubun tercihlerinde yer almak isteyen ülkeler bu gruplara yönelik özel göç politikaları oluşturmuşlardır.

Bilgi iletişim teknolojilerindeki gelişmeye paralel olarak Amerika Birleşik Devletleri (ABD) 1990 yılında H-1B vizesini uygulamaya koyarak bilgi iletişim alanında çalışan kişilerin ABD'ye göç hareketini kolaylaştırmıştır. Dünya üzerinde en çok göçmen barındıran ABD'nin 2012 mali yılında 262.569 kişi H-1B vizesinden yararlanmıştır. Bu vizeden yararlananlar meslekler bazında incelendiğinde 154.869 kişinin bilgisayarla ilişkili mesleklerde, 26.329 kişinin mühendislik, mimarlık ve haritacılık mesleklerinde, 18.204 kişinin yönetim uzmanlığı ve 17.420 kişinin ise eğitimle ilişkili mesleklerde faaliyette bulunduğu görülmektedir.²¹ ABD'nin ardından Avusturalya, İngiltere, Kanada ve AB ülkeleri yüksek nitelikli kişilere özel göç uygulamalarında bulunmaktadır.

1.2.AVRUPA'DA GÖÇÜN TARİHSEL SÜREÇLERİ

Göç hareketi insanlık tarihinin bütün dönemleri boyunca yaşanmıştır. İnsanoğlu göçebe yaşamdan yerleşik hayata geçse de insanların farklı yöreler, bölgeler, ülkeler arasındaki hareketi tarih boyunca farklı nedenlerle devam etmiş ve halen de etmektedir.²²

Tarih boyunca yaşanan toplu göç hareketlerinin birçoğu günümüz toplum düzenin kurulmasında etkili olmuştur. Göç hareketleri gönüllü veya zorunlu bir biçimde meydana gelmiştir. Tarihe baktığımızda bu toplu göç hareketlerinin çoğunlukla zorunluluktan kaynaklandığı görülmektedir. Tarihteki ilk büyük kitlesel göç olayı, 4. yüzyıl ortalarında Çin devletinin egemenliğinden kurtulmak için Batı'ya doğru hareket eden Hun'ların Karadeniz'in kuzeyine yerleşmesi sonucunda, buradan kaçan Cermen kavimlerinin yıllar boyunca Avrupa Kıtası'nı istila etmesi olarak kendisini gösteren ve bugünkü Avrupa devletlerinin temelini attığı kabul edilen

²⁰ İsmail Ermağan. "Türkiye'nin Beyin Göçü Meselesi", **Uluslararası Avrasya Göç Sempozyumu Tam Metin Bildiri Kitabı**, Uluslararası Avrasya Göç Sempozyumu, Türkistan, 9-13 Ekim 2018, s.14.

²¹ Munise Tuba Aktaş, "Göç Olgusu Ekonomik Kalkınmada İtici Güç Olabilir Mi?", **Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 7, Sayı 1, 2015, s.42.

²² Aksoy, s.292.

Kavimler Göçü'dür.²³ Farklı bölgeler arasında gerçekleşen büyük çaptaki toplu göçler yeni kentlerin ve ülkelerin kurulmasına neden olmuştur.

1.2.1. 1950 Öncesi Dönemde Avrupa'ya Göçün Tarihsel Süreci

Amerika kıtasının keşfi ile bu kıtalar arası büyük göç olayları deniz aşırı bir boyut kazanmıştır. Avrupa'dan büyük bir insan kitlesi, 16. yüzyıldan itibaren yeni bir hayat umuduyla Amerika Kıtası'na göç etmişlerdir. Bu göç hareketlerinin temelinde ekonomik etkenler itici güç olmuştur; yeni kıtadaki topraklarda geniş tarım arazileri kurma isteği ve deniz aşırı ticaretin artışı insanların kitleler halinde buraya yerleşmelerine neden olmuştur. 15. ve 18. yüzyıllar arasında Afrika'dan 15 milyon insan köle olarak çalıştırılmak üzere Amerika Kıtası'na taşınmış; 19. yüzyılda milyonlarca insan Çin ve Hindistan'dan Amerika ve Avrupa'ya sözleşmeli işçi olarak gönderilmiş; 20. yüzyılda meydana gelen iki büyük Dünya savaşı milyonlarca insanı yurdundan etmiştir.²⁴

Binlerce yıl önce Dünya topraklarında özgürce dolaşabilen insanoğlu vatan, sınır, milli benlik kavramlarının siyasal ve sosyal yaşamda etkisinin artması ve ulus devletin inşasına bağlı olarak engellemelerle karşılaşmaya başlamıştır. Sömürgecilik, Sanayi Devrimi ve ardından küreselleşme politikaları ile birlikte bir terminoloji değişikliği ile artık insan göçünden değil "emek" göçünden ya da '**homosapiens**' yerine '**homoeconomicus**'ların dolaşımından bahsedilmeye başlanmıştır.²⁵ Tarihsel sürece baktığımızda 15. yüzyılda coğrafi keşiflerle ilk sömürgelerin oluşmaya başlamasıyla birlikte göç hareketlerinin sosyal değişimlerden ziyade ekonomik değişimlere bağlı olarak oluştuğu, işverenlerin işgücü maliyetlerini düşük tutma isteğinin uluslararası düzeyde işgücü talebine, dolayısıyla emek göçüne yol açtığı görülmektedir.

Coğrafi Keşiflerin gerçekleştiği 15. yüzyıldan sonraki göç hareketleri günümüzün tersine yani Avrupa'dan yeni keşfedilen yerlere doğru göçü zorunlu kılmaktaydı. Yeni keşfedilen bölgelerde yapılacak kaynak araştırmaları, bulunan değerli kaynakların çıkarılması, o zamanın bilgi ve teknolojisine sahip kişiler

²³ Kerem Kınık, "Göç, Sürgün ve İltica", **HayatSağlıkDergisi**, sayı:2, 2010, s.36.

²⁴ Giddens, (Emek) s.522.

²⁵ Meltem Bilir, "**Avrupa Birliği İstihdam Politikaları ve Niteliksiz İşgücü Göçü**", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014, s.6.

tarafından yapılmasını gerekiyordu. 17. yüzyılla birlikte yeni bölgelerde yaşayan ilkel halkın emek gücünden faydalanabilmek için sömürgelerden Avrupa'ya ve Amerika'ya köle ticareti başlamış, 16. ve 17. yüzyıllarda gemilerle yollanan kölelerin yaklaşık %41'i İngiltere'ye, %29'u Portekiz'e %19'u Fransa'ya ve %6'sı Hollanda'ya gönderilmiştir.²⁶ Ayrıca 15. ve 18. yüzyıllar arasında Afrika'dan 15 milyon insan köle olarak çalıştırılmak üzere Amerika kıtasına taşınmıştır.²⁷ Yapılan keşifler ve köle ticareti Avrupa'ya üretim ve sanayinin gelişmesi için hareket alanı kazandırmış ve gerekli olan sermaye, mal ve emek gücünü karşılamıştır. 19. yüzyılın sonlarına doğru Amerika ve Avrupa'da yüksek sayıya ulaşan köle nüfusunun ve bakım masraflarının artmasının da etkisiyle köle ticareti ve kölelik yasaklanmıştır.

18. yüzyılda Avrupa'da ortaya çıkan nüfus patlaması, gıda fiyatlarında oluşan artış ve sanayileşmenin etkisi ile işçi ücretlerinde yaşanan düşüşler sonucunda büyük bir işsizlik ve yoksulluk oluşmuştur. Bu nedenle Avrupa'dan, Yeni Dünya Amerika ve Avustralya'ya bir göç hareketi başlamıştır. 1800'den 1930'a kadar olan sürede 40 milyon kişi daimi olarak göç etmiştir.²⁸ Avrupa'dan yaşanan bu göç hareketi sonucunda Avrupalı ülkelerin emek gücü ihtiyacında artış olmuştur. 1830 yıllardan itibaren Avrupa'dan göç edenlerin yerine oluşan emek gücü ihtiyacını karşılamak için Çin ve Hindistan'dan işçi alımına başlanmıştır. Senetle belli bir süre kiralanan bu işçilerin çalışma koşullarının iyi olmaması ve Birinci Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla birlikte ülkelere doğru geri dönüşler yaşanmış ve 1918 -1945 yılları arasında bu hareketlilik durma noktasına gelmiştir. Savaştan dolayı tekrar başlayan ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile emek göçündeki yaşanan durgunluk İkinci Dünya Savaşı'na kadar devam etmiştir.

1.2.2. 1950 Sonrasında Avrupa'ya Göç Hareketi

İkinci Dünya Savaşı'nın etkisi tüm Avrupa kıtası için yıkıcı olmuştur. 20. yüzyılda Avrupa'nın en güçlü sanayi ülkesi konumunda bulunan Almanya'nın 1947 yılındaki sanayi mallarındaki üretim oranı savaş öncesi dönemin üretim oranının

²⁶ Gaye Yılmaz, "Emek Göçünün Tarihsel Arka Planı", Türk Tabipleri Odası Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, Temmuz, Ağustos, Eylül 2005, s.2.

²⁷ Aksoy, s.293.

²⁸ Stephen Castles, Mark J. Miller, **Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri**, Çev. Bülent Uğur Bal, İbrahim Akbulut, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2008, s. 77.

%27'si dir.²⁹ 1947 yılında da dış borcu 7 milyar Dolara ulaşmıştır.³⁰ Almanya'nın bu durumdan çıkmasını sağlayacak insan ve sermaye kaynağı elinde bulunmamaktadır. Bu durum Avrupa'nın tekrar ayağa kalkmaya dair umutlarını zayıflatmıştır. Ayrıca İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan - Soğuk Savaş - içerisinde dengelerin yeniden sağlanabilmesi açısından önemli bir konumda bulunan Avrupa, Sovyetlere karşı kendine biçilmiş rolü oynayamayacak kadar güçsüzdür. Bu durumda olan Avrupa'nın kısa sürede iyileşmesi gerekmektedir. Avrupa'nın ihtiyacı olan ilacı ABD Dışişleri Bakanı George C. Marshall tarafından 5 Haziran 1947'de Harvard Üniversitesinde yaptığı konuşmada açıkladı. Resmi adı European Recovery Program (ERP) olan Marshall Planı, Avrupa'nın bir bütün olarak iyileşmesini ön görmüştür.³¹

Avrupa'nın ihtiyaçları ve Marshall Planı'nın odak noktasına bakıldığında 2 konu öne çıkmaktadır;

- 1) Avrupa kıtasında ekonomik entegrasyonun sağlanabilmesi için Avrupa devletleri arasında ekonomik bir birliğin kurulması
- 2) Savaştan çıkan Avrupa'da üretimin ve verimliliğin artırılması

Savaş sırasında nüfusunun önemli bir bölümünü kaybetmiş ve ekonomik bir yıkıma uğramış Avrupa ülkelerinde Marshall yardımlarının da etkisi ile hızlı bir büyüme sürecine girmiştir.³² 1948 – 1951 yılları arasında Almanya'da %12, Avusturya'da %30, İtalya'da %7, Fransa'da %6 büyüme hızı gerçekleşmiştir.³³ Savaş sonrasında oluşan endişeler yerini artan üretim potansiyelinin oluşturmuş olduğu iş gücü ihtiyacı ve bunun sonucunda Güney Avrupa, Akdeniz kıyıları ve diğer yerlerden Batı Avrupa'ya on milyon işçinin gelmesini sağlamıştır.³⁴

Büyük sayıdaki göçmen ihtiyacı toplum üzerinde korku yaratmaya başlamıştı. Bu sebeple oluşan işçi ihtiyaçlarını içeriden karşılanmaya çalışıldı. Batı Avrupa'da 1950 – 1972 yılları arasında tarım sektörü ile uğraşanlar otuz milyondan 8,4 milyona düşmüştü.³⁵ Yani her ülkede büyük bir seferberlik başlamış ve tarım kesiminde

²⁹ Pelin Güney, "Marshall Planı: Avrupa Birliği'nin İnşasında Amerikan Harcı", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt 5, No: 3, 2006, s. 106.

³⁰ Güney, s.107.

³¹ Güney, s.109.

³² Gülay Toksöz, **Uluslararası Emek Göçü**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Göç Çalışmaları, 1. Bs., İstanbul, 2006, s.26.

³³ Güney, s.114.

³⁴ Mark Mazower, **Karanlık Kıta Avrupa'nın 20. Yüzyılı**, Yay. Haz. Ergün Aydınoglu, Çev. Mehmet Morali, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Tarih, 1. Bs., İstanbul, 2003, s. 377.

³⁵ Mazower, s.376.

Çalışanlar şehirlere göç ederek endüstri alanında çalışmaya başlamışlardı. Ancak bu durum talepleri karşılamaya yetmemişti. Yetişmiş insan gücünün yokluğu ve çalışma yaşına henüz ulaşmamış nüfus sayısı mevcut beşer sermayenin kalkınma çalışmalarına yetmeyeceğini ortaya koymuştur. Beşer sermayenin azlığı, büyümenin olmazsa olmazı olan üretim artışını olumsuz etkilemiştir.³⁶ Bu durumun sonucunda kapitalizmin en basit kurallarından biri devreye girmişti; İşgücü arzı yetersizse ya da esneklik, ucuzluk gibi kriterler yerine getirilemiyorsa çıkış yolu olarak göçmen emeğine ihtiyaç duyulur. Böylece g, işgücü için bir Dünya pazarı yaratır.³⁷ Bu sorunu çözmek için Avrupa diğer ülkelerden gelecek göçmenlere kucak açmak zorunda kaldı. Doğal olarak bu durumun sonucunda ortaya çıkacak toplumsal ve politik sorunların farkındalardı ve bu nedenle Avrupa lkeleri bu g hareketine temkinli yaklaşıyorlardı. Bu durumu “geçici” bir durum olarak ele almaya çalışıyorlardı.

Avrupa lkeleri göçmen ihtiyaçlarını farklı kaynaklardan sağlamaya çalışmışlardır. İngiltere, Fransa, Hollanda ve Belçika gibi ülkeler sömürgecilik geçmişleri olduğu için bu ihtiyaı sömürge ülkelerinden karşılamak istemişlerdi. Ancak Almanya, İsviçre, Avusturya gibi sömürgeleri bulunmayan ülkeler göçmen (misafir) işçilerle bu açığı kapatmaya çalışmışlardır.

Almanya göçmen işçi alımına öncelikle İtalya (1955), Yunanistan ve İspanya (1960) gibi Güney Avrupa ülkelerinden karşılamaya çalışmıştır. Çünkü bu bölgelerden gelecek göçmenlerin ülkeye daha çabuk entegre olabileceği öngörülmektedir. Alman Hkmeti iş gücü talebinin sürekli artması sebebiyle Türkiye (1961), Fas (1963) ve Yugoslavya (1968) ile göçmen işçi görüşmelerine başladı.³⁸ 1964 yılında 1 Milyonuncu gmenini kabul eden Almanya, 1974 yılında 2 Milyon göçmen işçiye ev sahipliği yapmaktaydı.

1965 yılında 3,3 milyar olan Dünya nüfusunun 75 milyonunu göçmenler oluştururken, 1985’de 4,8 milyar nüfusun 105 milyonunu göçmenler oluşturmaktaydı.³⁹

³⁶ Güney, s.105.

³⁷ Toksöz, s.15.

³⁸ Randall Hansen, “**Migration to Europe since 1945: Its history and its lessons**”, The Political Quarterly Publishing Co. Ltd. 2003, Blackwell Publishing Ltd., Oxford, s. 25.

³⁹ Philip Martin & Jonas Widgren, “**International Migration: Facing the Challenge**”, Population Bulletin, Vol:57, No:1., 2002, p.4.

Misafir işçi planının temeli oldukça basit bir düşünceydi; misafir (göçmen) işçiler kendileri için iş olduğu sürece o ülkede kalmaya devam edeceklerdi, ekonomik sıkıntılara neden olmaya başladıklarında kendi ülkelerine döneceklerdi.⁴⁰ Ancak durum beklenen gibi olmadı. Avrupalı ülkeler ekonomileri bir noktaya geldikten sonra misafir işçileri geri göndermeye yönelik bazı teşvik programları yapsa da birçok göçmen işçi o ülkede kalmaya devam etti hatta “aile birleşimi” hakkı ile eşlerini ve çocuklarını da bulundukları ülkeye göç etmesini sağladı.

1973 Kasım itibari ile Almanya’da yasal olarak bulunan göçmenlerin sayısı 4 milyon iken, 1980 yılında 4,5 milyona yükselmiştir.⁴¹ Dokuz Avrupa ülkesinde 1960-1970 yılları arasında bulunan yabancı işçilerin sayısı 2,5 milyondan 5,4 milyona çıkarken, 1973’te 6,3 milyona çıkmış ve 1987’ye gelinceye kadar ise 5,8 milyona gerilemiştir.⁴² BM tarafından yapılan tahminlere göre, göçmen işçilerin yaklaşık %10’unun bu dönemde ülkelerine geri döndükleri belirtilmiştir.

1990’lı yıllardan itibaren, büyük boyutlarda olmasa da AB ülkelerine yeni göç hareketleri başlamıştır. En yüksek oranda göç akışı 1992 yılında gerçekleşmiş ve geleneksel göç veren ülke konumundaki İspanya, Portekiz ve İtalya dış göç alırken, Almanya da en fazla iltica başvurusu alan ülke olmuştur.⁴³

Berlin duvarının yıkılması, Sovyetler Birliği’nin dağılması ve Bosna Hersek’te yaşananlar sonucu oluşan hareketliliğin etkisiyle 1980’lerin ortalarında AB ülkelerinde yıllık ortalama 200 bin olarak seyreden uluslararası göç ortalaması, 1989 ile 1993 yılları arasında 1 ila 1,5 milyon arasında seyretmiştir.⁴⁴

1995-2000 yılları arasında Belçika, Fransa, Hollanda ve İsveç’in göçmen topluluğunda azalma olduğu, diğer 11 üye ülkenin göçmen sayısında ise artış olduğu görülmektedir. AB’de 1995 yılında bulunan toplam yabancı sayısı 17.901 bin iken bu sayı 2000 yılında 19.039 bine ulaşmıştır. Bu süreçte göçmen sayısının 1.138 bin arttığı

⁴⁰ Hansen., s.26.

⁴¹ Gençler, s.175.

⁴² Stephen J.H. Dearden, “**Immigration Policy in the European Community**”, European Development Study Group Discussion Paper, No:4, 1997, p.4.

⁴³ Helga Hermann, “**Ursachen und Entwicklung der Ausländerbeschäftigung**”, Informationen zur Politischen Bildung, Nr: 237, 4. Quartal, 1993, pp.4-5.

⁴⁴ İbrahim Soysüren, “**Avrupa Birliği’nin Emek Göçü Politikaları**” Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006, s.52.

(%6.35) anlaşılmaktadır. Almanya'nın ise 7.297 bin göçmen ile AB içinde bulunan göçmenlerin %38,3'üne ev sahipliği yaptığı görülmektedir.⁴⁵

2000 – 2005 yılları arasında Avrupa'ya olan göçte artış yaşanmaya devam etmektedir. 2002 yılında Avrupa'daki göçmen sayısı 2006 yılına kadar %25'lik bir artış göstermiştir. Bu dönemde göç hareketindeki artış yıllık ortalama 100.000 kişiden fazladır. Ancak bu durum İspanya ve İrlanda haricinde Almanya, Hollanda, Avusturya gibi birçok ülkede 2006 yılında yavaşlamaya başlamıştır. Bu dönemdeki en yüksek artış, 2002'deki göçmen sayısının 2006 da iki katına çıktığı İrlanda'da gerçekleşmiştir.⁴⁶ 2000'li yıllarda nüfusunun %1,9'unu göçmenlerin oluşturduğu İspanya'da ise nüfusun ve dolayısı ile işgücünün nitelik bakımında dönüşümünün yaşanması ile 2010 yılında bu oran %12'ye yükselmiştir.⁴⁷

2008 yılı Eurostat⁴⁸ verilerine göre AB27 üye ülkeleri içinde göç edenlerin sayısı 3 milyon civarında hesaplanmıştır, bu rakamın 1,8 milyondan fazlasını herhangi bir AB üye ülkesi vatandaşı olmayanlar oluşturmaktadır. 2012 Ocak ayı itibariyle AB ülkelerindeki üçüncü ülke vatandaşı göçmenlerin sayısı 20,1 milyon iken AB vatandaşı olup göçmen olarak diğer AB ülkelerinde yaşayanların sayısı 13,6 milyondur.

Schengen Anlaşması'nın sağlamış olduğu vizesiz dolaşım, iş arama ve düzen kurma imkanları sayesinde 2008 yılından beri Yunanistan, Bulgaristan ve İspanya gibi ülkeleri etkileyen ekonomik kriz yeni bir göç dalgası başlatmıştır. Daha önce İspanya'ya gelen göçmenlerin ekonomik kriz nedeniyle ülkelerine dönmesi ve İspanyolların da farklı iş imkanları için ülkelerinden göç etmeye başlamasıyla İspanya 2012 yılında ilk defa nüfus azalması yaşanmıştır.

2010 yılından itibaren, ekonomisi güçlü olmayan Avrupa ülkelerinin yaşamış olduğu ekonomik krizin etkisi, Ortadoğu'da yaşananlar, Arap Baharı ve Suriye'deki iç savaşın etkisi ile Avrupa'da yüksek bir oranda göç hareketi yaşanmaktadır. AB nüfusu 2011-2012 döneminde yaklaşık 1,4 milyon kişi artmıştır. Bu dönemde yaşanan artışta 0,9 milyon kişi ve nüfus artışıdaki %68'lik yeri ile net göç rakamları temel

⁴⁵ Gençler, s.177.

⁴⁶ Anne Herm, “Recent Migration Trends : citizens of EU-27 Member States become ever more mobile while EU remains attractive to non-EU citizens, Statistics in focus”, Eurostat, 98/2008 p.2.

⁴⁷ Mustafa Aykaç, Umut Yertüm “Avrupa Birliği Göç Politikalarının Gelişimi: Misafir İşçi Kabulünden Sığınmacı Akınına”, Sosyal Siyaset Konferansları, 2016, s.18.

⁴⁸ Herm, p.2.

belirleyici olmuştur. Alman istatistik kurumu olan Statistisches Bundesamt'ın 2014 yılı verilerine göre 80 milyon nüfusa sahip ülkenin yaklaşık %20'sini göçmenler oluşturmaktadır.⁴⁹

2015 yılı Avrupa'da göç konusunda bir kırılma dönemi olmuştur. Suriye'deki iç savaş, Afganistan'da şiddetin tırmanması ve Eritre'deki insan hakları ihlalleri, Kosova'daki ekonomik kriz gibi etkenler Avrupa'ya iltica etmek isteyen göçmenlerin sayısında patlama yaratmış ve Avrupa ülkeleri büyük bir göçmen krizi yaşamıştır. IOM tahminlerine göre Aralık 2015'e kadar 1 milyon göçmen ve mülteci Avrupa'ya gelmiştir.⁵⁰

Eurostat'a göre 2017 yılında Avrupa'ya 2.4 Milyon AB vatandaşı olmayan göçmen giriş yapmıştır.⁵¹ AB ülkeleri içerisinde 1.9 Milyon kişi göç hareketinde bulunmuştur. 1 Ocak 2018 itibarıyla Avrupa'da 22,3 Milyon AB vatandaşı olmayan göçmen bulunmaktadır.

1.2.3. Avrupa Birliği'nin Oluşumu ve Göç Politikaları

Avrupa devletleri sosyal koşullar gereği henüz bir topluluk ya da birlik kurulmadan önce de birbirlerine paralel politikalar izlemek zorunda kalmışlardır. 1950'li yılların başında oluşan Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT), günümüzdeki Avrupa Birliği'nin (AB) temellerini oluşturmuştur. AKÇT kurulduktan sonra Kömür ve Çelik sektöründeki iş birliğinin ekonomik alanda da gerçekleşmesini isteyen Avrupalı devletler 1957 yılında Roma Anlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu (AET) kurmuşlardır. Bu anlaşma ile Almanya, Fransa, Hollanda, İtalya, Belçika Lüksemburg'un hayata geçirmiş olduğu AET, ortak pazarın temel ilkelerini belirlemekteydi; malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımı⁵² bunlardan bazılarıydı. AET'nin ilk görevi gümrük tarifelerinin ve kotaların ortadan kaldırması ya da indirilmesini sağlayarak malların serbest dolaşımını kolaylaştırmak

⁴⁹ Aykaç, s.18.

⁵⁰ Birleşmiş Milletler Türkiye Dergisi, "UNHCR: Bir milyon mülteci ve göçmen 2015 yılında Avrupa'ya ulaştı.", <http://www.bmdergi.org/tr/bir-milyon-multeci-ve-gocmen-2015-yilinda-avrupaya-ulasti/> (01.06.2019).

⁵¹ Eurostat, "Migration and Migrant Population Statistics", 2019, (MPS) https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics, (01.06.2019).

⁵² Desmond Dinan (Ed.), "Avrupa Birliği Ansiklopedisi", Çev. Hale Akay, Kitap Yayınevi, 1. Baskı, Cilt.1, İstanbul, 2005, (Cilt 1) s.201.

olmuştur. İlk gümrük tarifesi indirimleri 1 Ocak 1959’da planlanan tarihte gerçekleşmiştir.⁵³ Ayrıca 1959 yılında AKÇT kömür ve çelik işçilerine serbest dolaşım hakkı tanımıştır.⁵⁴

25 Mart 1957 tarihinde Avrupa Ekonomik Topluluğu’nun da kurulmasını öngören Roma Antlaşması’nın imzalandığı günde Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda,

*“Nükleer enerjinin, üretimin geliştirilmesi ve yenilenmesini sağlayacak temel kaynağı teşkil ettiğinin ve barış çabalarının ilerlemesine imkan vereceğinin bilincinde olarak, ülkelerinin yaratıcı kapasitelerine uygun başarı fırsatlarını, yalnızca, gecikmeksizin girişilecek ortak çabaların sunacağına inanarak, çok büyük miktarda enerji kaynağı oluşturan tekniklerin modernleştirilmesini sağlayan ve halklarının refahına katkıda bulunacak diğer birçok uygulamaya imkan veren güçlü bir nükleer endüstrinin gelişme şartlarını yaratmaya kararlı olarak, halkların yaşam ve sağlığına yönelik tehlikeleri giderecek güvenlik şartlarını oluşturmak isteğiyle, diğer ülkeleri kendi çalışmalarına ortak etmek ve atom enerjisinin barışçı gelişimini amaçlayan uluslararası örgütlerle işbirliği yapmak arzusuyla”*⁵⁵

Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM) kurulmasına karar verilmiştir.

AET’nin “Ortak Pazar” hedefi malların ve sermayenin serbest dolaşımı ile birlikte dolaylı olarak emek gücünün de hareketliliğini kapsamaktaydı. 1986 yılındaki Avrupa Tek Senedi ve 1991 Avrupa Birliği Anlaşması ortak göç politikası üzerine maddeler içerse de emeğin serbest dolaşımına ilişkin somut adımlar atılamamıştır.

1980’li yıllara kadar göç politikaları konusunda Avrupa ülkelerinin kendine ait özel uygulamaları söz konusu olmuştur. Göçü kontrol etmeye yönelik ilk düzenleme, Ocak 1972 tarihinde Fransa’da gerçekleştirilmiştir. İsveç ise, 1972 yılında göç izinlerinde kısıtlamaya başlamıştır. Hollanda’da, 1970’li yılların sonlarına doğru göçü kontrol altına almaya yönelik önlemleri uygulamaya koymuştur.⁵⁶

⁵³ Dinan, (Cilt 1), s.202.

⁵⁴ Soysüren, s.121.

⁵⁵ Avrupa Topluluklarına İlişkin Temel Belgeler, **Avrupa Topluluklarını Kuran Temel Antlaşmalar (AKÇT, AET, AAET)**, Devlet Planlama Teşkilatı, Cilt.1, 1993, s.326.

⁵⁶ Gençler, s.177.

1985 Haziran'ında Belçika, Almanya, Fransa, Lüksemburg ve Hollanda arasında sınır kontrollerinin kaldırılması, harmonizasyonun tamamlanması ve dış sınır kontrollerinin güçlendirilmesi amacıyla yapılan Schengen Anlaşması ile şimdiye kadar sadece kendi ülkelerinin sınırlarından sorumlu olan üye devletlerin ortak bir sorumluluk altına girmelerinin temelleri atılmıştır. Bu anlaşmayla iç sınırları kaldırarak kişilerin seyahatlerinin kolaylaştırılması, ortak vize ve göçmen politikalarının oluşturulması ile birlikte uyuşturucu, silah ticareti, terörizm, mali yolsuzluk, kayıt dışı göçmenler ve ulusal sınırlar içerisinde polisin sıcak takibi konularında iş birliklerin güçlendirilmesi⁵⁷ amaçlanmıştır.

Avrupa Birliği'nin ortak göç politikalarının oluşmasında Schengen Anlaşması milat olarak kabul edilebilir. AB üyesi olmayan herhangi bir ülkenin vatandaşları Schengen bölgesi ülkelerinden birinden aldıkları vize ile sınırdan girmeleri durumunda Schengen bölgesinde serbest dolaşım hakkı elde edebiliyorlardı. Diğer taraftan iç sınırların kaldırılması ile birlikte de işsizliğin olduğu ülkelere istihdam açığı olan ülkelere bir iş gücü hareketinin oluşarak AB içinde bir denge yatması bekleniyordu. Ancak bu akış beklenenin altında kalmıştır.

İleriki dönemlerde AB sınırları genişleyip büyüdükçe, bu anlaşmaya dahil olan ülkeler çoğalarak, ilk olarak 26 Mart 1995 tarihinde, Fransa, Belçika, Almanya, İtalya, Yunanistan, Lüksemburg, Hollanda, Portekiz ve İspanya arasındaki sınırlar kaldırılmıştır. Akabinde 1997'de Avusturya, 2000 yılında ise İsveç, Danimarka, Finlandiya ve birliğe üye olmayan Norveç ve İzlanda Schengen anlaşmasına dahil olmuş ve aralarındaki sınırları kaldırmışlardır.⁵⁸ 1999 yılında Amsterdam Antlaşması'nın onaylanması ile Avrupa Birliği müktesebatının bir parçası olmuştur ve anlaşmaya taraf olan ülkelerin, tek tek ya da grup halinde anlaşmayı askıya almalarının veya değiştirmelerinin önüne geçilmiştir.

1987'de yürürlüğe giren Avrupa Tek Senedi ile dış sınırların kontrollerini arttırma ihtiyacı belirginleşmiş, bu durum, hükümetler arası iş birliğinin yoğunlaşmasını da beraberinde getirmiştir.⁵⁹

⁵⁷ Desmond Dinan (Ed.), “**Avrupa Birliği Ansiklopedisi**”, Çev. Hale Akay, Kitap Yayınevi, 1. Baskı, Cilt.2, İstanbul, 2005, (Cilt2), s. 295.

⁵⁸ Nazlı Üstün, “**Schengen Anlaşması ve Geleceği**” Konya Ticaret Odası Etüt Araştırma Servisi, s.1

⁵⁹ Cansu Güleç, “Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları ve Türkiye'ye Yansımaları”, **Tesam Akademi Dergisi**, Sayı:2, 2015, s.85

Sovyetler Birliği'nin dağılması, balkanlardaki gerginlikler, Yugoslavya'nın parçalanması ve Bosna Hersek işgali olayları sebebiyle 1990'lı yılların başında AB ülkelerine yönelik ciddi göç hareketi oluşmuştur. Sığınmacı rakamlarındaki artışın etkisi ile, AB üyesi devletlerin sorumluluk alanlarının tespit edilmesine yönelik olarak Dublin Sözleşmesi (Dublin-1) kabul edilmiştir. Sözleşmenin daha sonra topluluk sütununa aktarılmasıyla Dublin Tüzüğü meydana gelmiştir.⁶⁰ Dublin Sözleşmesi'nde, Schengen Sözleşmesi'nin içinde yer alan sığınma taleplerine ilişkin kuralları anlatmaktadır. Ayrıca bu kuralların belirlenmesindeki sorumlu ülkenin tespitine ilişkin daha kapsamlı açıklamalara yer verilmiş ve siyasi sığınmacının kim olduğu hakkında da uzlaşmıştır.⁶¹ Dublin Sözleşmesi, sığınma taleplerinin içeriği ile ilgilenmemekte, yalnızca sığınmacıların AB üye devletlerinin topraklarına girişi ve başvuru koşulları dikkate alınarak sorumlu ülkeyi tespit etmektedir.⁶² Sorumlu ülkeyi belli sıralamaya göre tespit etmeye çalışmaktadır. Bu sıralama; Aile birleşimi (sığınmacının ailesinin bulunduğu ülke sorumludur), -Oturma izninin olduğu ülke, -Vize aldığı ülke, -İllegal giriş yaptığı ülke, -Legal giriş halinde girişin ilk kabul edildiği ülke ve son olarak bunların hiçbirinin uymadığı sığınma başvurusunun yapıldığı ülke olarak belirlenmiştir.⁶³

1990'lı yıllardan itibaren Avrupa Birliği'nde genişleme sürecinin hız kazanması, üye ülkelerin politikalarının da birbirlerine yakınlaşmalarına ve ortak politikalar belirlemelerine neden olmuştur.⁶⁴ Aynı zamanda ekonomik entegrasyonda belirli aşamaya gelmiş olan topluluk ülkeleri gelişen yeni uluslararası şartların da etkisiyle (Sovyet Bloğunun dağılmaya başlaması, iki Almanya'nın birleşmesi, Körfez Savaşı vb.) artık siyasal entegrasyona geçilmesi gerektiği konusunda bir yol ayrımına girmişlerdir.⁶⁵ 1993'te yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile birlikte üye ülkeler AB bünyesinde kararlar almaya başlamış, bu kararlar Amsterdam Antlaşması ile nihai müktesebatı oluşturmuştur.⁶⁶ Avrupa Birliği'nin kuruluş anlaşması (Maastrich

⁶⁰ Hilal Akalın, “Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Türkiye’de Mülteci Hukuku: Suriye Örneği”, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2013 s.56.

⁶¹ Güler Ünlü, “Uluslararası Göç ve Göçmenliğin Değişen Koşulları İçinde Mültecilik”, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, 2013, s.136.

⁶² Ünlü, s.136.

⁶³ Ünlü, s.136.

⁶⁴ Güleç, s.190.

⁶⁵ Mehmet Özcan, **Avrupa Birliği Sığınma Hukuku**, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, 1.Baskı, Ankara, 2005, s. 81.

⁶⁶ Güleç, s.90.

Anlaşması) ile topluluklar, ekonomik alanda işbirliğinin yanı sıra içişleri ve adalet, ortak dış işleri ve güvenlik alanlarında da işbirliği yaparak üç sütunlu bir tapınağa benzemiştir.⁶⁷

Maastricht Anlaşması ile üç sütunlu Avrupa Birliği yapısı tamamlanmıştır. Avrupa Konseyi bu sütunların en büyüğünü oluşturmaktaydı. Bu anlaşma ile Avrupa Topluluğu'nu kuran anlaşmalarda köklü değişiklikler yapılmış ve Avrupa Toplulukları (AKÇT, AET, EURATOM) üyeliği AB üyesi olma şartına bağlanarak AB üyelik şartları belirlenmiştir. Bu anlaşma ile 'topluluklar' sütunu da tüm üye ülkeler için bağlayıcı hale gelmiştir.

AB'nin göç ve sığınma ile ilgili politikaları üye devletler tarafından bağlayıcılığı bulunmayan 'adalet ve içişleri alanında işbirliği' başlığının da yer aldığı üçüncü sütununda tanımlanmıştır.⁶⁸ Avrupa Birliği Antlaşmasına göre, adalet ve içişleri alanındaki konuların (hükümetler arası) bazılarını birinci sütun olan AT'ye (uluslar üstü) aktarmakta, dolayısıyla komisyonun inisiyatif kullanmasına ve nitelikli oy çokluğu ile karar almasına imkan tanımıştır.⁶⁹ Bu durumun sayesinde ortak politikaların oluşumundaki süreçte daha yapıcı bir adım atılmıştır.

2 Ekim 1997 tarihinde Avrupa Birliği üyesi ülkeler tarafından imzalanan AB'yi kuran antlaşmaları değiştiren Amsterdam Antlaşması'nda, Avrupa Parlamentosu'nun yetkileri arttırılmış, güvenli bir ortamda yaşamayı sağlayacak tedbirlerin alınması öngörülmüş ve serbest dolaşımı engelleyen son etmenler de kaldırılmıştır. Antlaşmayla, eskiden üye ülkelerin ulusal yetkileri arasında olan, göç, sığınma ve dış sınırların kontrolleri gibi konuların, Birliğin yetki alanını kapsayan birinci ayağa kaydırılması planlanmıştır.⁷⁰

Amsterdam Antlaşması'yla birlikte Birliğin bir 'özgürlük, güvenlik ve adalet' alanı olduğu belirtilmiş; antlaşmaya serbest hareket, göç ve sığınma konularını kapsayan bir bölüm eklenmiş ve ırk ve etnik kimlik düzeyinde ayrımcılığa karşı yasamanın önü açılmıştır.⁷¹

⁶⁷ Dinan, (Cilt 1), s. 206.

⁶⁸ Dinan, (Cilt 1), s.479.

⁶⁹ Dinan, (Cilt 1), s. 57.

⁷⁰ Güleç, s.86.

⁷¹ Duygu Bulkan, "Avrupa Birliği Göç Politikası ve Suriyeli Göçmenler", İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018, s. 32.

Amsterdam Antlaşması ile entegrasyonun geliştirilmesi bakımından daha güçlü işlerlik kazanmıştır. AB vatandaşlığının tesisi, özgürlüklerin genişletilmesi, güvenlik ve adaletin işleyişi ve yaygınlaştırılması, birliğin kurumlarının düzenlenmesi, daha sıkı iş birliği, etkili ve ortak bir dış politika, para birliği, AB kimliğinin ortak dış işleri ve güvenlik politikalarıyla (ODGP) ön plana çıkarılması yönünde kararlar alınmıştır.

Amsterdam Antlaşması, üçüncü ülke vatandaşlarının Topluluk hukukundaki yerini de belirlemiştir. Belirli kategorilerde bulunan üçüncü ülke vatandaşları, Topluluk hukuku ile koruma altına alınmışlardır. Bunlar⁷²:

- Bir AB üyesi ulusuna ait olan kişinin aile üyeleri;
- AB ile ortaklık veya iş birliği anlaşmaları ile bağlılık oluşturmuş devletlerin vatandaşları;
- Başka bir üye ülkede hizmetleri gerçekleştiren firma çalışanlarıdır.

Amsterdam Anlaşması sonucunda Avrupa’da göç politikalarının ulus-üstü boyuta geçmesiyle kurumlarının göç, sığınma ve vize uygulamalarına ilişkin karar geliştirme aşamasında yeterli kapasiteye ve hıza sahip olup olmadığı soruları sorulmaya başlamıştır. Bu soruların çözümü ve oluşan kaygıların giderilmesi için 1998 yılının aralık ayında ‘Göç ve Sığınma Yüksek Savunma Grubu’ oluşturulmuştur. Bu çalışma grubunda Amsterdam Anlaşmasında öngörülerin uygulamaya nasıl geçirileceği tartışılmıştır. Bu tartışmanın sonucunda ise Finlandiya’nın Tampere şehrinde bir zirve düzenlenmiştir.

1999 yılında Tampere’de yapılan toplantıda AB’nin sığınma ve göçe ilişkin ortak bir hareket planı geliştirilmesi yönünde karara varmışlardır. Bu politikalar;⁷³

1. İnsani amaçlar ile ekonomik kaygılar arasında denge kurabilecek ayrıntılı bir perspektife sahip olabilmek,
2. Üçüncü ülke vatandaşlarına bulundukları ülkenin vatandaşları ile eşitlik sağlayabilecek adil bir sistemin gerçekleştirilmesi, ırkçılık ve ayrımcılığın önüne geçilerek sığınmacıların entegrasyonlarının gerçekleştirilmesi,

⁷² Joanna Apap, “**Shaping Europe’s Migration Policy**”, CEPS Working Document, No: 179,2002, p.3.

⁷³ Lars Johan Lönnack, “**Ortak Bir Avrupa İltica ve Göç Politikasına Doğru**”, Avrupa Birliği Hukuku, Avrupa Birliği Hukuku Semineri, Çev. İdil Işıl Gül ve Lami Bertan Tokuzlu, İsveç Başkonsolosluğu, İstanbul, 2002, s.29.

3. Göç akımlarını düzenleyici önlemlerin alınması ve kaynak ülkelere yardımcı olabilecek ortaklıklar kurmak,
4. Cenevre ve diğer uluslararası Antlaşmalara bağlı kalarak, ortak Avrupa sığınma sisteminin kurulması,

Bu anlamda, Tampere Zirvesi'nde ortaya konulan bu temel ilkelerin günümüzde Avrupa Birliği'nin göç ve sığınma konularında oluşturmaya çalıştığı ortak politikanın belkemiğini oluşturan parçalar olduğu söylenebilmektedir.⁷⁴ Tampere'de gündeme getirilen Avrupa Sığınma Fonu Kurulması önerisi 2000 yılının Eylül ayında kabul edilmiştir ve fon için 2000-2004 arası dönemi için 216 Milyon Euro bütçe tahsis edilmiştir.⁷⁵

Göç ve sığınma konularında yapılan düzenlemelerin ilerleyişinin yavaş olması ya da beklenen önemin verilmediği düşüncesi yeni bir yaklaşım gerekliliğini ortaya koymuş ve bu gereklilik 2001 Laeken Zirvesi'nin sonuçlarına yansımıştır. Özellikle Tampere'den çıkan sonuçların bir an önce yaşama geçirilmesi ve ortak politikaların uygulamaya konulması üzerinde durulmuştur.

Zirveden çıkan önemli maddeler şu şekilde sıralanabilir;

- Ulusal yasalardan hareketle ortak politikalara gidilmesi yönünde bir uzlaş sağlanmıştır.
- Sığınma, göç ve kaynak ülkelere yönelik bilgi paylaşımı için Avrupa sisteminin geliştirilmesi hedeflenmiştir.
- Sığınma prosedürleri, kabul ve aile birleşimi gibi konularda tüm AB ülkelerinde ortak standartların oluşturulması gündeme getirilmiştir.
- Ayrımcılık ve ırkçılık ile mücadele için özel programların oluşturulması kararlaştırılmıştır.⁷⁶

2003 yılında büyük genişlemeden önce Komisyon tarafından sunulan 'Komşuluk Politikası' Göç politikasında Avrupa Birliği'nin üçüncü ülkelerle ilişkilerini başka bir boyuta taşıyan önemli bir gelişme olarak sayılabilir.⁷⁷ Bu politika

⁷⁴ Gökay Özerim, "Avrupa'da Göç Politikalarının Ulusüstüleşmesi ve Bir Güvenlik Sorununa Dönüşümü: Avrupa Göç Tarihinde Yeni Bir Dönem mi?" **Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Cilt:5 Sayı:1, 2014, s.30.

⁷⁵ Toksöz, s.55.

⁷⁶ Presidency Conclusions, **European Council Meeting in Laeken**, 14-15.12.2001, p.11. http://ec.europa.eu/governance/impact/background/docs/laeken_concl_en.pdf (10.06.2019).

⁷⁷ Özerim, s.31.

kapsamında ekonomik avantajını da kullanan AB, üçüncü ülkelere belli başlı politikalar kapsamında daha fazla iş birliği yapmalarının sonucunda daha fazla parasal destek sağlayacağını belirttiği bir programdır. Bu politikaların başında göç ve vize konuları gelmektedir. AB'nin iç güvenliğini sağlamak için kendi sınırları içerisindeki olaylara değil aynı zamanda dışarıdaki olaylara yönelik de ortak politika geliştirmeye çalıştığını gösteren bu programla birlikte göç politikası da küresel sistemde uygulamaya çalışılan bir politika alanı olmuştur.

AB göç politikasının güvenlik ekseninden sıyrılacağını sinyali veren Tampere Zirvesi'nde alınan kararların 1999 -2004 yılları arasında 5 yıllık bir dönemde uygulaması hedeflenmiştir. Ancak zirveden 2 yıl sonra Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'inde gerçekleşen 11 Eylül saldırıları ile bu politikalar tekrar güvenlik eksenine dönmüştür. Yaşanan bu durumun etkisi oluşan güvenlik kaygılarının olduğu dönemde 10 Mayıs 2005'te 'AB'de Özgürlük, Güvenlik ve Adaleti Güçlendirmek' başlıklı Hague Programı oluşturulmuştur. Bu Programla 2009 yılına kadar uzayan 5 yıllık bir eylem planı sunulmuştur. Hauge Programı'nda ABD'de yaşanan saldırı ve 2004 yılındaki Orta ve Doğu Avrupa genişlemelerinin de etkisiyle AB'nin göç politikasındaki güvenlik kaygısı en yoğun biçimde hissedilmiştir. Bu programda ele alınan konuları 4 madde de inceleyebiliriz;

1. Ortak bir sığınma alanı: birliğin değerleri ve insani geleceği uyarınca uyumlaştırılmış etkili bir prosedür oluşturulması,
2. İç sınırlar, dış sınırlar ve vize: daha güvenli bir birlik için dış sınırlar üzerindeki ortak politikaların geliştirilmesi,
3. Entegrasyon: göçün toplum ve ekonomi üzerindeki olumlu etkisinin maksimize edilmesi,
4. Göç yönetimi: dengeli bir yaklaşım tanımlanması.

Bunlardan ilk ikisi AB'nin göç politikasındaki güvenlik kaygısının net bir şekilde hissedildiği başlıklardır. 3. ve 4. maddelerde ise birlik, kabul edebileceği göçmenlerden bahsediyor ve bunları yasal göç başlığının altında tanımlıyordu.

Üçüncü madde de yer alan entegrasyon konusu Avrupa Birliği'ndeki göçmenlerle ilgili ortaya çıkan temel problemi ve bu zamanda kadar herhangi bir entegrasyon politikası izlenmemiş ya da bu politikalar geç hayata geçirilmiş olduğu için göçmenler ile halk arasında ortaya çıkan sosyal, kültürel ve dini ayrımlar ifade

edilmektedir. Tüm bu farkların iyi bir entegrasyon politikası olmadan toplumda yarattığı dengesizlik bir sürtüşme ortamını getirmekte, toplumsal düzeni sekteye uğratmaktadır. Birçok toplumda ve Avrupa’da halen daha yerli halk göçmenleri birçok suçun, ekonomik ve sosyal kötüye gidişin kaynağı olarak görmektedir. Ayrıca dillerini, kültürlerini ve dinlerini kaybetmek istemeyen göçmenler göç edilen ülkenin kültürü ile kaynaşmayı reddetmektedirler.

AB’nin Hauge Programı’nda tanımladığı yasal göçmenler;

- Yüksek nitelikli işçiler; üniversite eğitimi almış beyaz yakalı çalışanlar,
- Kurum içi transferler; uluslararası şirketlerin bir ülkeden başka bir ülkede çalışmak için görevlendirdiği çalışanlar,
- Dönemsel çalışanlar,
- Kursiyerler; belli bir eğitim sürecini tamamladıktan sonra göç edilen ülkenin ihtiyaçlarına göre kalmaları ya da ülkelerine geri dönmeleri beklenir.⁷⁸

AB’nin tanımladığı eğitimli göçmenler ile piyasa ihtiyaçlarının gerektiği kadar ve gerektiği zaman eğitimli göçmenler ile verimliliği yaratmak ve bilişim sistemleri ile uyumlu çalışmayı mümkün hale getirmektir. Bu tercihin nedenlerinden biri piyasa ihtiyaçlarını gerektiği zaman gerektiği kadar ve test edilmiş çalışanlarla karşılamaktır. Programının temel varsayımlarından birisi, yüksek nitelikli/eğitimli işçilerin, öğrencilerin ve kurum içi çalışanların bulundukları koşullar ve geçtikleri yol itibarıyla (aldıkları eğitim nedeniyle dil problemi yaşamamaları, yeniliklere ve farklılıklara açık olmaları vs.) entegrasyon sürecine çok daha çabuk adapte olabilecekleri, yerli halk içinde farklılıklarını hissettirmeden yaşayabilecekleri yönündedir. Entegrasyon sürecinde ortaya çıkabilecek huzursuzluk, ayrımcılık ve çatışmaların ortadan kaldırılması ya da en azından asgari seviyeye indirilmesi planlanmaktadır. Bu durum Özgürlük, Güvenlik ve Adalet sütununda hedeflenen kriterlere yaklaşılması için de atılacak önemli bir adımdır.

Aynı zamanda Amsterdam Anlaşması sonrasında yapılan zirveler ve Hauge Programı ile birlikte; yasadışı göç, dış sınırlar, üçüncü ülkelerle iş birlikleri alanlarında yeni yasal düzenlemeler yapılmış, operasyonel iş birliğinden sorumlu olacak Avrupa

⁷⁸ Presidency Conclusions, **European Council Meeting in Laeken**, 14-15.12.2001, p.11.
http://ec.europa.eu/governance/impact/background/docs/laeken_concl_en.pdf, (10.06.2019).

Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı (FRONTEX) kurulmuştur.⁷⁹ Bu politikalar; birlik nezdinde yasal ve yasadışı göç, sığınma ve sınır güvenliği konularına birliğin devamlılığı açısından büyük önem taşımaktadır ve dinamik bir boyutta ele alınmaktadır.

Göçü yönetebilmek, göçün temel sorunlarını belirleyebilmek ve Üçüncü Dünya Ülkeleri ile göç konusunda iş birliği yapma gerekliliği de Hague Programı'nda yer almaktaydı. Bu konu da ilk adım olarak 2006 yılında Libya'da atılmıştır. Bakanlık boyutunda düzenlenen konferansın amacı Batı Afrika yönündeki göç akışına çözüm arayışıydı. Bu konferansta kabul edilen konular içerisinde, göç ve kalkınma, göç ve yönetim sorunları, barış ve güvenlik, insan kaynağı ve beyin göçü, insan hakları ve iyi birey olmak, göçün faydaları, kayıt dışı ve düzensiz göç, mülteci ve yerinden edilmiş kişilere koruma sağlanması vardır.⁸⁰ Bu konferans, Batı Afrika'dan gelen göçün iyi yönetilmesi hem AB hem de Afrika ülkeleri için faydalı olacağı ve uzun dönem kalkınma hedeflerine ulaşılmasına destek olacağı sonuçlarını ortaya koymuştur.

Avrupa Birliği 2005 yılında kurumsal ve sistemsal açıdan yeni bir döneme girme aşamasındaydı. Ancak Avrupa Birliği'nin siyasal olarak bir birlik hedefi kapsamında oluşturmuş olduğu anayasa Fransa ve Hollanda'daki referandumlarda kabul edilmemişti. Bu durum Avrupa Birliği'nde yenilenme tartışmalarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Birlik vatandaşlarının AB ile bağlarının yeniden kurulması ve vatandaşların birliğin geleceğine ilişkin kararlarda doğrudan söz hakkı elde edebilmesi için AB kurucu anlaşmalarında bazı reformlara gidilmesi kararlaştırıldı. 2007 yılında Lizbon'da yapılan zirveden çıkan kararlara Lizbon Anlaşması'nın maddeleri⁸¹ oluşturulmuş oldu.

Lizbon Anlaşması kurumsal işleyişlere ve politika konularına ağırlık veren bir antlaşma olarak hazırlanmıştır⁸² ve 13 Aralık 2007 tarihinde imzalanmıştır. Lizbon Antlaşması'nın Anayasal Antlaşmadan temel farkı, bugüne kadar imzalanan tüm antlaşmaların izlediği yolu takip ederek var olan antlaşma (1951 Paris Antlaşması

⁷⁹ Özcan, s.113.

⁸⁰ "Tripoli AU EU Ministerial Conference Tackles Migration Issues" **AUC Newsletter**, 2006, [https://europafrika.net/2006/11/20/tripoli-au-eu-ministerial-conference-tackles-migration-issues/\(10.06.2019\)](https://europafrika.net/2006/11/20/tripoli-au-eu-ministerial-conference-tackles-migration-issues/(10.06.2019)).

⁸¹ "Lizbon Anlaşmasının Maddeleri hakkında detaylı bilgi için; **Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma**, <https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf>.

⁸² Zeynep Özler, "Lizbon Antlaşması", İktisadi Kalkınma Vakfı Değerlendirme Notu, No:9, 2009, s.1.

(AKÇT), 1957 Roma Antlaşması (AET), 1986 Tek Avrupa Senedi, 1992 Maastricht Antlaşması, 1997 Amsterdam Antlaşması ve 2001 Nice Antlaşması) maddelerinin yerini almadan, bu maddeler üzerinden yapılan değişiklikleri kapsamıdır.⁸³ Lizbon Antlaşmasıyla, AB'nin tek bir tüzel kimlik haline getirilmesi, parlamento üye sayısında yapılan düzenlemeler Avrupa Birliği'nin İşleyişine İlişkin Anlaşma sütununda beşinci başlığın (Özgürlük, Güvenlik ve Adalet alanı) içerisine entegre edilerek göç ve iltica konusunu doğrudan etkileyen 'nitelikli çoğunluk' ilkesi temelinde olağan yasama prosedürüne geçilmiştir. Ayrıca, nitelikli çoğunluk şartı bu anlaşmayla, iltica, göç, polis ve adli konularda iş birliği alanları da dâhil olmak üzere 40 politika alanını kapsayacak şekilde genişletilmiştir.⁸⁴

Geniş kapsamlı yaklaşımlarına rağmen Hague Programı uygulandığı 5 yıllık süre içerisinde hedeflerini tümüne hem AB'nin kendi yapısından kaynaklanan bürokratik nedenlerden dolayı hem de kurumsal sorunları nedeniyle ulaşmamıştır. Ayrıca, ortaya çıktığı göçe yönelik güvenlik temelli yaklaşımı da hedeflerine ulaşmasının önünde önemli bir engel sayılabilir.⁸⁵ Hague Programı'nın tamamlanması gereken hedefleri bahsi geçen deneyimlerle de birleşerek yeni 5 yıllık öngörü ve hedefleri sunan Stockholm Programı'nı ortaya çıkarmıştır.

2014 yılına kadar AB'nin göç politikasındaki yol haritası olacak Stockholm Programı 2 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sürecin üçüncü aşamasını başlatan belge olarak program, güvenlik kaygısını üst düzeye taşıyan yasadışı göç ve sınırı aşan suçla mücadeleye odaklanmak ve aynı zamanda AB ülkelerini yaşamış küresel ekonomik ve finansal krizin göçle bağlamına da yoğun biçimde değinmektedir.

“Stockholm Programı'nın kabul edilmesi ve Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte, AB Konseyi'nin Avrupa Parlamentosu ile ortak karar almasını gerektiren ortak karar alma usulünün yaygınlaşması ve kuralların basitleştirilmesi neticesinde, daha fazla alanda kararların nitelikli çoğunluk ile alınacak olması ve ile adalet,

⁸³ Ebru Oğurlu, “Lizbon Antlaşması'ndan Sonra Avrupa Birliği”, T.C. Türk İş birliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı Avrasya Etüdleri, No:34, 2008, s.16.

⁸⁴ European Comission, “Treaty of Lisbon”, Official Journal of the European Union, 2007.

⁸⁵ Özerim, s.32.

özgürlük ve güvenlik alanında daha hızlı ve etkili bir şekilde karar alınması öngörülüyor.”⁸⁶

Stockholm Programının, altı öncelikli alanı bulunmaktadır;⁸⁷

1. Vatandaşlık ve temel hakların teşvik edilmesi,
2. Hukuk ve adalet Avrupa’sı,
3. Suç, terörizm ve diğer tehditlerle mücadele edilmesi,
4. AB’ye erişimin sağlanması için vize ve sınır yönetimi politikaları,
5. Göç ve sığınma alanında sorumluluk, dayanışma ve ortaklık,
6. AB’nin dış politikalarında adalet, özgürlük ve güvenlik kurallarının geçerli olması programda belirlenen alanlar olarak sıralanabilir.

Stockholm Programı’nda özellikle dayanışma ilkesinin kuvvetlendirilmesi amaçlanmıştır. Programın önceliklerine baktığımızda Amsterdam Anlaşması’nın sonuçlarından, Tampere Zirvesi’ne ve Hauge Programı’na kadar gelen sürecin birleşmesi olarak da görülebilmektedir.

Avrupa Birliği’nin bu zamana kadar yapmış olduğu göç, sığınma ve mülteci konusundaki çalışmalar ve hazırlamış olduğu programlar çok da başarılı olamamıştır.⁸⁸ Bu sebeple AB’nin özellikle sığınmacılar ve mültecilerin göç sorununa ilişkin oluşturduğu yeni politikalar bu kişilerin sorunlarını Avrupa dışında çözmek üzerine hazırlanmaya başlamıştır. 2011 yılından itibaren AB’nin dört tarafını saran, Afganistan, Irak ve Suriye gibi ülkelerden Avrupa’ya göç etmek isteyen sığınmacılar bulunmaktaydı.⁸⁹ AB bu kitlesel göç akınları karşısındaki tutumu kendi değerleri ve bağlı olduğu hukuk düzenlemeleriyle çelişmeye başlamıştır.⁹⁰ Bu duruma çözüm olarak ‘Geri Kabul Anlaşmalarını gündeme getirmiştir.

⁸⁶ İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV), “**Stockholm Programı Kabul Edildi.**”, İKV E-Bülteni, 7-21 Aralık 2009, https://bulten.ikv.org.tr/?ust_id=4180&id=4209, (10.06.2019).

⁸⁷ The Stockholm Programme – **An open and secure Europe serving and protecting citizens**, Official Journal, C.115 of 4.5.2010, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=LEGISSUM:jl0034>, (10.06.2019).

⁸⁸ Ayşegül Aydın, “Avrupa Birliğinin Uluslararası Göç Politikaları Bağlamında Almanya ve Almanya’daki Mülteciler”, **Belgi Dergisi**, sayı.14, s.545.

⁸⁹ Yaşar Aldırmaz, “Değerler Avrupası’ndan Duvarlar Avrupası’na Göç, Sığınmacılar ve Mülteci Krizi Çerçevesinde AB Hukuku ve Politikaları”, **Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 16, Sayı 2, 2017, ss.99-100.

⁹⁰ Deniz Karakaş, “**Mülteci Sorunu Çerçevesinde Avrupa Birliği – Türkiye İlişkileri**”, Ormer Perspektif Serileri, No.16, 2006, s.3.

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NE YÜKSEK NİTELİKLİ GÖÇ HAREKETİ

2.1. AB'DE YÜKSEK NİTELİKLİ GÖÇ UYGULAMALARI

Küreselleşen Dünya düzeninde, bilgi tabanlı ekonomilerinin yükselişi nitelikli işgücü ihtiyacına ve talebinin günden güne artmasına neden olmaktadır. Nitelikli işgücünün verimlilikte artışı ve üretim maliyetlerinde azalmayı sağlaması bu ihtiyacın temel gerekçesidir.⁹¹ Bu durum ülkelerin ve şirketlerin ekonomik büyümesine ve kalkınmasına doğrudan etki etmektedir. Nüfus artış hızının azaldığı nüfus yapıları içerisinde oluşan işgücü açığı, çözülmesi öncelikli sorunlardan biri olarak gündeme gelmektedir.⁹²

Göç 1992'den beri AB'deki demografik büyümenin temel kaynağı olmuştur.⁹³ Doğum oranlarının azalması ve nüfusun giderek yaşlanmasına bağlı olarak çalışabilir nüfusun azalmasının⁹⁴ oluşturduğu sorunları, nitelikli işgücü istihdam ederek karşılayarak çözülebileceğini düşünmüştür.

Avrupa Birliği tarihi boyunca ihtiyaç duyduğu iş gücünün karşılanmasına yönelik çeşitli politikalar belirlemiştir. 1960'lı yıllarda düşük nitelikli iş gücünün karşılanmasına yönelik politikalar varken 1980'lerdeki neoliberal ekonomik reformlar sonucunda Avrupa Birliği'nde yüksek nitelikli, esnek ve hareketli işgücüne olan talep artmaya başlamış, işverenlerin yüksek nitelikli göçmenlere yönelik politikaların liberalize edilmesi için talepleri yoğunlaşmış ve 1990'lardan sonra küreselleşen ve farklı bir yapıya dönüşen yeni ekonomi sistemin de etkisiyle yüksek nitelikli işgücüne doğru yönelmiştir.

Göç konusunda hükümetlerarası iş birliğinin ilk sonucu 1985 yılında imzalanan Schengen Anlaşması olmuştur. Anlaşmayı imzalayan 5 topluluk ülke arasında sınırların kaldırılması ile işgücünün rahat hareket edebilmesi sağlanmıştır.

⁹¹ Erhan Akdemir ve Seda Tekeli, "AB Mavi Kart Uygulamasının Türkiye İşgücü Piyasasına Olası Etkileri", **Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi**, cilt.25, sayı.1, 2017, s.76.

⁹² Micheline van Riemsdijk, "(Re)scaling Governance of Skilled Migration in Europe: Divergence, Harmonisation, and Contestation", *Population Space and Place*, Vol. 18, 2012, p.346.

⁹³ Deniz Dilara Dereli ve Melike Akkaraca Köse, "Avrupa Birliği'nde Yüksek Nitelikli İşgücü İhtiyacı ve Mavi Kart Planının Avrupa Birliği'nin Rekabet Gücüne Etkisi", **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt.20, Sayı:3, 2015, s.211.

⁹⁴ Małgorzata Pacek, "EU migration policy and its implications for Poland", *Poland in the European Union: Adjustment and Modernisation Lessons for Ukraine*, Artur Adamczyk ve Kamil Zajackowski (Der.), Dinkograf, Warsaw, 2012, p.212.

1986’da imzalanan “Tek Avrupa Senedi” ile Topluluk içi serbest dolaşım konusunda önemli bir adım atıldığı gibi, dışarıdan gelen göç hareketleri konusunda da hükümetler arası iş birliğinin yoğunlaşmasını da beraberinde getirmiştir. Devamında gelen Dublin Sözleşmesi, Maastricht ve Amsterdam Antlaşmaları ile de AB dışından gelecek işgücüne yönelik politikalar oluşturulmaya başlanmıştır.

1999 yılında gerçekleşen Tampere Zirvesi’nde de Birlik olarak belirlenen bu işgücü göç politikalarının sektörlere entegre edilmesi gündeme gelmiştir. 2000 yılında oluşturulan Lizbon Stratejisi (2020 Stratejisi) ile Avrupa Birliği’nin en rekabetçi ve dinamik bilgi tabanlı ekonomi olması hedeflenmiş, bu doğrultuda nitelikli işgücüne yönelik daha iyi iş olanakları ve sosyal haklar sağlaması, böylece sürdürülebilir ekonomik büyümeyi gerçekleştirebilmesi amaçlanmıştır.⁹⁵

2004’de yürürlüğe giren Hauge Programı ile yasal olarak AB’ye gelecek işgücünü türlerini tanımlanmış ve AB’nin bilgi tabanlı ekonomiye daha fazla yaklaşmasını hem de işgücü açığını kapatmayı hedeflemiştir.⁹⁶Yüksek nitelikli/eğitilmiş işçilerin, öğrencilerin ve kurum içi çalışanların bulundukları şartlar ve kariyerinde geçirdiği aşamalar itibariyle (dil bilmeleri, yeniliklere ve farklılıklara açık olmaları, farklı kültürlerle iletişim sağlamaları vs.) entegrasyon sürecine çok daha çabuk adapte olabilecekleri, yerli halk içinde farklılıklarını hissettirmeden yaşayabilecekleri yönünde oluşan öngörü programının temel varsayımlarından birisi olmuştur.

Komisyon 2007 yılında, yüksek nitelikli göçmenler, dönemsel göçmenler ve ücretli stajyerlerin AB’ye kabul edilmesi gerektiğine dair mevzuatı önerdi.⁹⁷ Önerilen bu mevzuat ışığında, yüksek nitelikli iş gücüne yönelik bir araya gelen AB Adalet ve İçişleri Bakanları Eylül 2008’de göçmenlik yasası konusunda anlaşmaya varmışlar ve nitelikli işgücünün karşılanmasına yönelik yeni uygulamalara yeşil ışık yakmışlardır. Yaşanan bu durumların sonucunda da 2009 yılında AB, yüksek nitelikli işçileri çekebilmek için Mavi Kart (Blue Card) uygulamasını kabul etti.

⁹⁵ Akdemir, s.81.

⁹⁶ Akdemir, s.81.

⁹⁷ Natasja Reslow, “**The new politics of EU migration policy: analysing the decision-making process of the Mobility Partnership**”, Paper prepared for the multinational conference ‘Migration: A World in Motion’ Maastricht University, the Netherlands (co-sponsored by APPAM) 18-20.02.2010, p.18.

Avrupa Komisyonu nitelikli işgücü açığının yaşandığı meslekler ile nitelikli işgücünün uyumsuzluğunu yok etmek için öncelikle AB üye ülkeleri arasındaki göç teşvik etmek amacıyla 2009 yılında “Yeni İşler için Yeni Nitelikler” adıyla bir girişim başlatmıştır. Avrupa İstihdam Servisi’nin yayınladığı iş ilanları ve düzenlenen fuarlar ile uluslararası hareketlilik teşvik edilmiştir. AB vatandaşlarının Schengen bölgesi içinde işgücü hareketliliği dil farklılıkları, ülkelerin sosyal güvenlik sistemlerindeki uyumsuzluklar ve mesleki uzmanlıkların tanınmaması nedeniyle AB içi hareketlilik %2 civarında seyretmektedir.⁹⁸

1 Ocak 2018 tarihli Eurostat verilerine göre 512,4 milyon kişinin yaşadığı Avrupa Birliği’nde, AB vatandaşı olmayan 22,3 milyon (%4,4) kişi yaşamaktadır.⁹⁹ Son 10 yıllık döneme baktığımızda AB ülkeleri yüksek nitelikli üçüncü ülke vatandaşlarını cezbetmek ve iş gücüne katılımlarını kolaylaştırmak amacıyla politikalar geliştirmiş ya da mevcut politikalarında değişikliğe gitmiştir. Yüksek nitelikli işgücü istihdamı açısından AB’nin rakamları yüksektir. 2012’de Avrupa Birliği’nde istihdam edilen 3. ülke vatandaşlarının %26’sı (2,03 milyon) lisans ve lisansüstü eğitim seviyesine sahip olup, %21’i yönetici, profesyonel, teknisyen vb. olarak çalışmaktadır.¹⁰⁰ Yıllardır yüksek nitelikli göçmenlere yönelik özel programları bulunan ABD ve Kanada ile karşılaştırmalı olarak bakıldığında ise Avrupa Birliği’nin yüksek nitelikli işçilere yeterince “çekici” gelmediği görülmektedir.¹⁰¹ Bunun en önemli sebepleri ise AB’nin bu konuda diğer ülkelerin uygulamaları yerine tercih edilebilecek bir politikasının bulunmamasıdır. Mavi Kart ve Tek İzin uygulamaları ile bu sağlanmaya çalışılmıştır.

2.1.1. Mavi Kart Planı

Dünya’nın en rekabetçi ve dinamik bilgi tabanlı ekonomisi haline gelme hedefi içerisinde bulunan AB, artan işgücü açığı ile mücadele etmeye çalışırken diğer yandan da Komisyon’unun da belirttiği gibi, kendisini yüksek nitelikli işgücü için daha çekici bir duruma getirmek için çaba göstermektedir. Avrupa 2020 Strateji Belgesi de Avrupa

⁹⁸ Riemsdijk, p.346.

⁹⁹ Eurostat, (MPS).

¹⁰⁰ European Commission, “Attracting Highly Qualified and Qualified Third-Country Nationals”, Synthesis Report, European Migration Network Study, 2013. (AHQ) p.5.

¹⁰¹ Katharina Eisele, “The US Labour Immigration Scheme- All About Being Attractive?”, CEPS Paper in Liberty and Security in Europe, 2014, p.3.

ekonomisinde, hedeflenen bilgi toplumunun ihtiyaçlarına karşılık verebilecek nitelikli iş gücünün yeterince yetişmemiş olması sorununu tespit ederek, işgücü ve yetenekler açısından eksikliklerin ortaya çıktığı sektörlere nitelikli işgücü gücünün nnn açılması ve küresel rekabette ayakta kalabilmek için yüksek nitelikli üçüncü ülke işgücünün AB ülkelerine çekilmesi planını öngörmüştür.¹⁰²

AB dışındaki ülkeler de ABD, Kanada ve Çin gibi ulusal politikalar yoluyla kendi ulusal pazarlarına yüksek nitelikli üçüncü ülke vatandaşlarını çekmek için yarıřmaktadırlar¹⁰³. Bu gerekliliğı AB için bir güç politikası olarak değıl küresel bir stratejinin parçası olarak değılendirmek gerekmektedir. Küresel rekabetçi ortam ve nitelikli işgücü ihtiyacı nedeniyle yasal yollarla Birliğe gelecek üçüncü ülke vatandaşlarına ihtiyaç duymaktadır.¹⁰⁴

AB açısından nitelikli göçmen işgücü ile işgücü açığı ve çalışan nüfus arasındaki boşluğun kapatılabilecek olması ve kıtanın hızla yaşlanma sorununu çözebilecek olması gibi hayati çözümler potansiyeline sahiptir. Jos Manuel Barroso bu konuda, *"Emeğın Avrupa'ya gi rekabet edebilirliğimizle birlikte ekonomik kalkınmamızı da arttırır. Ayrıca yaşlanan nfusumuzdan kaynaklanan demografik sorunlarımızı da çözmemize yardım eder."*¹⁰⁵ açıklamasında bulunmuştur. AB'nin resmi istatistik kurumu olan Eurostat'ın demografik verilerine göre 2060 yılında Birliğın alışan nüfusu emekli nüfusuna göre ciddi bir azalma yařayacaktır¹⁰⁶ ve 2010 yılından itibaren toplam çalışan nüfus içinde yaşlı çalışanların sayısı, gençlerden daha fazla olacaktır. Dolayısıyla, 2050 yılında altmış yaş üstü olan nüfus grubu yaklaşık %60 artmış olurken, genç nüfusun toplam nüfusa oranı %20 azalacaktır.¹⁰⁷ Ayrıca Birlik içinde 2008 yılında 84,6 milyon olan 65 yaş ve üzeri nüfus 2060 yılında 151,5 milyona ulaşacaktır.¹⁰⁸Bu durum AB'nin ekonomik retkenliğı için ciddi bir tehdittir. Özellikle de çalışacak nüfustaki düşüş bu tehdidin boyutunu daha da ileriye

¹⁰² Selen Akses, **"Avrupa 2020 Stratejisi"**, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, Yayın No: 269, 2014, ss.10-12.

¹⁰³ European Commission, (AHQ), pp.4-5.

¹⁰⁴ Elspeth Guild, **"EU Policy on Labour Migration: A First Look at the Commission's Blue Card Initiative"**, CEPS Policy Brief No. 145, 2007, pp.1,8.

¹⁰⁵ AB Mavi Kart, <https://www.apply.eu/tr/Mavi-Kart/> (10.06.2019).

¹⁰⁶ European Commission, **"2012 Ageing Report: Economic and Budgetary Projections for the EU Member States (2010-2060)"**, Directorate-General for Economic and Financial Affairs, Brussels, 2012, (ARE) p.48.

¹⁰⁷ Burcu Gökçe Yılmaz Akın, "Avrupa Birliğı'nin Yaşlanma Sorununa Bir zm Olarak Türkiye'nin yeliğı", **Ankara Avrupa alışmaları Dergisi**, Cilt:8, No:1, 2009, s.29.

¹⁰⁸ Akdemir, s.79.

taşımaktadır. Mevcut durumdaki uygulamaların ve politikaların bu tehdidi hafifletebilecek etkiye sahip olmaması sebebiyle yeni planların oluşturulması ihtiyacı doğmuştur. Bu planlardan hayata geçen en önemli uygulama Mavi Kart (Blue Card) uygulamasıdır.

Küresel rekabetçi ortamın gerektirdiği nitelikli işgücünün AB'ye çekilebilmesi ve Avrupa'yı Avrupa Birliği dışındaki yüksek eğitimli kişilere daha çekici bir yer kılmak hedefiyle 25 Mayıs 2009'da Mavi Kart Yönergesi kabul edilmiştir.¹⁰⁹ 2011 yılında üye ülkelerde yürürlüğe giren bu uygulamaya Birleşik Krallık, Danimarka ve İrlanda katılmamış, Litvanya, Hırvatistan ve İsveç 2013 yılında katılmışlardır.

Avrupa Birliği kabul ettiği yönergede; Üçüncü ülke yüksek nitelikli işçilerin mesleki ve coğrafi hareketliliği, işgücü piyasasının verimliliğini artırmak, beceri eksikliğini önlemek ve bölgesel dengesizlikleri dengelemek için birincil bir mekanizma olarak tanınması gerektiğini belirlemiştir.¹¹⁰

Bu yönerge kapsamında dört temel konu belirlenmiştir:

- 1) Üçüncü ülkelerden (AB/ Avrupa Ekonomik Alanı dışındaki ülkeler) yüksek nitelikli işgücü istihdam etmek,
- 2) İstihdam edilecek işgücü ile rekabeti ve ekonomik büyümeyi desteklemek,
- 3) Nitelikli işgücüne göçüne yönelik tercih edilebilirliği arttırarak küresel rekabette ilk sıralarda yer alabilmek,
- 4) AB üyesi ülkeleri nitelikli işgücü çekmede ulusal stratejiler ve uygulamalar dışında birlik kapsamında hareket etmeye davet etmek.

Mavi Kart Planı, Mavi Kart Yönergesi kapsamında AB üye ülkesince tahsis edildiği hak sahibine ilgili üye ülkede oturma ve çalışma imkanı tanıyan bir uygulamadır. Mavi kart, kapsamlı sosyoekonomik haklar sunar ve Avrupa'da daimi ikamet için bir yol sağlar.¹¹¹ Bu uygulamaya AB ülkelerinde hali hazırda ikamet hakkı bulunanlar, koruma talebindekiler, AB vatandaşlarının aileleri, AB'de oturma izni için başvuru yapmış olan araştırmacılar, üye ülkede uzun dönemli olarak ikamet etmekte

¹⁰⁹ Council Directive 2009/50/EC, “**On The Conditions of Entry And Residence of Third-Country Nationals for The Purposes of Highly Qualified Employment**”, Official Journal of the European Union, 2009, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32009L0050>, (12.06.2019).

¹¹⁰ Council Directive 2009/50/EC.

¹¹¹ Avrupa Mavi Kart Ağı, <https://www.apply.eu/tr/>, (10.06.2019).

olan kişiler, üye ülkede sezonluk işçi statüsünde kabul edilmiş olan kişiler, AB ile serbest dolaşım anlaşması bulunan üçüncü ülke vatandaşları başvuramamaktadır.¹¹²

Mavi Kart programında başvurucular için bazı gereklilikler bulunmaktadır.¹¹³ Üçüncü ülkelerdeki yüksek nitelikli işgücüne;

- Bir üye ülkede yüksek nitelikli bir pozisyon için en az bir yıllık anlaşma sağlandığını gösteren sözleşme ya da teklif sunulması,
- İş teklifine mesleki anlamda yeterlik sağladığını gösteren belgelere sahip olunması,
- İş sözleşmesinin sigorta içermediği ya da içerdiğinde kapsamının yetersiz kaldığı hallerde, sağlık sigortası başvurusu yaptırmış olması,
- Kamu politikası, kamu güvenliği ve kamu sağlığı konularında risk oluşturmaması koşullarını sağlaması,
- İşverenin, kart sahibine ülkedeki o meslekteki brüt maaşın en az 1.5 katını ödemesi durumunda,

başvurucuya ilk etapta 1 ila 4 yıl AB’de çalışma ve oturma izni verilmektedir. Ayrıca kartın geçerli olduğu süre boyunca çalıştıkları üye ülkeye serbestçe giriş-çıkış yapabilme, çalışma şartları, eğitim, mülkiyet gibi konularda üye ülke vatandaşlarıyla aynı haklara sahip olmaları sağlanmaktadır. Süresi biten Mavi Kart’ın geçerlilik süresi yenilenebilmekte ve beş yıllık süreden sonra uzun süreli oturma iznine dönüşebilmektedir. Mavi Kart uygulamasından yararlananlar bir ülkede en az 18 aylık sürenin dolması şartının gerçekleşmesi halinde başka bir AB ülkesinde başka bir iş için yeniden başvurabilmektedir.¹¹⁴ Kart sahibinin işin kaybetmesi durumunda 3 ay içerisinde yeni bir iş bulması gerekmektedir. Aksi halde Mavi Kart’ı iptal olmaktadır.

Avrupa Birliği Komisyonu’nca Mavi Kart’ın uygulanması ile ilgili veriler uygulamanın yürürlüğe girdiği 2012 yılından beri toplanmaktadır. Tablo:1’de belirtilen Eurostat’ın yayınlamış olduğu verilere göre 2012 – 2017 yılları arasında 92890 kişiye Mavi Kart verilmiştir. Bu sayının yıllara göre dağılımı 2012 yılında 3664, 2013 yılında 12964, 2014 yılında 13869, 2015 yılında 17104, 2016 yılında 20979 ve

¹¹² Council Directive 2009/50/EC.

¹¹³ Council Directive 2009/50/EC.

¹¹⁴ Lucie Cerna, “**The EU Blue Card: A Bridge Too Far?**”, Paper prepared for the Fifth Pan-European Conference on EU Politics, Portugal, 2010, p.11.

2017 yılında ise 24310 şeklinde olmuştur.¹¹⁵ 2012 ve 2013 yılı karşılaştırıldığında büyük bir artış ortaya çıkmaktadır. Özellikle 2015’den itibaren artış oranlarında yükselme göze çarpmaktadır. Uygulamanın hayata geçtiği 2012 yılı ile 2017 yılı verileri karşılaştırıldığında yaklaşık 7 katından fazla bir artış görülmektedir.

Tablo1: Ülkelere göre AB Mavi Kartı Sayıları

Ülke/Yıl	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Avrupa Birliği (25 Ülke)	3.664	12.964	13.869	17.104	20.979	24.310
Almanya	2.584	11.580	12.108	14.620	17.630	20.541
Avusturya	124	108	128	140	163	177
Belçika	0	5	19	19	31	37
Bulgaristan	15	14	21	61	115	121
Çekya	62	72	104	181	194	204
Estonya	16	12	15	19	22	14
Finlandiya	2	5	3	15	33	74
Fransa	126	371	604	657	750	1.037
Hırvatistan	:	10	9	32	32	29
Hollanda	1	3	8	20	42	58
İspanya	461	313	39	4	21	28
İsveç	0	2	0	2	11	31
İtalya	6	87	165	237	254	301
Kıbrıs	0	0	0	0	0	:
Letonya	17	10	32	87	112	201
Litvanya	:	26	92	128	127	144
Lüksemburg	183	236	262	336	636	671
Macaristan	1	4	5	15	5	9
Malta	0	4	2	0	12	11
Polonya	2	16	46	369	673	471
Portekiz	2	4	3	0	1	3
Romanya	46	71	190	140	92	118
Slovakya	7	8	6	7	4	8
Slovenya	9	3	8	15	19	22
Yunanistan	0	0	0	0	0	0

Kaynak: Eurostat, “EU Blue Cards by type of decision, occupation and citizenship”, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_resbc1&lang=en(10.06.2019). Programa katılan 25 ülke değerlendirildiğinde 2012 -2017 yılları arasında en çok mavi kart veren ülke 79063 ile Almanya olmuştur. Almanya’nın bu konuda lider olmasının sebebi yüksek nitelikli göçmenlere yönelik ulusal bir uygulamasının olmamasından kaynaklanmıştır. Almanya’nın ardından en çok Mavi Kart veren ülke Fransa ve

¹¹⁵ Eurostat, “EU Blue Cards by Type of Decision, Occupation and Citizenship”, 2019, (EUBC), http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_resbc1&lang=en, (10.06.2019).

Lüksemburg olmuştur. Yunanistan ve Kıbrıs ise bu süre içerisinde hiç mavi kart vermemiştir.¹¹⁶ Üye ülkelerin Avrupa Komisyonu'nun da altını çizdiği gibi zamanında veri akışını sağlamaması nedeniyle 2018 verileri eksik olduğu için çalışmaya dahil edilmemiştir.

Tablo 2: Mavi Kart Uygulaması Kapsamında Aile Birleşimi Sayıları

Ülke/Yıl	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Almanya	270	2.998	5.099	8.171	11.544	13.795
Avusturya	155	136	174	188	197	208
Belçika	0	4	9	26	22	19
Bulgaristan	5	4	0	6	7	5
Çekya	35	21	64	102	101	87
Estonya	18	2	14	12	14	6
Finlandiya	:	:	:	21	19	73
Fransa	:	:	44	336	368	533
Hırvatistan	:	:	0	10	9	7
Hollanda	0	0	8	0	36	0
İspanya	385	358	60	14	16	10
İsveç	0	0	0	0	6	17
İtalya	:	5	1	4	1	2
Kıbrıs	0	0	0	0	0	0
Letonya	8	2	23	38	88	184
Litvanya	:	0	:	0	86	129
Lüksemburg	223	207	245	324	355	51
Macaristan	0	0	:	6	3	1
Malta	:	10	4	0	10	7
Polonya	0	0	0	294	883	608
Portekiz	0	0	3	0	0	3
Romanya	0	65	135	128	145	111
Slovakya	5	8	10	9	5	4
Slovenya	3	1	12	9	30	33
Yunanistan	0	0	0	0	0	0

Kaynak: Eurostat, (EUBC).

Mavi Kart Direktifi kapsamında kart sahiplerinin aile fertlerine yönelik aile birleşimini garanti altına almakta ve aile üyelerine de oturma izni verileceğini belirtilmiştir. Tablo:2’de belirtilen Eurostat verilerine göre, Mavi Kart uygulamasının yürürlüğe girmesinin ardından 2012 yılında 1107, 2013 yılında 3821, 2014 yılında 5905, 2015 yılında 9698, 2016 yılında 13495, 2017 yılında 15893 kişi Mavi Kart

¹¹⁶ Eurostat, (EUBC).

uygulaması kapsamında aile ferdine oturma izni olanağı sunulmuştur.¹¹⁷ Almanya’da 2012 – 2017 yılları arasında toplamda 41877 kişiye ulaşmıştır. Her yıl artarak devam etmiştir.

Mavi Kart başvurusu üye ülkeye yapılır ve değerlendirmeler yine ilgili üye ülke tarafından gerçekleştirilir.¹¹⁸ Her ne kadar AB Komisyonu Mavi Kart uygulamasında her üye ülke için aynı kriterlerin geçerli olmasını istese de şu anda bu konu üye devletlerin kendi kontrolü altındadır. Ayrıca, bu kapsamda ülkeye ne kadar göçmen alınacağı da yine üye hükümetlerinin kararına tabidir.

Bazı AB ülkelerinin mevcut ulusal uygulamaları Mavi Kart’a göre daha fazla imkan sunarken bazı üye ülkeler ise Mavi Kart programından sonra kendi ulusal sistemlerini düzenlemişlerdir. Bu nedenle ulusal uygulamalarla yüksek nitelikli göçmenlere verilen oturma ve çalışma izinlerinin sayısı Mavi Kart’a göre daha fazla olmuştur.¹¹⁹ Bu durumda sadece 3 ülke istisna sayılmaktadır: 2012 yılında Almanya (210 ulusal izne 2584 mavi kart), Lüksemburg (21 ulusal izne 183 mavi kart) ve Romanya’da (“sıfır” ulusal izne 46 Mavi Kart). Diğer tüm ülkelerde ulusal uygulamalar daha çok sayıda yüksek nitelikli göçmen çekmiştir. Örnek olarak 2012’de Hollanda’da 5514 ulusal izne 1 Mavi Kart, Fransa’da 3030 ulusal izine 126 Mavi Kart, Avusturya’da 1158 ulusal izine 124 Mavi Kart, İspanya 1136 ulusal izine 461 Mavi Kart, Finlandiya’da ise 748 ulusal izine 2 Mavi Kart gibi. Toplamda, ulusal uygulamalar 2012’de o yıl çıkarılan Mavi Kart sayısının 5 katı kadar başvuru çekmiştir.¹²⁰

2009 yılında uygulamaya konan mevcut Mavi Kart sisteminin istenen verimi tam olarak ortaya koyamadığını belirten AB Komisyonu 2016 Nisan ayında konuyla ilgili bir çalışma hazırlayarak, yüksek nitelikli işgücüne Avrupa’yı cazip hale getirmek için yeni bir direktif oluşturmuştur.

2016 yılında Komisyon’unun Göç, İşçileri ve Vatandaşlıktan Sorumlu Üyesi Dimitris Avramopoulos, Avrupa’da son zamanlarda sığınmacı konusu gündemde olmasına rağmen yasal nitelikli göçmen meselesinin de öneminin altını çizmiştir.

¹¹⁷ Eurostat, (EUBC).

¹¹⁸ Akdemir, s.82.

¹¹⁹ Dereli, s.208.

¹²⁰ European Commission, “**Communication From The Commission To The European Parliament and the Council on the EU Blue Card**”, Brussel, 2014, (CTC), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52014DC0287>, (10.06.2019).

Ayrıca, Avrupa Birliği olarak özellikle sağlık ve bilişim teknolojileri (IT) gibi sektörlerde işgücü eksikliği yaşandığını mevcut durumda kendi vatandaşlarımızı yetiştirsek bile bunun yeterli olmayacağından bahsetmiştir.¹²¹ AB'nin önümüzdeki 20 yılda çalışan nüfusunun 20 milyon azalacağına da değinen Avramopulos, “Üçüncü ülke vatandaşları Avrupa'ya çalışmak, aile birleşimi, eğitim ve korunma nedenleriyle geliyor. Burada önümüzde önemli bir fırsat var görüşünü de dile getirmiştir.”¹²²

Hazırlanan rapor ve yukarıda bahsedilen sorunlar doğrultusunda, Avrupa Birliği Komisyonu 7 Haziran 2016'da Mavi Kart sisteminde düzenlemeye gittiğini duyurmuştur. AB Komisyonu yapılan yeni düzenlemelerle üçüncü ülkelerden gelen nitelikli işgücünün Avrupa'ya yerleşiminin kolaylaştırılmasını öngören Mavi Kart uygulamasının güncellenmesini isteyerek ve her üye ülkenin aynı kriterleri uygulamasını talep etmiştir. Bu duruma göre, yeniden revize edilen uygulama iki konuya odaklanmaktadır. Bunlardan birincisi yüksek nitelikli işgücünün tercih etmesini sağlamak için bürokrasinden arınmış, daha bütüncül, daha sade ve esnek şartlara sahip bir kabul sürecinin oluşturulmasıdır. Bu çerçevede temel sorunlardan biri olarak dile getirilen başvuruların kabul edilmesindeki ulusal maaş çizgisini yakalama zorunluluğunu, “ulusal maaş eşiğinin yüzde sekseninin yakalanmasının yeterli olması” şeklinde düzenlenmiştir. Ayrıca başvuru için zorunlu olan bir yıllık iş sözleşmesi ya da iş teklifi süreleri de “altı ay” olarak değiştirmiştir. Üye ülkelerde beş yıl ikamet ve Mavi Kart sahibi olarak serbest meslek faaliyeti gösterebilme hakkı da son düzenlemeyle getirilen önemli uygulamadır. Revizyonun ikinci odaklandığı nokta ise Mavi Kart uygulamasında AB genelinde daha fazla uyumun sağlanabilmesidir. Bu çerçevede de revizyonda belirlenen kuralları uygulamada Birlik ülkelerinin daha kapsayıcı bir yaklaşım sergilemeleri talep edilmiştir. Ülkenin ne kadar göçmene Mavi Kart vereceği kararı ise yine ülkelerin kendi kararına bırakılmıştır.¹²³

AB üye ülkeleri göç konusunda ortak bir politika yürütmek hususunda gönülsüz davrandıklarından, Mavi Kart Yönergesinde de bu durum kendisini

¹²¹ Akdemir, s.84.

¹²² Ata Ufuk Şeker, “AB Mavi Kart alımını kolaylaştıracak”, **Anadolu Ajansı**, 07.06.2016, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ab-mavi-kart-alimini-kolaylastiracak/586052#>, (06.06.2019).

¹²³ European Commission, “**Revision of the EU Blue Card Directive**”, (Revision) https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/20160607/factsheet_revision_eu_blue_card_en.pdf, (06.06.2019).

göstermiştir. Bu yüzden Komisyon, üye ülkelerin yüksek nitelikli işgücü istihdamına yönelik olarak daha avantajlı ve işlevsel programlar uygulanmasını Hollanda, Almanya ve İsveç'te olduğu üzere serbest bırakmıştır.¹²⁴ Böylece Mavi Kart planı ülkelerin ulusal planlarını engellemeyip benzer süreçler içeren bir alternatif haline gelmiştir. Ancak Almanya Mavi Kart Planı'nın yürürlüğe girmesinin ardından alternatif bir plan uygulamamıştır.¹²⁵

Ancak Mavi Kart'ın uygulamada pozitif yansımaları olduğundan da bahsedilmektedir. AB üye ülkelerinin çoğu AB Mavi Kart'ının getirdiği daha önce ulusal kanunlarda bulunmayan yüksek nitelikli işgücü tanımının netleşmesi; Schengen alanı içinde hareketliliğin kolaylaşması, iş değiştirme imkanının sağlanması; geçici işsizlik istisnasının tanınması, uzun süreli yerleşim izini alabilme; aile birleşiminin kolaylaştırılması gibi faydalarından bahsetmişlerdir.¹²⁶

2.1.2. Tek İzin Direktifi

Mavi Kart Planı, AB'nin yüksek nitelikli göçmenlere yönelik tek uygulaması olmamıştır. Tek İzin Direktifi Avrupa Komisyonu tarafından 2007 yılında yayınlanmıştır. Ancak hukuki problemler ve politik isteksizlik müzakere sürecinin uzamasına sebep olmuş ve direktif 2011 yılının Aralık yürürlüğe girmiştir.¹²⁷

İlke olarak, üye ülkeler, üçüncü ülke vatandaşlarının kabulüne ilişkin AB kurallarını kabul etmek konusunda isteksizdir. Bunu 2001 yılında Komisyon'un, üçüncü ülke vatandaşlarının AB'ye giriş ve çalışma ve çalışmalarına ilişkin şartlar için bir direktif kabul etme önerisini reddederek kanıtladılar. Hükümetler bunu birkaç yıl sonra bir kez daha görüştüler ve sadece sektörel olarak kabul ettiklerini belirtmelerinin ardından 2005 yılında Komisyon tarafından bir Eylem Planı yayımlandı. Belirli işçi türlerinin kabulü üzerine, AB Tek İzin Yönetmeliği hazırlandı. Amacı, ikamet ve çalışma amacıyla AB'ye gelecek olan üçüncü ülke vatandaşlarının tâbi olduğu kabul prosedürlerinin sadeleştirilmesi ve bu kişilerin statülerinin kontrolünü kolaylaştırmaktır. Yönetmelik aynı zamanda, Birliğe üye bir ülkede yasal olarak

¹²⁴ Dereli, s.205.

¹²⁵ Dereli, s.206.

¹²⁶ Dereli, s.210.

¹²⁷ Yves Pascouau and Sheena McLoughlin, "EU Single Permit Directive: a small step forward in EU migration policy", Policy Brief, European Policy Centre, 2012 p.1.

ikamet eden üçüncü ülke vatandaşları için, eşit muamele temelinde, o üye devletin kendi vatandaşlarıyla ortak haklar da belirlemektedir.¹²⁸

Takip eden müzakere sürecinde üye ülkeler kalıcı bir direnç göstermiştir. Süreç 2009'da durma noktasına gelmiştir. Direktif'in kapsamındaki farklılıklar tartışılırken, Çek Cumhuriyeti de dahil olmak üzere bazı ülkeler, direktifin yürürlüğe girmesi için Amsterdam Antlaşması'nın uygun yasal temeli sunmadığını belirtmişlerdir. Sonuç olarak, süreç Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe girmesine ve İspanya'nın AB Başkanlığı'nın başlangıcına kadar dondurulmuştur. Bu süre içerisinde Avrupa Parlamentosu'ndan bir kısmı doğrudan direktifin içeriği ile bağlantılı olmayan bir dizi engel gelmiştir. Bu durum Direktifi kabul etme konusunda müzakereleri daha da karmaşıktır. Dört yıl süren tartışmaların ardından Direktif 2011 yılında kabul edilmiştir. Bu direktif aynı zamanda Lizbon Antlaşması'nın getirdiği kurallar kapsamında, yasal göç alanında kabul edilmiş ilk mevzuat aracı niteliğinde olmuştur.¹²⁹ Tek İzin Yönetmeliği'nde Danimarka, Birleşik Krallık ve İrlanda yer almamaktadır.

Avrupa Tek İzin Direktifi kapsamında; yüksek vasıflı işçiler, şirket içi transferler, mevsimlik işçiler ve ücretli stajyerler için ortak bir çalışma/oturma başvurusu hazırlanmıştır.¹³⁰

Direktif uyarınca prosedür üçüncü ülke vatandaşlarının kabul ve çalışma işlemleri için sadeleştirilmiş, tek-durak-ofis sistemi öngörmüştür. Avrupa Tek İzin Direktifi kapsamında; ikamet ve çalışma izni için tek bir başvurunun yapılması yeterli olacak ve başvuru, üçüncü ülke vatandaşı veya işvereni tarafından yapılabilecektir. Başvurunun dört ay içinde sonuçlandırılması, uygulamanın üçüncü ülke vatandaşları tarafından istismar edilmemesi ve yasa dışı istihdamla mücadele amacıyla üye devletler, istihdam ilişkisine dair ilave bilgileri ilave bir form şeklinde ekleyebilecek veya elektronik formatta saklayabileceklerdir.¹³¹

Avrupa Tek İzin uygulamasına başvurabilecek kişiler;

¹²⁸ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, “**AB genelinde üçüncü ülke vatandaşlarına yönelik tek izin ve ortak haklar bütünü**”, 24.11.2011, <https://www.avrupa.info.tr/tr/eeas-news/ab-genelinde-ucuncu-ulke-vatandaslarina-yonelik-tek-izin-ve-ortak-haklar-butunu-6468>, (10.06.2019).

¹²⁹ Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu.

¹³⁰ Pascouau, p.1.

¹³¹ European Union, “**Directive 2011/98/EU of the European Parliament and of the Council**”, Official Journal, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32011L0098>, (12.06.2019).

- a) Çalışma amacıyla bir Üye Devlet'te ikamet etmek için başvuran üçüncü ülke vatandaşları;
- b) Birliğe veya ulusal yasalara göre çalışmak dışında, çalışmalarına izin verilen ve oturma iznine sahip olmayan amaçlar dışında bir Üye Devlet'e kabul edilen üçüncü ülke vatandaşları;
- c) Birliğe veya ulusal yasalara uygun olarak çalışmak amacıyla bir Üye Devlet'e kabul edilen üçüncü ülke vatandaşları;

şeklinde tanımlanmıştır.¹³² Bu program kapsamında verilen izin aslında ulusal ve Avrupa yasaları çerçevesinde çalışmak için verilen izinlerin çoğunu da kapsar. Bu uygulama, AB Mavi Kartı gibi, özellikle üst yönetim/yürütme ve stajyer pozisyonları için, 90 günden fazla şirket içi transferlerin çerçevesinde yüksek vasıflı işçileri hedef almaktadır. Stajyer çalışanlar için ve yöneticileri ve uzmanlar için üç yıl en fazla bir yıl maksimum uzatılabilir. Ayrıca Avrupa Tek İzni, herhangi bir üye ülkede çalışma hakkı dahil, AB içinde hareketlilik hakları da verir.

Uygulamanın başladığı 2013 yılında AB'de yaklaşık 1,8 milyon Tek İzni verilmiştir. Takip eden iki yıl içerisinde bu sayı 2,9 milyona çıkmıştır. 2016 yılında azalma olsa da Tek İzni'ler 2017'de 2,6 milyona çıkmıştır. Bu sayılara ilk izin, yenileme ve statü değişiklikleri de dahildir.¹³³

2.1.3. Hollanda Yüksek Nitelikli Göçmen Programı

Hollanda Hükümeti Avrupa Birliği dışından gelen ve 3 aydan daha uzun süre Hollanda'da kalmak isteyen yüksek nitelikli göçmenlere yönelik AB'nin Mavi Kart uygulamasından farklı olarak Yüksek Nitelikli Göçmen (Highly Skilled Migrant) Programı hazırlamıştır. Bu program Göçmenlik ve Vatandaşlığa Kabul Hizmetleri (IND) tarafından yürütülmektedir.

Avrupa Birliği'nin bilgiye dayalı ekonomi hedefi kapsamında oluşturduğu Avrupa 2020 Stratejisi ve Lizbon Zirvesi'nin de etkisiyle Hollanda, oturma ve çalışma izni almak için daha hızlı ve şeffaf bir süreç içeren Yüksek Nitelikli Göçmenler (Kennismigrantenregeling) Programı'nı Aralık 2004'de uygulamaya koymuştur.¹³⁴

¹³² Eurostat, “Residence permits - statistics on authorisations to reside and work”, Statistics Explained, 2019, (RPS), p.1.

¹³³ Eurostat, (RPS), p.2.

¹³⁴ Ernest Berkhout and Others, “Attracting and retaining highly skilled migrants in the Netherlands”, Commissioned by Ministry of Social Affairs Amsterdam, 2015, pp.4-5.

2009 yılında kabul edilen AB Mavi Kart Planı 2011 yılında yürürlüğe girdiğinde Hollanda'da tanıtılsa da getirmiş olduğu ek diploma şartı ve yüksek maaş eşiği sebebiyle talep görmemiş ve nadiren kullanılmıştır.

Bu programların dışında;

- Bilimsel Araştırmacı (2005/71/EC)
- Bilimsel Araştırmacı (Ulusal)
- Araştırma Burslu Bilimsel Araştırmacı (Ulusal)
- Yüksek Nitelikli Serbest Çalışan (Ulusal)
- Yüksek Nitelikli Çalışan bir yıl iş arama izni (Ulusal)
- Hollanda Üniversitelerinden Yeni Mezunlar için bir yıl iş arama izni

uygulamaları da kullanılmaktadır.¹³⁵ Ayrıca 1 Ocak 2015 tarihinde yüksek nitelikli girişimcilere özel “Start Up” programı yürürlüğe girmiştir.

Yüksek nitelikli göçmen programı kapsamında Hollanda'da çalışabilmek için bazı şartlar bulunmaktadır;¹³⁶

- AB / AEA ülkesi veya İsviçre vatandaşı olmamak,
- Hollanda dışında yaşamak,
- IND tarafından tanınmış bir sponsor şirket ile çalışıyor/çalışacak olmak,
- Kamu düzeni veya ulusal güvenlik için risk oluşturmamak,
- Hollanda'ya varışta bir tüberküloz testine girmeyi kabul etmek, (bazı ülkeler bu şarttan muaf tutulmaktadır. Örnek olarak Türkiye, AB ile yapmış olduğu Ankara Anlaşması uyarınca bu uygulamadan muaf tutulmaktadır)
- Rekabetçi bir gelir elde etmek, (bu tutar 2019 yılında, 30 yaş ve üstü için aylık brüt 4400 Euro, 30 yaş altı için 3299 Euro, düşük maaş kriteri kapsamında akademisyenler ve oryantasyon yılında bulunanlar için 2364 Euro ve Avrupa Mavi Kartı için 5272 Euro olarak belirlenmiştir ¹³⁷

Yüksek nitelikli göçmen vizesine başvuran kimse kendi ülkesinden başvurabilir ya da iş vereni çalışan adına IND'ye başvuru yapabilmektedir. Hollanda'da çalışan yüksek vasıflı göçmen sayısı 2005 ve 2012 yılları arasında

¹³⁵ Berkhout, p.4.

¹³⁶ IND, “**Permits for Highly Skilled Migrants**”, <https://business.gov.nl/coming-to-the-netherlands/permits-and-visa/permits-for-highly-skilled-migrants/>, (27.06.2019).

¹³⁷ IND, “**Application to work as a highly skilled migrant and for the European Blue Card**”, https://ind.nl/en/Pages/required-amounts-income_requirement.aspx, (27.06.2019).

istikrarlı bir şekilde artarak 17 bine ulaşmıştır.¹³⁸2012'den itibaren her yıl 10.000'den fazla kişi Hollanda'ya yüksek nitelikli göçmenlik başvurusunda bulunmaktadır. Çoğunluğu Hint, ABD, Çin, Japon veya Türk uyruklu yüksek nitelikli göçmenler genellikle erkek, nispeten genç ve büyük firmalarda tam gün çalışmaktadırlar. Programın 2005'te başlamasından bu yana, kadınların yüzdesi %25 ve yüksek vasıflı göçmen çalışanların yarısından fazlası evlidir. Hollanda işgücüne kıyasla, yüksek vasıflı göçmenler iş, finans ve BT hizmetlerinde ve üniversitelerde çalışmaktadırlar.¹³⁹

Hollanda'da yüksek nitelikli göçmenlere yönelik hizmet veren, entegrasyon süreçlerine destek veren 12 adet Expat Merkezleri bulunmaktadır. Bu merkezlerin sorumluluk bölgelerinde oturan ya da çalışan göçmenlerin adres kayıt işlemleri, uyum eğitimleri, sosyal destek ve vergi indirim hakları konularında yardımcı olmaktadır.¹⁴⁰ Yüksek nitelikli göçmenler Hollanda'da belirli maaş kriterlerini yerine getirmeleri halinde %30 oranında vergi indiriminden faydalanırlar. 2019 yılı için bu kriterler; 30 yaşından büyük bir çalışan için yıllık vergilendirilebilir maaşın 37.743,00 Euro'dan fazla, 30 yaşından küçük ve yüksek lisans derecesine sahip bir çalışan için vergilendirilebilir maaş, yılda 28.690,00 Euro'dan fazla olmalıdır. Bu destek 5 yıl süreyle geçerli olmaktadır.¹⁴¹

Eurostat tarafından yayınlanan verilere göre 2016 yılında Hollanda'ya 95753 kişi göç etmiştir. Bu kişilerin %26,1'i (24.962) aile birleşimi ile, %17'si (16.317) eğitim sebebiyle, %15,3'ü (14.621) iş sebebiyle ve %41,6'sı (39853) diğer sebeplerle göç hareketinde bulunmuşlardır.¹⁴²

2017 yılında ise bu veriler, toplam göç eden kişi sayısı 97.395, aile birleşimi ile gelenler %31,8'e (30.968), eğitim sebebiyle gelenler %17,7'ye (17.239), iş sebebiyle gelenler %18,8'e (17.744) yükselmiş, diğer sebeplerle göç hareketinde bulunanların sayısı %32,3'e (31.444) gerilemiştir.

¹³⁸ Berkhout, p.15.

¹³⁹ Berkhout, p.18.

¹⁴⁰ Iam Expat, "Expat centers & Expat desks in the Netherlands", <https://www.iamexpat.nl/expat-info/organisations/expat-centres>, (26.06.2019).

¹⁴¹ Government of The Netherlands, "Expat tax break to be shortened" <https://www.government.nl/topics/income-tax/shortening-30-percent-ruling>, (26.06.2019).

¹⁴² Eurostat, "New high in first residence permits issued in the EU Member States in 2016", Newsrelease, 174/2017, 2017, (NRP), p.2.

2.2. TÜRKİYE'DEN AB'YE YÜKSEK NİTELİKLİ GÖÇ HAREKETİ

Türkiye'nin yakın tarihi uluslararası göç hareketleriyle iç içedir. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrası Avrupa piyasasındaki yoğun işgücü talebi, işçi göçünü düzenleyen ikili anlaşmalara neden olmuştur. Bu çerçevede, Türkiye'de 1961'de belirlenen Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1962-1967) 'fazla işgücünün ihraç edilmesi' hem göçmenlerin sağlayacağı işçi dövizleri hem de ülkedeki işsizliğin azalması bağlamında önemli bir kalkınma stratejisi olarak belirlenmiştir.¹⁴³ Bu strateji kapsamında Türkiye, ilk ikili anlaşmasını 1961 yılında Batı Almanya ile yapmıştır. Göçmen işçilerin seçilmesi, işe alma süreçleri ve işçilerin alacakları ücretler ile ilgili şartları düzenleyen başka ikili anlaşmalar 1964 yılında Avusturya, Hollanda ve Belçika ile de yapılmıştır. 1965 yılında Fransa ile; 1967 yılında İsveç ve Avustralya ile daha az kapsamlı anlaşmalar imzalanmış. 1961 yılında İngiltere, 1971 yılında İsviçre, 1973 yılında Danimarka ve 1981'de de Norveç ile işçi göçü anlaşmaları imzalanmıştır.

1960'lı yılların sonlarına doğru Batı Avrupa'da, yurtdışından gelen işçilere talep azalmaya başlamış ve 1973 Petrol Krizi ile birlikte Batı Avrupa hükümetleri göçmen işçi alımını neredeyse durdurmuştur. Yurt dışına yönelen Türk işçi göçü bu dönemde Orta Doğu ve Kuzey Afrika'nın petrol ihraç eden ülkelerine ve 1967 yılında imzalanan işgücü anlaşması ile Avustralya gibi yeni coğrafyaya kaymıştır. Sovyetler Birliği'nin çöküşü sonrasında bölgede ortaya çıkan yeni ülkelerde yeniden yapılanma programları başlatılmış ve Türkiye'den yurtdışına yönelen göçün son safhasını, Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkelerine proje bazlı ve iş temelli göç hareketi oluşturmuştur. Sovyetler Birliği'nin tamamen dağılması ile bu göç hareketi de sona ermiştir.

Küreselleşmenin de etkisiyle, gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasındaki ilişkiler değişim göstermiştir. Yeni ürün ve teknolojilerin ortaya çıkması ile küresel ekonomik sistem içerisinde önemli güce sahip olan ülkelere, gelişmekte olan ülkelerin teknoloji ve mühendislik alanında yetişmiş yüksek nitelikli işgücünün göç hareketleri başlamıştır.¹⁴⁴ Yüksek nitelikli işgücünün dolaşım hızındaki artış, yüksek

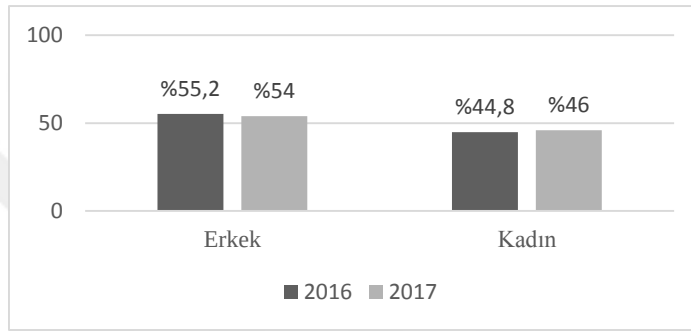
¹⁴³ Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Programı, "Türkiye ve Avrupa'yı Etkileyen Göç Hareketleri" Çalıştay Raporu, No:2, 2009, <http://www.madde14.org/images/7/70/Mirekocbrif2tr.pdf>.

¹⁴⁴ Akdemir, s.90.

nitelikli kurumların yaptıkları transfer ve adaptasyonlar ile bilginin her iki yönde yayılması şeklinde kendini göstermektedir.¹⁴⁵

Türkiye’den Avrupa’ya 1960’larda ekonomik nedenlerle başlayan göç hareketinde 2016’dan bu yana dikkat çekici bir değişim gözlenmektedir.¹⁴⁶ Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) yayımladığı ‘Uluslararası Göç İstatistikleri’ raporuna göre 2017’de Türkiye’den göç eden kişi sayısı bir önceki yıla kıyasla yüzde 42,5 artış göstererek 253 bin 640 olmuştur ve bu nüfusun %54’ünü erkek, %46’sını ise kadın nüfus oluşturmaktadır.¹⁴⁷

Şekil 1: Türkiye’den giden göçün cinsiyete göre dağılımı, 2016, 2017

Türkiye’den göç eden nüfusun yaş gruplarına bakıldığında ise; 2016 yılında olduğu gibi en fazla göç edenler 25-29 yaş grubu (%15,5) olmuştur. Bu yaş grubunu sırasıyla 20-24 yaş grubu (%14,4) ve 30-34 yaş grubu (%12,3) izlemektedir.¹⁴⁸ Bu yaş grupları eğitimini tamamlamış, ekonomik verimliliği yüksek kişilerin Türkiye’den göç ettiğini işaret etmektedir.¹⁴⁹ Ayrıca, Türkiye’de yükseköğretimde okuyan gençlerin %73’nün yurtdışına çalışmaya gitmeyi düşündüğü belirtilmektedir.¹⁵⁰ Cumhuriyet Halk Partisinin hazırlamış olduğu rapora göre yurt dışına göç eden her beş kişiden ikisi 20-34 yaş aralığındadır.¹⁵¹

¹⁴⁵ Jan Peter Wogart and Margot Schüller, “**The EU’s Blue Card: Will It Attract Asia’s Highly Skilled?**”, German Institute of Global and Area Studies, 2011, p.3.

¹⁴⁶ Gökhan Efe, “Türkiye’den göç yüzde 42,5 arttı: Diplomalı göçmenler anlatıyor”, **Euronews**, 25.09.2018, <https://tr.euronews.com/2018/09/21/turkiye-nin-beyin-gocu-sorunu-diplomali-gocmenler-anlatiyor>, (10.06.2019).

¹⁴⁷ TÜİK, Uluslararası Göç İstatistikleri 2017, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30607>

¹⁴⁸ TÜİK, Uluslararası Göç İstatistikleri 2017, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30607>

¹⁴⁹ Atakan Hatipoğlu, “Türkiye’nin beyin göçü sorunu; olgular ve algılar” **Teori Dergisi**, Sayı:346, 2018, s.6.

¹⁵⁰ Ali Arayıcı, “Türkiye’de ‘beyin göçü’ tehlikesi” **Birgün Gazetesi**, 13 Ocak 2019, <https://www.birgun.net/haber-detay/turkiyede-beyin-gocu-tehlikesi.html> (10.06.2019).

¹⁵¹ CHP, “**Akp’nin Yol Açtığı Büyük Beyin Göçü**”, Bilim Platformu Politika Notları, Sayı:31, 2018.

Tablo 3: Yurt dışına giden göçün en fazla olduğu ilk 5 il, 2017

İller	Türkiye’den giden Göç	%
Türkiye	253640	
İstanbul	75849	29,9
Ankara	27379	10,8
Antalya	15056	5,9
Bursa	13946	5,5
İzmir	10353	4,1

Türkiye’den göç eden nüfusun illere göre dağılımına bakıldığında ise 75 bin 849 kişi ile İstanbul’un en fazla göç veren il olduğu görülmüş. İstanbul’u sırasıyla 27 bin 379 kişi ile Ankara, 15 bin 56 kişi ile Antalya, 13 bin 946 kişi ile Bursa ve 10 bin 353 kişi ile İzmir izlemiştir.¹⁵² İlk 5 ile baktığımızda kültürel ve sosyoekonomik şartlar bakımından en avantajlı iller olması dikkat çekmektedir.

Türkiye’den yurt dışına göç edenlerin, meslek dallarına göre dağılımı Tablo 4’de görülmektedir. Buna göre ülke dışına göç eden meslek gruplarının yıllara göre farklılık gösterdiği söylenebilir.

OECD verilerinin yer aldığı Tablo 4’e göre, 2010 ile 2017 yılları arasında genel olarak en fazla mimar ve mühendislik mesleklerinden göç verildiği görülmüştür. Bunun sebebi olarak ülkede belirtilen yıllar içerisinde bu mesleğe yönelik çalışma alanlarının mühendisleri tatmin edebilecek ölçüde olmaması ya da hedef ülkedeki çalışma koşullarının ve kazanımların Türkiye’ye göre daha iyi olması gösterilebilir.

Tablo 4: Türkiye'nin Göç Verdiği Meslek Dalları (%)

Meslek	2010	2012	2014	2016	Ortalama
Mimar	23	17	21	17	19
Mühendis	21	18	18	19	19
Akademisyen	11	15	21	23	17
Sanatçı	4	3	3	4	4
Bilişim	11	12	8	9	10
Sağlık	14	11	12	12	13
Finans	9	7	8	6	8
Diğer	7	17	9	10	11
Toplam	100	100	100	100	100

Kaynak: Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü (OECD), Uluslararası Göç Görünümü, OECD Yayınları, Paris, 2018.

¹⁵² TÜİK, Uluslararası Göç İstatistikleri 2017, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30607>.

Tablo 4’e göre akademisyenlerin göç oranlarındaki düzenli artışı ile 2015-2016 yıllarında birinci sırada göç eden meslek grubunu oluşturduğu görülmektedir. Akademisyenler açısından başka bir ülkeye göç etmelerinin sebepleri arasında maddi ve manevi kazanımlarının daha fazla olması düşüncesinin etkili olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra Türkiye’de akademik çalışmalara, akademisyenlere verilen önemin ve desteğin yeterli görülmemesi ve mesleki tatminsizlik de nedenlere eklenebilir. Özellikle belirtilen 2015-2016 yılları arasında ülkenin içinde bulunduğu bazı olumsuz koşullar akademisyenleri uzaklaşmaya zorladığı da söylenebilir.

Verileri incelediğimizde bu süreçte genel olarak en az sanatçıların göç etmesinin sebebi sanatçıların, içinde bulundukları toplum yapısından ve kültüründen etkilendikleri için başka bir topluluğa hitap edebilmekte zorlanabilecekleri düşüncesi nedeniyle bu meslek dalından daha az göç verildiği söylenebilir.

Türkiye’nin en çok göç verdiği ülkeler Tablo 5’de görülmektedir. Buna göre 2010 - 2014 yılları arasında en fazla AB (26 ülke) ülkelere göç verildiği ve 2015’den sonra da en fazla ABD’ye göç verildiği görülmektedir.

Tablo 5: Türkiye'nin Göç Verdiği Ülkeler (%)

Yıl	AB (26 Ülke)	ABD	Dünya	Toplam
2010	57	31	12	100
2011	54	33	13	100
2012	52	32	16	100
2013	50	30	20	100
2014	47	35	18	100
2015	30	42	28	100
2016	27	56	17	100
2017	30	57	13	100

Kaynak: Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü (OECD), (2018).

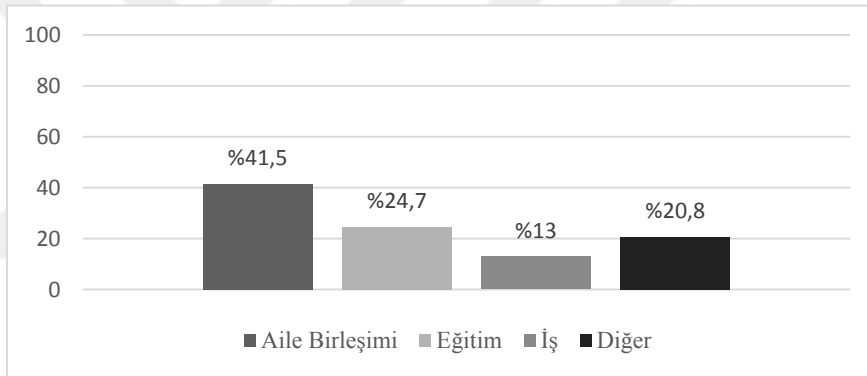
Tabloda yer alan veriler incelendiğinde ülkelerin sahip oldukları özellikler, uyguladıkları yönetim modelleri ve önem verip destekledikleri alanlar yönünden tercih edilir oldukları görülmüştür. Dünya’nın refah seviyesi en yüksek ülkeleri listesinde ilk 20 içerisinde 13 AB ülkesinin yer alması,¹⁵³ kaliteli eğitim ve yüksek nitelikli işgücü ihtiyacından dolayı 2015 yılına kadar AB’nin Türkiye’den yapılan göç sıralamasında ilk sırada olmasını açıklamaktadır.

¹⁵³ The Legatum Prosperity Index 2016, Legatum Institute, p.4. <https://lif.blob.core.windows.net/lif/docs/default-source/publications/2016-legatum-prosperity-index-pdf.pdf> , (10.06.2019).

2017 yılına kadar 3380 Türk yüksek nitelikli göçmen Mavi Kart uygulaması ile AB'ye göç etmiştir. 2012 yılında 112, 2013 yılında 409, 2014 yılında 447, 2015 yılında 559, 2016 yılında 715 ve 2017 yılında 1138 kişi bu uygulamadan yararlanmıştır. Türk yüksek nitelikli göçmenlere en çok Mavi Kart veren ülkeler sırasıyla Almanya, Lüksemburg ve Fransa olmuştur.¹⁵⁴

Hollanda Televizyonu'nda (NOS) yayınlanan "Nieuwsuur" (Haber Saati) adlı programın yaptığı araştırmaya göre, Türkiye'den gelen yüksek nitelikli kişilerin sayısında ciddi artış olduğu belirtilmektedir. IND tarafından verilen rakamlara göre, 2016 yılında Türkiye'den 540 kişi bu kapsamında Hollanda'ya gelirken, 2017'de bu sayı 780'e çıkmıştır. 2018'in ilk 11 ayında ise, Türkiye'den 1020 yüksek nitelikli göçmen, Hollanda'ya iş başvurusunda bulunmuştur.¹⁵⁵

Şekil 2: Türkiye'den AB'ye Amaçlarına Göre Göç Oranları, 2017

Şekil 2'deki verilerden yola çıkılarak Türkiye'den AB'ye yapılan göç hareketi incelendiğinde, 2017 yılında yapılan toplam göçün (66.888), %41,5'ini (27770) aile birleşimi amaçlı, %24,7'sinin (14490) eğitim amaçlı, %13'nün (8714) iş amaçlı ve kalan %20,8'i (13914) bilinmeyen amaçlarla yaptığı görülmektedir.¹⁵⁶

Alman Welt am Sonntag gazetesinin AB Komisyonu'nun raporundan yaptığı aldığı alıntıya göre, Türkiye'den AB ülkelerine giden göçmen sayısında 2018 yılında yeniden artış kaydedilmiştir. AB Komisyonu'nun raporunda, "Türkiye'den 2018'de gelenlerin (göçmen) sayısı 50.789 olarak gerçekleşmiştir. Bir yıl önce bu sayı

¹⁵⁴ Eurostat, (RPS), p.6.

¹⁵⁵ Yusuf Özkan, "Geçen yıl Türkiye'den 1020 kişi 'beyin göçü' için Hollanda'ya başvurdu", **BBC News Türkçe**, 60.01.2019, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46774679>, (10.06.2019).

¹⁵⁶ Eurostat, "First residence permits issued in the EU Member States remain above 3 million in 2017", Newsrelease, Eurostat Press Office, 2018, (Residence Permits), p.4.

41.720'dir. Toplamda, 2017'ye kıyasla yüzde 22'lik bir artış olduğu anlamına geliyor" denilmektedir.¹⁵⁷

Galatasaray Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden Didem Danış, yurtdışını tercih eden Türk vatandaşlarının önemli bir bölümünün iyi eğitilmiş olduklarına dikkat çekiyor. Amerika'nın Sesi'nin sorularını yanıtlayan Didem Danış Türkiye'den yurtdışına göçün hız kazanması hakkında;

*"Bu durum hem politik hem ekonomik anlamda yaşanan çalkantılardan kaynaklanıyor. Göç edenlerin çok büyük bir kesimi 20-35 yaş arasında, eğitimini tamamlamış insanlar. Bu kişiler büyük ölçüde yabancı dil bilen, yurtdışı deneyimi olduğu için Türkiye'nin beşeri sermayesinin üst kısmında yer alıyorlar. Gerçekten çok vasıflı insan kaynağını kaybediyor. Acıklı bir durum. Bu gidişler onların Türkiye'nin geleceğine inançlarının azaldığını gösteriyor. Avrupa Birliği'nin Türkiye'den ayrılanların sayısında artış olacağına ilişkin araştırmaları var. Bu tablo pek olumlu bir tablo değil."*¹⁵⁸

açıklamalarında bulunmuştur.

2.2.1. Yüksek Nitelikli Göç Hareketinin Unsurları

Literatürde yüksek nitelikli işgücü göçünü tetikleyen unsurların çok çeşitlilik gösterdiğine ilişkin çalışmalar bulunmaktadır. 2013'den itibaren Türkiye'den AB'ye yapılan yüksek nitelikli göç hareketlerinin siyasi, toplumsal ve ekonomik gelişmelerdir.¹⁵⁹

Türkiye'den yurtdışına giden yüksek nitelikli kişilerin en önemli nedenleri arasında, yetenekli ve eğitilmiş insanların kendi alanlarında iş bulamaması gelmektedir.¹⁶⁰ Eğitim ve işgücü piyasası arasındaki uyumsuzluk nedeniyle kişilerin bu verimliliklerini kullanabilecekleri ve üretim güçlerini etkin bir şekilde

¹⁵⁷ Irina Kalashnikova, "Türkiye'den AB ülkelerine giden göçmen sayısı 2018'de yüzde 22 arttı", **Sputnik News**, 26.01.2019, <https://sptnkne.ws/k8Hg>, (10.06.2019).

¹⁵⁸ Hilmi Hacaloğlu, "Türkiye'den Yurtdışına Göç Neden Hız Kazandı?", **Amerika'nın Sesi**, 06.09.2018, <https://www.amerikaninsesi.com/a/turkiyede-yurtd%C4%B1s%C4%B1na-goc-neden-hiz-kazandi/4560532.html>, (10.06.2019).

¹⁵⁹ Sánchez-Montijano, p.1.

¹⁶⁰ Rümesya Çelik ve Irmak Aslan, "Göç ve İşsizlik Arasındaki İlişki: Ampirik Bir Uygulama", **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, Sayı: 74, 2018, s.69.

uygulayabilecekleri alanlarda istihdam edilememesi, yüksek nitelikli işgücünün göçünde artışın yaşanmasına neden olmaktadır.¹⁶¹

Türkiye'de işsizlik oranı, 15 ve daha yukarı yaştakilerde işsiz sayısı 2019 yılı Mart döneminde geçen yılın aynı dönemine göre 1 milyon 334 bin kişi artarak 4 milyon 544 bin kişi olmuş ve işsizlik oranı 4 puanlık artış ile %14,1 seviyesinde gerçekleşmiştir. Genç nüfusta (15-24 yaş) işsizlik oranı 7,5 puanlık artış ile %25,2'ye yükselmiştir.¹⁶²

Ülkenin gelişmişlik düzeyi de yüksek nitelikli göç hareketinin nedenlerinden sayılmaktadır. Daha iyi koşullarda yaşamını devam ettirmek isteyen kişi, ülkesinde bunu elde edemeyince yeni arayışlar içerisine girip, yaşam standartları daha yüksek ülkelere göç edebilmektedirler.

Tablo 6: G20 Ülkelerinin Ekonomik Büyümeleri (%)

Ülke	2010	2012	2014	2016	2018
AB (17 Ülke)	2,01	-0,79	1,42	1,87	1,91
OECD	2,98	1,37	2,17	1,84	2,37
Türkiye	8,88	4,74	4,97	3,22	3,28
ABD	2,56	2,25	2,45	1,57	2,89
Diğer	5,36	3,27	3,46	3,1	3,66

Kaynak: OECD, Ülke Büyümesi, <https://data.oecd.org/chart/5qXc>, (10.06.2019)

Türkiye'nin yıllık büyüme oranlarında dalgalanmalar görünmektedir. Bu da gelişim düzeyinde yıllar tam bir istikrar sağlanamadığını ortaya koymaktadır. Bu iniş ve çıkışlar, yüksek nitelikli işgücünün ya da işgücü potansiyelinin daha istikrarlı gelişim gösteren başka bir ülkeye yönelmesine neden olmaktadır.¹⁶³

Tüm sektörlerde, ekonomik sıkıntılar sebebi ile işten çıkarılma korkusunun yaşanması ve yaygın kayırmacılık uygulamalarına maruz kalındığının düşünülmesi, uzun çalışma saatleri, çalışma koşullarındaki gerileme, ücret adaletsizliği gibi sorunlar ve yönetimde keyfiyet, kayırmacılık, belirsizlik yüzünden yüksek nitelikli iş gücünün umutsuzluğa kapılması göç hareketini oluşturan unsurlardan sayılmaktadır.¹⁶⁴

¹⁶¹ Şenay Gökbayrak “Gelişmekte Olan Ülkelerden Gelişmiş Ülkelere Nitelikli İşgücü Göçü ve Politikalar-Türk Mühendislerinin Beyin Göçü Üzerine Bir İnceleme”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006, s.69.

¹⁶² Tüik, İşgücü İstatistikleri Mart 2019, <http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30683> (20.06.2019).

¹⁶³ Abdullah Göv ve Zerrin Dürrü, “Göç ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Seçilmiş OECD Ülkeleri Üzerine Ekonometrik Bir Analiz”, Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Cilt:3, Sayı:4, 2017, s.500.

¹⁶⁴ CHP, “Akp'nin Yol Açtığı Büyük Beyin Göçü”, Bilim Platformu Politika Notları, Sayı:31, 2018.

Gelişmişliğe paralel olarak, AR-GE'ye yeterli kaynak ayrılmadığı için ülkede bilim adamları uygun çalışma şartlarından yoksun olmaları ve fikir üretiminin ve buluşun ekonomik değerinin olmaması ve desteklenmemesi da yüksek nitelikli göçü tetikleyen nedenlerden biridir.¹⁶⁵

Son dönemde nitelikli işgücünün göç hareketinde artış yaşanmasına etki eden bir başka unsur ise, uluslararası eğitim sistemlerinin giderek yaygınlaşmaya başlamasıdır.¹⁶⁶ Türkiye'den yurt dışına gidenlerin en çok belirtilen nedeni yurtdışında eğitim almanın getirdiği avantajlar olmuştur.¹⁶⁷

Geçmiş yıllarda sadece burs kazanan veya ailesinin maddi imkânı iyi olan öğrenciler yurt dışında eğitim alırken, son dönemde ülkedeki siyasi, ekonomik ve sosyal yapı nedeniyle, her kesimden öğrenci yurt dışı eğitime yönelerek, eğitim sonrasında da orada kalmanın yollarını aramaktadırlar.

Toplumda hakim olan 'kaygı' duygusu, aileleri maddi imkanlarını sonuna kadar kullanarak, çocuklarını yurt dışında eğitim almaya yöneltirken, gençler eğitim hayatına yönelik kaygılı soruların yanında, ekonomik belirsizlik, artan işsizlik oranı ve sosyal ayrılmalar nedeniyle umutsuzluğa sürüklenmektedirler. Bu durum başarılı ve kalifiye genç nüfusun göç hareketini arttırmaktadır.¹⁶⁸

Genel olarak yüksek nitelikli göç hareketini ortaya çıkaran unsurlar yaşanan ülkedeki itici yönlerden kaynaklanmaktadır. Bu itici yönler; İşsizlik, gelişimin düşük/kötü olması, düşük maaş, ücret sistemindeki dengesizlikler/adaletsizlikler, politik dengesizlik, patron/yöneticilerin yetersizliği, fazla eğitilmiş işgücü üretimi ve bunların az kullanımı, araştırma ve olanaklarının azlığı, kimsenin fikirlerle ilgilenmemesi, bağımsızlık azlığı/yokluğu, atama ve yükseltmelerde kayırma, siyasette sadakatin ön plana alınması, yükselme fırsatı azlığı, kötü çalışma koşulları, bilimsel gelenek ve kültür eksikliği, kurumsallaşamama, entelektüel gelişememe, daha iyi şehir yaşantısı özlemi, daha fazla nitelik kazanma ve tanınma özlemi, daha iyi

¹⁶⁵ Ali Arayıcı, "Türkiye'de 'beyin göçü' tehlikesi" **Birgün Gazetesi**, 13 Ocak 2019, <https://www.birgun.net/haber-detay/turkiyede-beyin-gocu-tehlikesi.html>, (10.06.2019).

¹⁶⁶ Akdemir, s.87.

¹⁶⁷ Aysıt Tansel and Nil Demet Güngör, "Brain Drain' from Turkey: Survey Evidence of Student Non-Return", **Social Science Research Network Electronic Paper Collection**, 2002, s.11.

¹⁶⁸ Mustafa Büyüksipahi, "Türkiye'den yurt dışına kalifiye beyin göçü yaşıyor!", **Sözcü Gazetesi**, 31.05.2018, <https://www.sozcu.com.tr/hayatim/yasam-haberleri/turkiyeden-yurt-disina-kalifiye-beyin-gocu-yasaniyor/>, (10.06.2019).

kariyer beklentisi, yeterli çalışma şartları yoksunluğu, gençlere fırsat verilmemesi/tanınmaması olarak sıralanabilmektedir.¹⁶⁹

Türkiye’den yüksek nitelikli göç hareketi meselesinde farklı dönemlerde en fazla vurgu yapılan unsurlar olarak, yurt dışının çekiciliği ve imkânlarının Türkiye’ye göre daha fazla olması, yurt dışında eğitim ve yaşam şartları, son yıllarda ülkede bozulan ekonomik durum ve baskıcı-belirsiz siyasi atmosfer gösterilmiştir.¹⁷⁰

Başlıca unsurlar olarak ise;

- Ekonomik Nedenler: Düşük ücret politikası, vergi oranlarının yüksek olması, ekonomik istikrarsızlık, işsizlik, gelecek endişesi,
- Siyasal Nedenler: Etnik köken konuşmaları, siyasi istikrarsızlık, siyasetin iş hayatına girmesi, demokrasi, hukuk ve adalete ilişkin sorunlar
- Bilim ve Teknoloji Politikalarındaki Yanlılıklar: Ar-Ge alt yapı eksikliği, Ar-Ge yatırım teşvik azlığı, Ar-Ge vergi indirimlerinin yetersizliği,

gibi nedenler yüksek nitelikli işgücünün kendilerine daha iyi imkân sağlayan ve rahat çalışma ortamı buldukları ülkelere göç hareketinde bulunmasını sağlamaktadır.¹⁷¹

¹⁶⁹Ermağan, s.18.

¹⁷⁰Ermağan, s.26.

¹⁷¹Ermağan, s.28.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DEN AVRUPA BİRLİĞİ'NE YÜKSEK NİTELİKLİ GÖÇ HAREKETİNİN NEDENLERİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

3.1. AMAÇ

Son yıllarda Türkiye'nin yüksek nitelikli işgücünde yaşadığı kayıpta bir artışın olması ve bu konuda istatistik bilgilerin yetersizliğinden dolayı, spekülasyon üretmeye elverişli bir konudur.¹⁷² Bu konuda sosyal medyada, gazetelerde vb. alanlarda birçok haber yapılmaktadır.¹⁷³ Bu haberlerde TÜİK verileri yorumlanarak göç hareketinin nedenleri tespit edilmeye çalışılmaktadır. Ancak Türkiye'den Avrupa Birliği'ne yüksek nitelikli göç hareketinin nedenlerinin araştırılmasına yönelik mevcut bir bilimsel bir çalışma bulunmamaktadır.

Bu çalışmanın amacı, son dönemde ülkemizden farklı ülkelere gerçekleştirilen yüksek nitelikli göç hareketinin nedenlerinin saptanmaya çalışılmasıdır. Bu bağlamda Türkiye'den Avrupa Birliği'ne "Yüksek Nitelikli Göç" hareketine katılabilecek potansiyel kitlenin görüşlerine dayanarak çıkarımlar yapılmaya çalışılacaktır.

3.2. ÖNEM

Yüksek niteliklere sahip kişiler, sahip oldukları niteliklerini değerlendirebilecekleri, geliştirebilecekleri ortam ve destek aramaktadırlar. Yaşadıkları ülkede bu tür ortamlar bulamadıklarında ya da yeterli destek alamadıklarında, bu niteliklerini değerlendirebileceklerini ve geliştirebileceklerini düşündükleri başka bir ülkeye göç ederler.

Türkiye'den göç edenlerin üçte biri (%34,7) 20-34 yaşları arasındadır. Bu yaş grubu eğitimini tamamlamış ve ekonomik verimliliği yüksek kişilerden oluşmaktadır.¹⁷⁴ Bu kişilerin neden göç hareketinde bulunduğu ve beklentilerinin

¹⁷² Hatipoğlu, s.6.

¹⁷³ Can Kamiloğlu, "Bilim ve Sanat İtibar Görmediği Ülkeyi Terk Eder", **Amerika'nın Sesi**, 30.11.2018, <https://www.amerikaninsesi.com/a/bilim-ve-sanat-i-CC%87tibar-g%C3%B6rmedi%C4%9Fi-%C3%BClkeyi-terk-eder-/4681262.html>, (10.06.2019); Deutsche Welle, "Beyin göçü Türkiye'nin geleceğini nasıl etkileyecek?", **Deutsche Welle**, 29.12.2018, <https://p.dw.com/p/3AaiC>, (10.06.2019); Murat Aksoy, "Beyin göçünün önlenemez yükselişi", **Bağımsız Gazetecilik Platformu**, 02.11.2018, <http://www.platform24.org/yazarlar/3414/beyin-gocunun-onlenemez-yukselisi>, (10.06.2019).

¹⁷⁴ Hatipoğlu, s.7.

neler olduğuna ilişkin bilimsel ve sağlıklı verilerin yetersiz olması bu çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

Bu doğrultuda İzmir’de yaşayan ve yüksek nitelikli göçmen potansiyeline sahip olan bir grup ile odak grup görüşmesi gerçekleştirilerek, son dönemde ülkemizden batı Avrupa ülkelerine yaşanan göçün nedenleri konusunda fikir edinilmeye çalışılmıştır.

Odak grup görüşmesi; Belirli bir konu çerçevesinde, seçilmiş katılımcılar grubunun ayrıntılı bilgi ve fikirlerini belirlemek amacıyla yapılandırılmış özel bir grup görüşmesi tekniğidir.¹⁷⁵ Odak grup görüşmelerinde sorulara verilen yanıtlar, gruptaki bireylerin birbirleriyle etkileşimleri sonucu oluşur. Gruptan bir bireyin sorulan soruya verdiği yanıtın diğer bireyler tarafından duyulması, onlara kendi düşüncelerini oluşturma fırsatını verecektir. Bu nedenle potansiyel hedef kitle üzerinde yapılan bu çalışmada elde edilen veriler özgün bir yapıya sahiptir.

3.3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu çalışmada amaç ülkemizden göç etme potansiyeline sahip nitelikli bireylerin göç etme nedenlerini araştırmak olduğundan göç hareketinde bulunabilecek potansiyel hedef kitlenin görüşleri hakkında bir bakış açısı yakalamak olduğu için niteliksel bir yöntem kullanılmıştır.

Odak grup görüşmeleri katılımcıların fikirleri, algıları ve tutumlarının iç yüzünü anlamamıza yardım eder. Görüşme sırasında katılımcılar, tıpkı gerçek hayatta olduğu gibi, birbirlerini etkilerler böylece niteliksel veriler kullanılır hale gelmektedir.¹⁷⁶ Odak grup görüşmeleri katılımcıların kişisel özellikleri (duygu, düşünce, tecrübe, eğilim gibi) hakkında detaylı ve derinlemesine bilgi elde edilmesini sağlamaktır.¹⁷⁷ Araştırmamızda odak grup görüşmesini kullanmak istememizin nedeni, bu alanda yapılmış bilimsel çalışmaların yetersiz olması sebebiyle alanı tanımlayacak bir çalışma gerçekleştirmek istememizdir.

¹⁷⁵ Ali Güzel, “**Odak Grup Görüşmesi**”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2016, s.1.

¹⁷⁶ Güzel, s.2.

¹⁷⁷ Ömay Çokluk, “Nitel Bir Görüşme Yöntemi: Odak Grup Görüşmesi”, **Kuramsal Eğitimbilim Dergisi**, Sayı:4,2011, s.105.

Araştırmamız iki bölümden oluşmaktadır; öncelikle Yaşar Üniversitesi Jean Monnet Module programı kapsamında gerçekleşen “EU Talk” yaz okulunda¹⁷⁸ öğrenim görmek üzere seçilmiş, çoğunluğu İzmir’de yaşayan ve farklı alanlarda en az lisans eğitimi almış potansiyel yüksek nitelikli göçmenler üzerine bir anket çalışması yapılmıştır. Yapmış olduğumuz bu anket sonuçlarından elde edilen verilerle odak grup görüşmesinin soruları hazırlanmıştır.

Odak grup çalışması, özellikle 6 – 12 arasında katılımcının bulunduğu gruplara bir moderatör eşliğinde önceden belirlenmiş bir konu üzerinde, daha önceden hazırlanmış esnek sorularla belirli bir süre içerisinde tartışma ortamı oluşturulan ve tartışma sonucunda ortaya çıkan görüşlerin bilimsel çerçevede kategorize edilmesiyle gerçekleştirilen bir nitel analiz yöntemidir. İncelenen konuya ilişkin verinin az olduğu ve alan çalışması ile veri toplanması gerektiğinde kısa zamanda, sağlıklı bir şekilde verilerin elde edildiği nitel bir veri toplama yöntemidir.

Araştırmamızın ana bölümü odak grup görüşmesi için demografik ve sosyoekonomik özelliklerinin birbirine yakın olduğu 9 gönüllü katılımcıdan oluşan ve 1 saat süren odak grup görüşmesi yapılmıştır. Soru ve yanıtı dayalı olarak yapılan görüşme sırasında ses kaydı yapılarak çalışmanın sonucunda verilerin sağlıklı bir şekilde analiz edilmesi sağlanmıştır.

3.4. EVREN – ÖRNEKLEM

Araştırmanın ana evreni, Türkiye’de en az lisans düzeyinde eğitim almış yüksek nitelikli işgücü tanımına uygun kişilerden oluşmaktadır. Evrenin büyüklüğü ve zaman kısıtlılığı sebebiyle ön araştırma kapsamında gerçekleştirilen anket çalışmasıyla, Yaşar Üniversitesi Jean Monnet Modül programı çerçevesinde gerçekleşen “EU Talk” yaz okuluna seçilmiş, çoğunluğu İzmir’de yaşayan ve farklı alanlarda en az lisans eğitimi almış 15 potansiyel yüksek nitelikli göçmenler üzerine yapılmıştır. Araştırmamızın temel veri kaynağı, odak grup görüşmesi için bahsedilen örneklem grubundan amaçlı örneklem çerçevesinde katılımcı isteklilik ilkesine göre belirlenen 9 kişi ile odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir.

¹⁷⁸ “EU Talk: Türkiye ve Türk Medyasının Avrupa Kamusal Alanına Entegrasyonu” projesi Jean Monnet Programı çerçevesinde fonlanan (2017-2020) Avrupa Birliği projesidir. Proje kapsamında 5 gün ve 25 saat Avrupa Birliği ve medya alanında derslerin yer aldığı sertifikalı yaz okuluna katılan 17 kişi arasından amaçlı örneklem çerçevesinde belirlenen 9 kişi ile odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Projeye ilişkin ayrıntılı bilgi için www.eutalk.yasar.edu.tr.

Araştırma tarihinde, Avrupa Birliği konusunda bir yaz okulunun bulunması araştırma için kolaylık sağlamıştır. Odak grup görüşmesine katılan katılımcılar en az lisans düzeyinde eğitim almış, hali hazırda lisansüstü öğrencisi, çalışan ve çalışmayan 20 – 30 yaş arası kişilerden oluşmaktadır. Katılımcıların demografik ve sosyoekonomik özellikleri sebebiyle araştırma evrenini bütün nitelikleri ile temsil edebildiği düşünülmektedir.

3.5. VERİLERİN TOPLANMASI

Bu çalışmada ön verilerimiz anket çalışması ile temel verimiz ise odak grup görüşmesi aracılığıyla yüz yüze görüşme yöntemiyle toplanmış, ses kayıt yöntemi ile de kaydedilmiştir. Araştırmanın soruları, “EU Talk” Yaz Okulu’nun katılımcıları üzerinde yapılan anket sonucunda hazırlanmıştır.

Araştırmanın sorularını belirlemeye yönelik yapmış olduğumuz anket çalışmasında 14 soru üzerinden nitel veriler toplanmıştır.

Soru 1: Eğitim seviyeniz nedir?

Soru 2: Yabancı dil bilme durumunuz nedir?

Soru 3: Yaş aralığınız nedir?

Soru 4: Hangi şehirde yaşıyorsunuz?

Soru 5: Çalışma durumunuz nedir?

Soru 6: Daha önce yurt dışında bulundunuz mu?

Soru 7: Yurt dışında hangi ülkelerde çalışmayı düşünürsünüz?

Soru 8: Yurt dışına ne zaman taşınmayı düşünürsünüz?

Soru 9: Hangi yollarla göç etmeyi düşünüyorsunuz?

Soru 10: Neden göç etmek istiyorsunuz?

Soru 11: Yurt dışına taşınmanın size sağlayacağı avantajlar nelerdir?

Soru 12: Yurt dışına taşınmanızı engelleyen faktörler nelerdir?

Soru 13: Yurt dışında yaşadıktan sonra Türkiye’ye kesin dönüş yapmak ister misiniz?

Soru 14: Taşınmak istediğiniz ülkede uygulanan göç politikası hakkında bilginiz var mı?

Araştırmamızın ana bölümü, anket sonuçlarından aldığımız veriler doğrultusunda soruları hazırlanmış odak grup görüşmesidir. Odak grup görüşmesinde 8 soru üzerinden nitel veriler toplanmıştır.

Soru 1: Sizce Türkiye’de yetişmiş nitelikli iş gücünün temel sorunları nelerdir?

Soru 2: Yaptığımız anket sonucunda, Türkiye’den Avrupa Birliği’ne yapılan Yüksek Nitelikli Göç Hareketinin %92,9 oranında sosyokültürel nedenler sonucunda olduğu ortaya çıkmıştır. Size bu sosyokültürel nedenler nelerdir?

Soru 3: Yaptığımız anket sonucunda, Türkiye’den Avrupa Birliği’ne yapılan Yüksek Nitelikli Göç Hareketinin %64,3 oranında ekonomik nedenler sonucunda olduğu ortaya çıkmıştır. Sizce bu nedenler nelerdir?

Soru 4: Yaptığımız anket sonucunda, Türkiye’den Avrupa Birliği’ne yapılan Yüksek Nitelikli Göç Hareketinin %28,6 oranında siyasal nedenler sonucunda olduğu ortaya çıkmıştır. Sizce bu nedenler nelerdir?

Soru 5: Siz Türkiye’den Avrupa Birliği’ne Yüksek Nitelikli Göç hareketinde bulunmak ister misiniz?

Soru 6: Eğer Türkiye’den Avrupa Birliği’ne Yüksek Nitelikli Göç hareketinde bulunuyor olsanız, göç ettiğiniz ülkenin size sağlayacağı avantajlar neler olur?

Soru 7: Avrupa Birliği’nin ve Göç etmek istediğiniz ülkenin göç uygulamaları hakkında hangi bilgilere sahipsiniz?

Soru 8: Türkiye’den AB’ye Yüksek Nitelikli Göç hareketinde bulunmuş olsaydınız bu süreç sonucunda Türkiye’ye dönüş yapmak ister misiniz?

Yukarıda belirtilen sorular çerçevesinde 45 dakika süren odak grup görüşmesinde elde edilen cevaplar kategorize edilerek araştırma bulguları başlığı altında sınıflanmıştır.

3.6. ARAŞTIRMA BULGULARI

Türkiye’den yurtdışına göç hareketi 1960’lı yıllardan itibaren yaşanmaktadır. TÜİK verilerine göre son yıllarda bu göç hareketinin oranında artış olmuştur. Aynı zamanda göç hareketinde bulunan grubun demografik olarak değişime uğradığını da görmekteyiz. 20-34 yaşları arasında az lisans mezunu kişilerden oluşan bu grup Türkiye’den göç eden kişilerin üçte birini (%34,7) oluşturmaktadır.¹⁷⁹ Bu grubun

¹⁷⁹ Hatipoğlu, s.7.

yüksek nitelikli iş gücü olması sebebiyle yaşanan değişim bu durumu yüksek nitelikli göç hareketi olarak adlandırılabilir.

Yüksek nitelikli işgücünün gerçekleştirdiği bu göç hareketinin nedenlerini araştırmak için yapmış olduğumuz bu çalışma kapsamında;

Odak grup görüşmesinin sorularını belirlemek için Yaşar Üniversitesi Jean Monnet Module programı kapsamında gerçekleşen “EU Talk” yaz okuluna seçilmiş, çoğunluğu İzmir’de yaşayan ve farklı alanlarda en az lisans eğitimi almış potansiyel yüksek nitelikli 15 potansiyel göçmen üzerinde yapılan anket çalışması sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

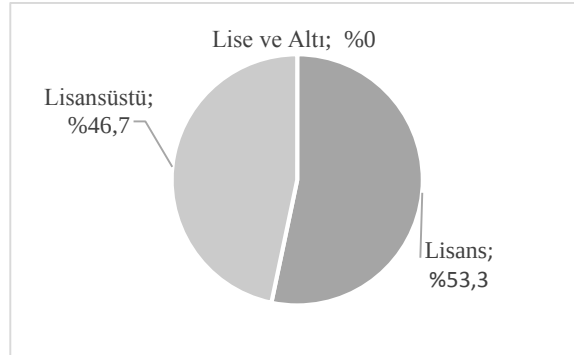
3.6.1 Ankete İlişkin Bulgular

3.6.1.1. Demografik Bulgular

Anketimizin ilk altı sorusu demografik veriler elde edebilmek amacıyla, eğitim seviyesi, yabancı dil bilgisi, yaş aralığı, yaşadıkları şehir, çalışma durumu, yurt dışında bulunma durumu ile ilgili sorulardan oluşmaktadır.

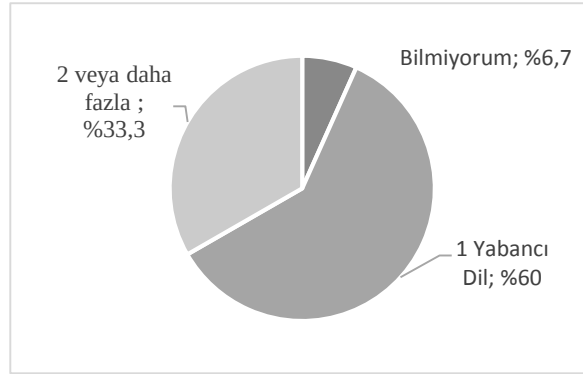
Anketimize katılan 15 kişiden 8’i (%53,3) lisans, 7’si (%46,7) lisansüstü eğitime sahiptir.

Şekil 3: Anket Katılımcılarının Eğitim Seviyesi

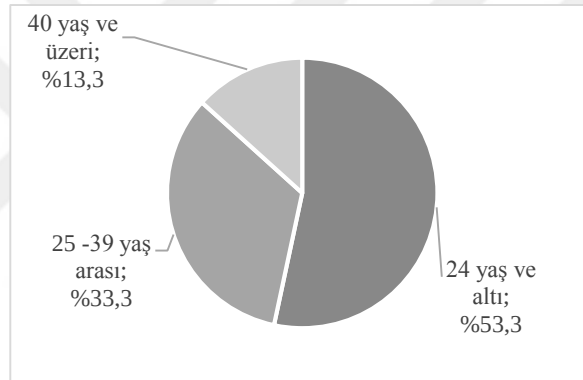
Anket Katılımcılarının yabancı dil bileme durumu incelendiğinde 9’u (%60,0) 1 yabancı dil, 5’i (%33,3) 2’ye daha fazla yabancı dil bilmekte, 1’i (%6,7) hiç yabancı dil bilmedikleri görülmektedir.

Şekil 4: Anket Katılımcılarının Yabancı Dil Durumu

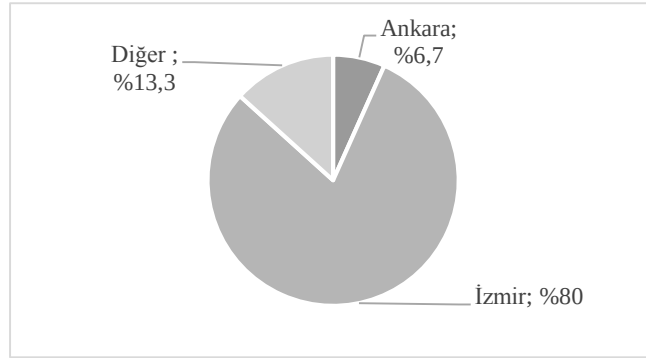
Ankete katılanların yaş durumunu incelendiğinde, 8'i (%53,3) 24 yaş ve altı, 5'i (%33,3) 25 - 39 yaş arası ve 2'si (%13,3) 40 yaş ve üzeri olduğu ortaya çıkmaktadır.

Şekil 5: Anket Katılımcılarının Yaş Durumu

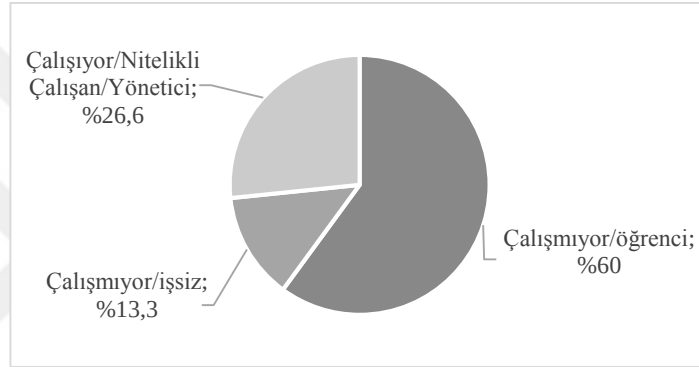

Katılımcıların 12'si (%80) İzmir'de, 1'i (%6,7) Ankara'da, 2'si (%13,3) diğer şehirlerde yaşamaktadır. Anketimizde İstanbul'da yaşayan katılımcı bulunmamaktadır. Katılımcılarının 9'u (%60) Çalışmıyor (Öğrenci), 2'si (%13,3) Çalışmıyor (işsiz), 4'ü (26,6) Çalışıyor (Nitelikli Çalışan/Yönetici) olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 6: Anket Katılımcıların Yaşadıkları Şehir

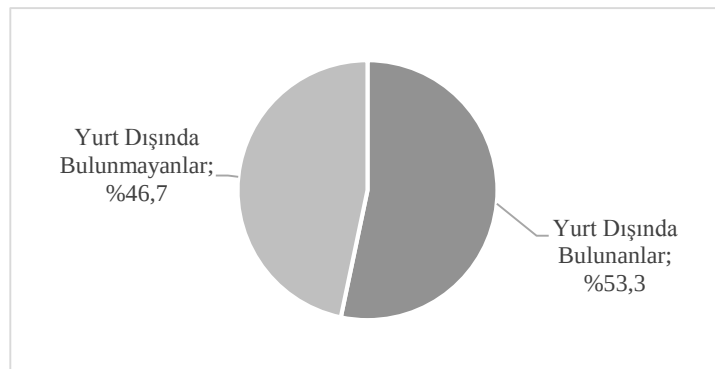

Şekil 7: Anket Katılımcılarının Çalışma Durumu

Anket katılımcılarının 8'i (%53,3) daha önce yurt dışında bulunmuş, 7'si (%46,7) bulunmamıştır.

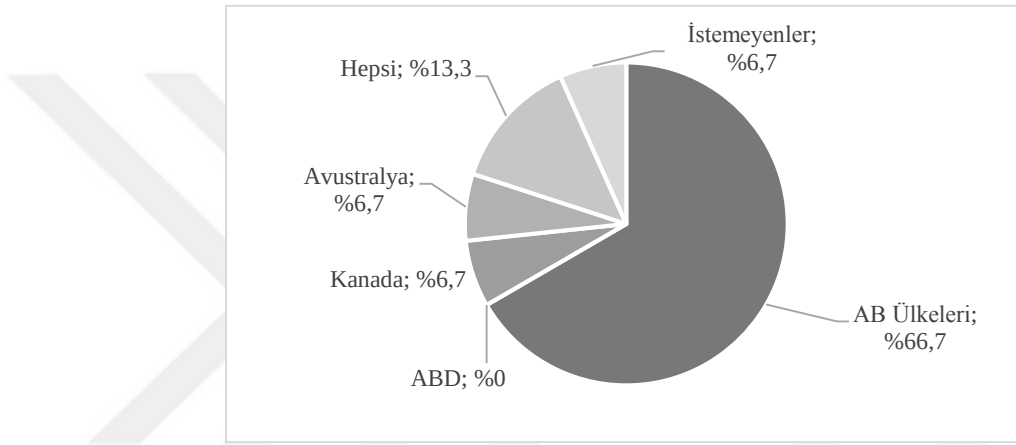
Şekil 8: Anket Katılımcılarının Yurt Dışında Bulunma Durumu

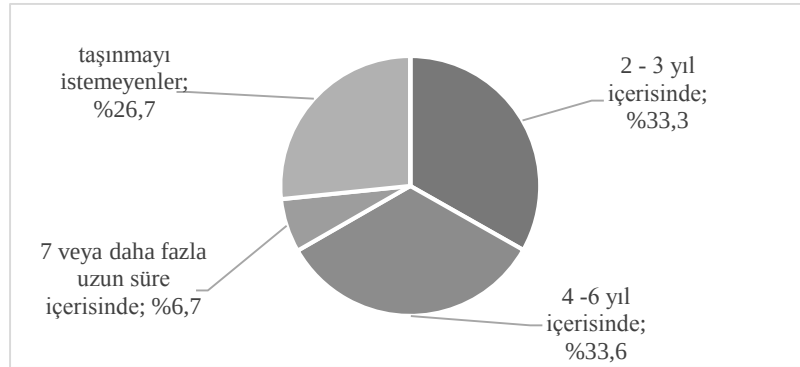
3.6.1.2 Göç Hareketine İlişkin Bulgular

Katılımcılarımızın, 10'nu (%66,7) Avrupa Birliği ülkelerinde çalışmak isterken, 1'i (%6,7) Kanada, 1'i (%6,7) Avustralya, 2'si (13,3) Hepsinde (AB, Amerika, Kanada, Avustralya) çalışmak istemekte, 1'i (%6,7) yurt dışında çalışmak istememektedir. Göç hareketinde bulunmak isteyenlerden 5'i (%33,3) 2 -3 yıl içerisinde, 5'i (%33,3) 4 – 6 yıl içerisinde, 1'i (%6,7) önümüzdeki 7 yıl veya daha uzun bir süre içerisinde yurt dışına taşınmayı düşünürken, 4'ü (%26,7) yurt dışında yaşamayı düşünmemektedir.

Şekil 9: Anket Katılımcılarının Çalışmak İstedikleri Ülkeler

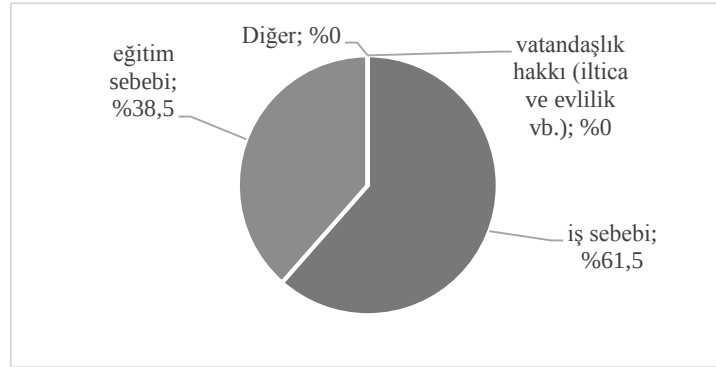

Şekil 10: Anket Katılımcılarının Göç Etmek İstedikleri Zaman Aralığı

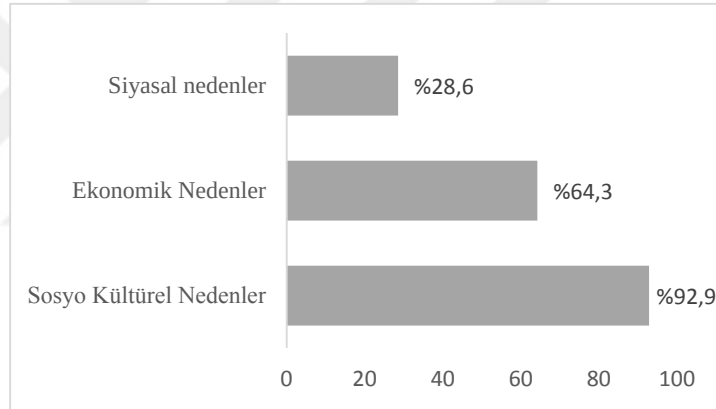
Katılımcılarımızdan yurt dışına göç etmek isteyen 13 kişinin cevaplamış olduğu bu soruda, 8'i (61,5) iş sebebi ile 5'i (%38,5) eğitim sebebi ile yurt dışına gitmek istediğini belirtmiştir.

Şekil 11: Anket Katılımcılarının Yurt Dışına Gitmek İstedikleri Yöntemler

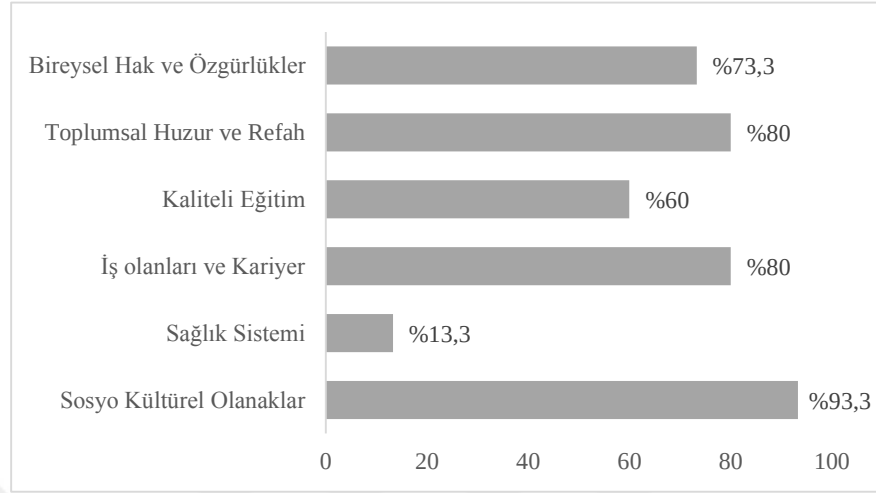
Anket katılımcısı potansiyel yüksek nitelikli göçmenler, %92,9'u sosyokültürel nedenlerden, %64,3'ü ekonomik nedenlerden ve %28,6'sı siyasi sebeplerden dolayı göç etmek istediklerini belirtmektedirler.

Şekil 12: Anket Katılımcılarının Göç Etmek İsteme Nedenleri

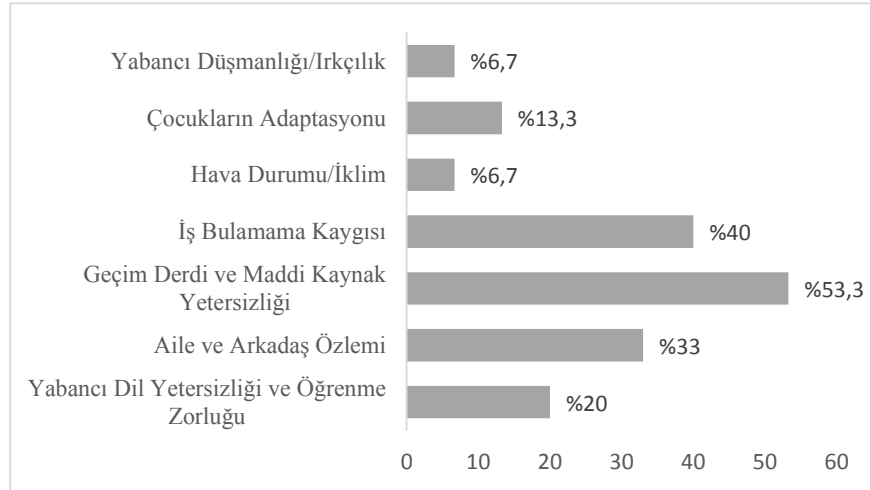
Katılımcılarımızın %93,3 oranında sosyokültürel olanaklar, %80 toplumsal huzur ve refah, %80 oranında iş olanakları ve kariyer, %73,3 bireysel hak ve özgürlükler, %60 oranında kaliteli eğitim ve %13,3 oranında sağlık sistemi konusunda avantajlar sağlayacağını düşünmektedir.

Şekil 13: Anket Katılımcılarının Yurt Dışına Taşındıklarında Kazanacaklarını Düşündükleri Avantajlar

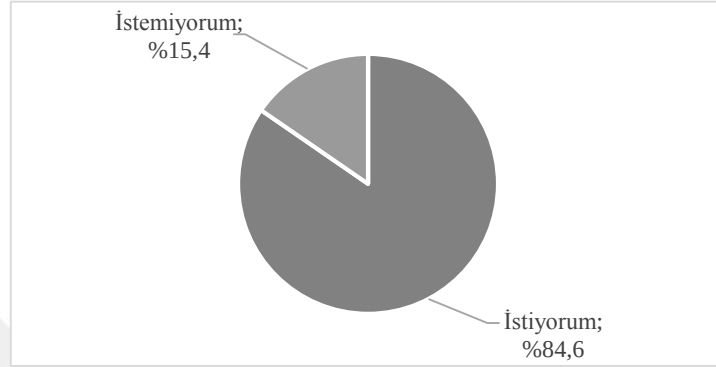
Katılımcılar yurt dışına taşınmalarını engelleyen faktörler olarak, %53,3 oranında geçim derdi/maddi kaynak yetersizliği, %40 oranında iş bulamama kaygısı, %33,3 oranında aile ve arkadaş özlemi, %20 oranında dil yetersizliği/öğrenme zorluğu, %13,3 oranında çocukların adaptasyonu, %6,7 oranında yabancı düşmanlığı/ırkçılık, %6,7 oranında hava durumu ve iklim değişikliğinin olduğunu belirtmiştir.

Şekil 14: Anket Katılımcılarının Yurt Dışına Taşınmalarını Engelleyen Faktörler

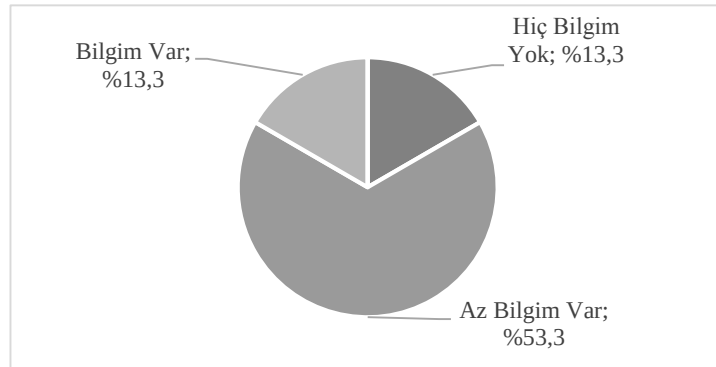
Yurt dışında yaşadktan sonra Türkiye’de dönme isteği sorulan katılımcılarımızın, 11’i (%84,6) Türkiye’ye geri dönmek istediğini, 2’si (%15,4) dönmeyi istemediğini, 1’i bu konuda kesin kararını henüz vermediğini belirtmiştir.

şekil 15: Anket katılımcılarının yurt dışında yaşadktan sonra Türkiye’ye dönme istekleri

Anket katılımcılarının 8’i (53,3) taşınmak istediği ülkede uygulanan göç politikaları hakkında az bilgisi olduğunu, 5’i (%33,3) bilgisi olduğunu, 2’si (%13,3) hiç bilgisi olmadığını ifade etmiştir.

şekil 16: Anket Katılımcılarının Göç Etmek İstedikleri Ülkenin Göç Politikalarına İlişkin Bilgi Durumu

3.6.1.3. Karşılaştırılmalı Bulgular

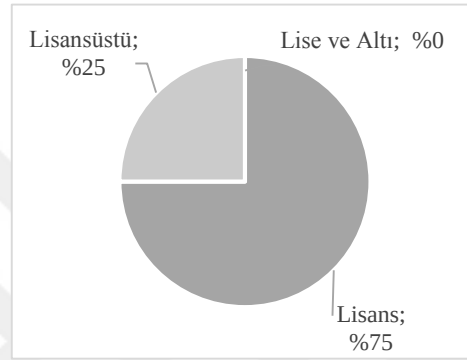
Türkiye’den yurt dışına göç eden kişilerin üçte biri (%34,7) 20-34 yaşları arasında az lisans mezunu kişilerden olduğu için anket sonuçlarımızı 24 yaş ve altı yaş grubunun ve 25 – 39 yaş grubunun cevaplarını karşılaştırdığımızda aşağıdaki bulgulara ulaşılmaktadır:

Demografik veriler karşılaştırıldığında 25 – 39 yaş grubunda yer alan katılımcıların eğitim seviyelerinin daha yüksek olduğu niteliklerini arttırmaya

çalıştıkları görülmektedir. 25 – 39 yaş grubunun yabancı dil bilgisi 24 yaş ve altı gruba göre daha azdır. Ortaya çıkan bu demografik bulgu göç hareketini engelleyen faktörlerle ilgili bulguların kaynağını oluşturmaktadır. 24 yaş ve altı anket katılımcılarının tamamının öğrenciliklerini devam etmesi sebebiyle çalışmadıkları görülmektedir.

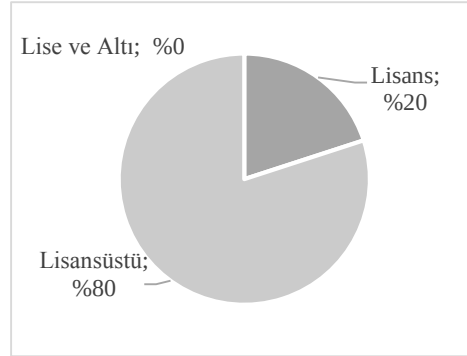
24 yaş ve altı 8 katılımcının 6'sı (%75) lisans, 2'si (%25) lisansüstü eğitime sahiptir.

Şekil 17: 24 Yaş ve Altı Anket Katılımcılarının Eğitim Seviyesi

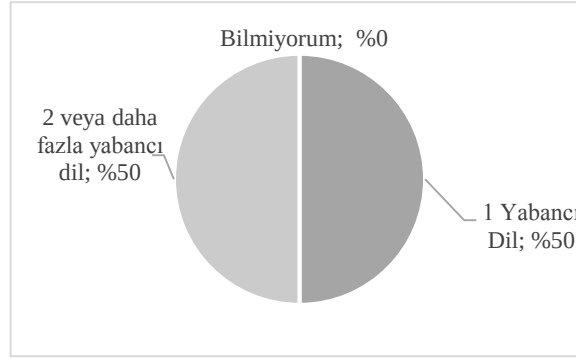
25 – 39 yaş arası 5 katılımcının 1'i (%20) lisans, 4'ü (%80) lisansüstü eğitim seviyesine sahiptir.

Şekil 18: 25 - 39 Yaş Arası Anket Katılımcılarının Eğitim Seviyesi

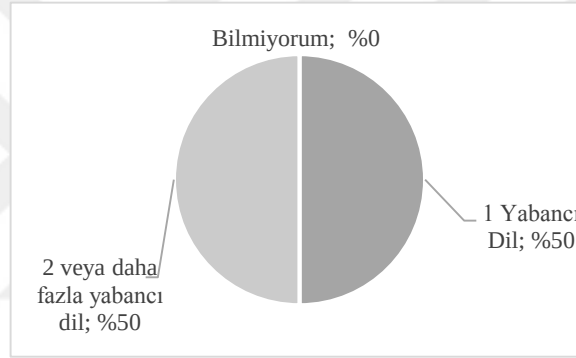
24 yaş ve altı 8 katılımcının 4'ü (%50) 1 yabancı dil, 4'ü (%50) 2 veya daha fazla yabancı dil bilgisine sahiptir

Şekil 19: 24 Yaş ve Altı Anket Katılımcılarının Yabancı Dil Bilgisi

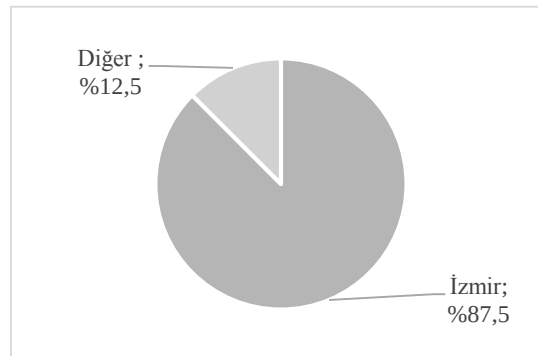
24 25 -39 yaş arası 5 katılımcımızın 4'ü (%80) 1 yabancı dil bilmekte, 1'i (%20) yabancı dil bilmemektedir.

Şekil 20: 25 -39 Yaş Arası Anket Katılımcılarının Yabancı Dil Bilgisi

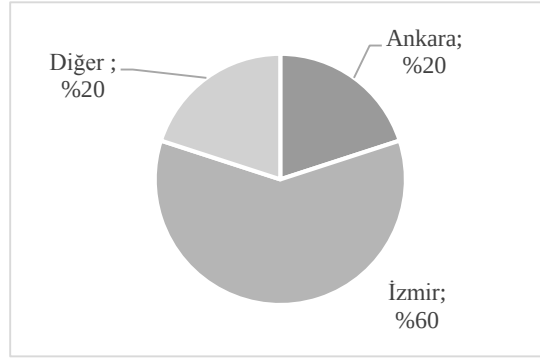
24 yaş ve altı 8 katılımcıdan 7'si (%87,50) İzmir'de, 1'i (%12,50) diğer şehirlerde yaşamaktadır. İstanbul'da yaşayan katılımcı bulunmamaktadır.

Şekil 21: 24 Yaş ve Altı Anket Katılımcılarının Yaşadıkları Şehir

25 – 39 yaş arası 5 katılımcıdan 3'ü (%60) İzmir'de, 1'i (%20) Ankara, 1'i (%20) diğer şehirlerde yaşamaktadır. İstanbul'da yaşayan katılımcı bulunmamaktadır.

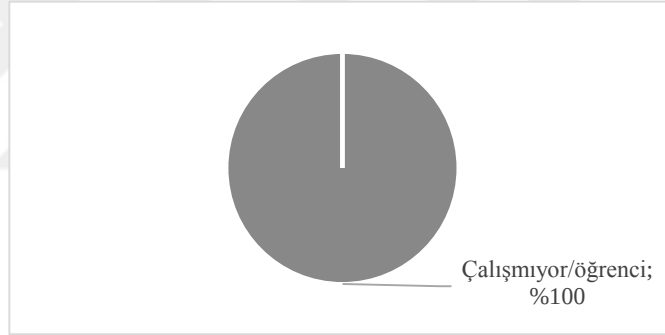
Şekil 22: 24 Yaş ve Altı Anket Katılımcıların Yaşadıkları Şehir

25 – 39 yaşa arası grubu baktığımızda ise öğrencilik haricinde çalışmayanların oranı %40 olarak tespit edildiği için bu yaş grubunda yer alan katılımcılarımızın işsizlik sorunu ile karşı karşıya kaldıkları anlaşılmaktadır.

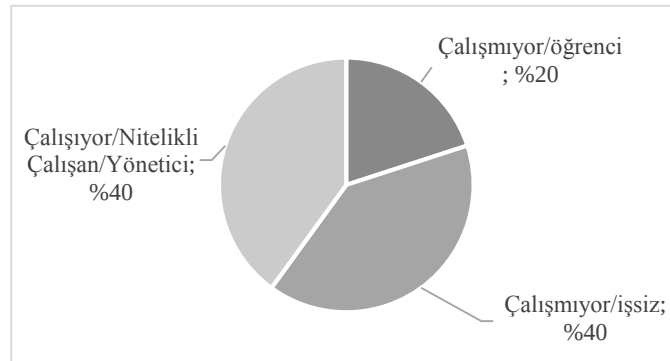
24 yaş ve altı 8 katılımcının tümü de (%100) çalışmamakta ve öğrencidir.

Şekil 23: 24 Yaş ve Altı Anket Katılımcılarının Çalışma Durumu

25 – 39 yaş arası 5 katılımcımızdan 2'si (%40) çalışmıyor/işsiz, 1'i (%20) çalışmıyor/öğrenci, 2'si (%40) çalışıyor/nitelikli çalışan/yöneticidir.

Şekil 24: 25 -39 Yaş Arası Anket Katılımcılarının Çalışma

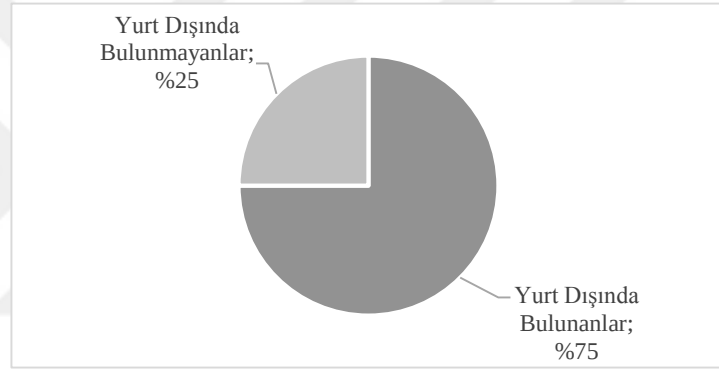

24 yaş ve altı grubun yurt dışında bulunma oranının yüksekliği, bu grubun yurt dışındaki ortamı görerek ve göç politikalarını inceleme ve gözlemleme imkanına sahip

olmalarına rağmen az bilgi düzeyine sahip olmaları kısa vadede bu göç hareketinde bulunmayı düşünmedikleri (4- 6 yıl içerisinde düşünmektedirler.) 25 – 39 yaş grubu ise yurt dışında hiç bulunmamalarına rağmen bilgi düzeyleri daha yüksektir ve 2 – 3 yıl içerisinde göç hareketinde bulunmak istemektedirler. İki yaş grubu da yurt dışında göç hareketinde olmaları durumunda AB ülkelerini tercih edeceklerini belirtmişlerdir. Bu yaş gruplarının göç hareketine nedenleri incelendiğinde ilk sırada sosyokültürel nedenler sonrasında ekonomik nedenler olduğu görülmektedir.

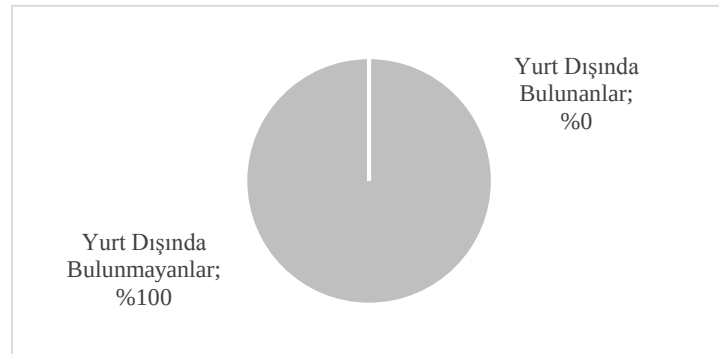
24 yaş ve altı 8 katılımcımızdan 6'sı (%75) daha önce yurt dışında bulunmuş, 2'si (%25) bulunmamıştır.

Şekil 25: 24 Yaş ve Altı Anket Katılımcılarının Yurt Dışında Bulunma Durumu

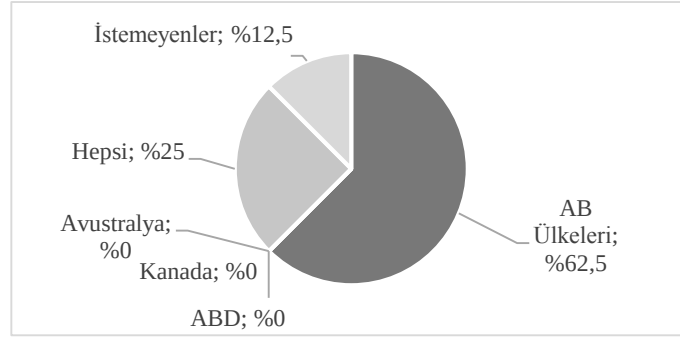
25 – 39 yaş arası 5 katılımcılardan 5'i (%100) de yurt dışında bulunmamıştır.

Şekil 26: 25 – 39 yaş arası anket katılımcılarının yurt dışında bulunma durumu

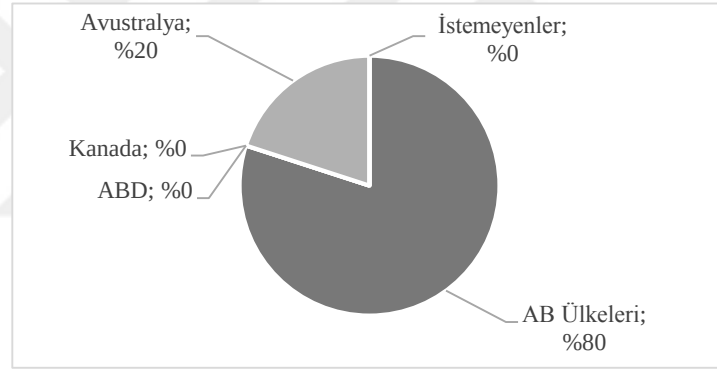
24 yaş ve altı 8 katılımcıdan 5'i (%62,5) Avrupa Birliği ülkelerinde çalışmak isterken, 2'si (25,5) hepsinde (AB, Amerika, Kanada, Avustralya) çalışmak istemekte, 1'i (%12,5) yurt dışında çalışmak istememektedir.

Şekil 27: 24 Yaş ve Altı Anket Katılımcılarının Çalışmak İstedığı Ülkeler

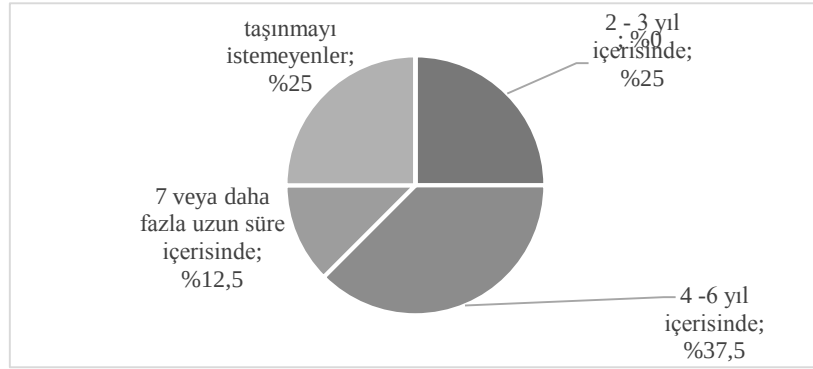
25 – 39 yaş arası 5 katılımcıdan 4’ü (%80) Avrupa Birliği ülkelerinde çalışmak isterken, 1’i (%20) Avustralya’da çalışmak istemektedir.

Şekil 28: 25 – 39 Yaş Arası Anket Katılımcılarının Çalışmak İstedığı Ülkeler

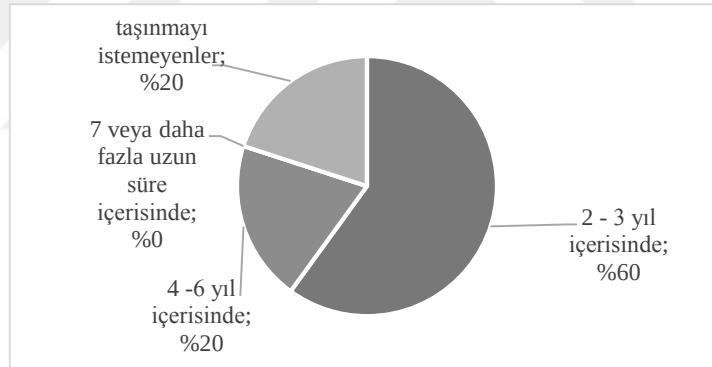
24 yaş ve altında 8 katılımcıdan 3’ü (%37,5) 4 -6 yıl içerisinde, 2’si (%25) 2 – 3 yıl içerisinde, 1’i (%12,5) önümüzdeki 7 yıl veya daha uzun bir süre içerisinde yurt dışına taşınmayı düşünürken, 2’si (%25) yurt dışında yaşamayı düşünmemektedir.

Şekil 29: 24 Yaş ve Altı Anket Katılımcılarının Göç Etmek İsteddiği Zaman Aralığı

25 – 39 yaş arası 5 katılımcıdan 3'ü (%60) 2 - 3yıl içerisinde, 1'si (%20) 4 - 6 yıl içerisinde yurt dışına taşınmayı düşünürken, 1'i (%20) yurt dışında yaşamayı düşünmemektedir.

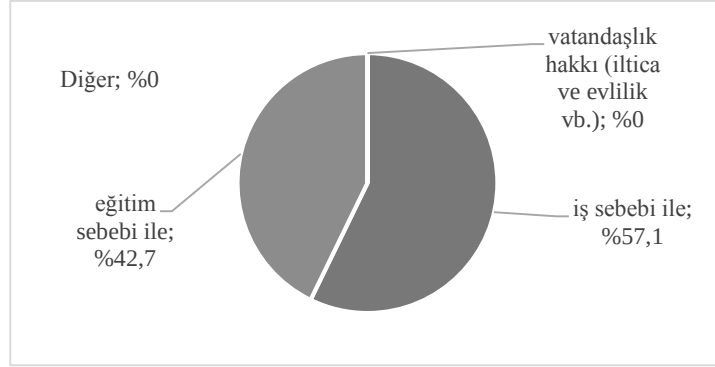
Şekil 30: 25 – 39 Yaş Arası Anket Katılımcılarının Göç Etmek İsteddiği Zaman Aralığı

Yüksek nitelikli işgücü, karşılattırdığımız iki yaş grubunda da öncelikli olarak iş sebebiyle yurt dışına gitmek istediklerini belirtmişlerdir. Ardından eğitim sebebi gelmektedir. Evlilikle ya da iltica vb. yöntemlerle yurt dışına göç etmeyi düşünmemektedirler.

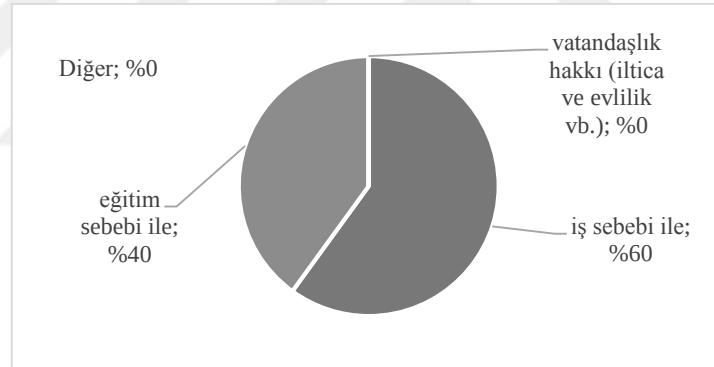
24 yaş ve altı 8 katılımcıların 4'ü (%57,1) iş sebebi ile 3'ü (%42,9) eğitim sebebi ile yurt dışına gitmek istemektedir. Bu soruya 7 kişi cevap vermiştir.

Şekil 31: 24 Yaş ve Altı Anket Katılımcılarının Yurt Dışına Gitmek İstedikleri Yöntemler

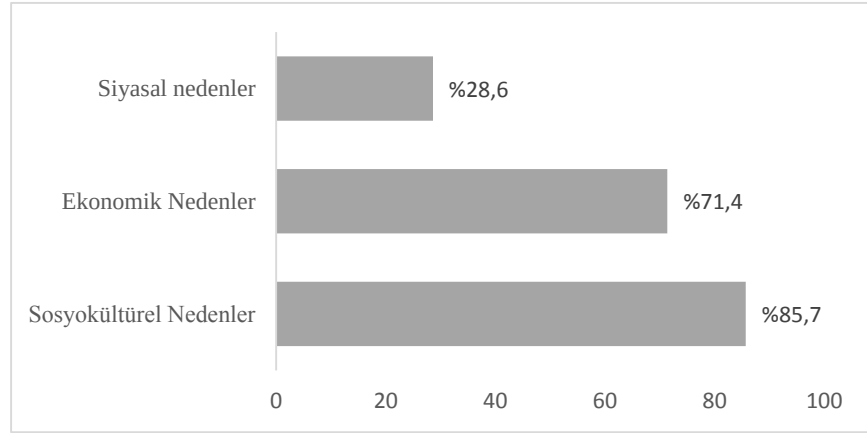
25 – 39 yaş arası 5 katılımcıdan 3'ü (%60) iş sebebiyle, 2'si (%40) eğitim sebebi ile yurt dışına gitmek istiyor.

Şekil 32: 25 – 39 Yaş Arası Anket Katılımcılarının Yurt Dışına Gitmek İstedikleri Yollar

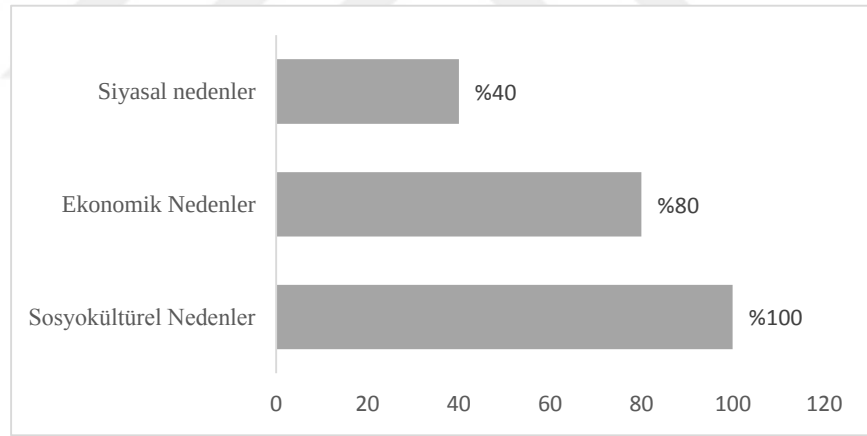
24 yaş ve altı katılımcıların %85,7 oranında sosyokültürel nedenlerden, %71,4 oranında ekonomik nedenlerden ve %28,6 oranında siyasal sebeplerden dolayı göç etmek istediklerini belirtmektedirler.

Şekil 33: 24 Yaş ve Altı Anket Katılımcılarının Göç Etmek İsteme Nedenleri

25 – 39 yaş arası katılımcılarımız %100 oranında sosyokültürel nedenlerden, %80 oranında ekonomik nedenlerden ve %40 oranında siyasal sebeplerden dolayı göç etmek istediklerini belirtmektedirler.

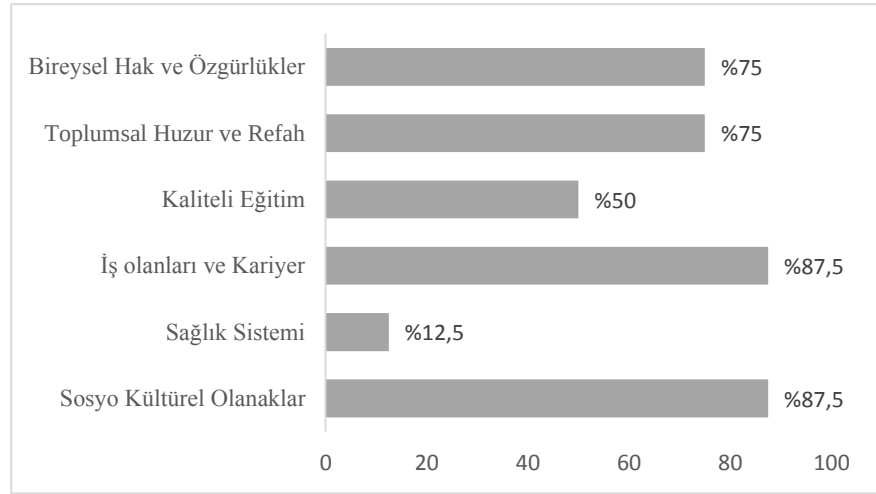
Şekil 34: 25 – 39 Yaş Arası Anket Katılımcılarının Göç Etmek İsteme Nedenleri

Göç hareketi sonucunda sağlayacakları avantajlar sorulduğunda ise iki grupta sosyokültürel olanakları ilk sırada belirtmiştir. iş ve kariyer avantajları 24 yaş ve altı grupta ikinci sıra da olsa da 25 -39 yaş grubunun ikinci olarak belirlediği avantaj ise toplumsal huzur ve refahtır.

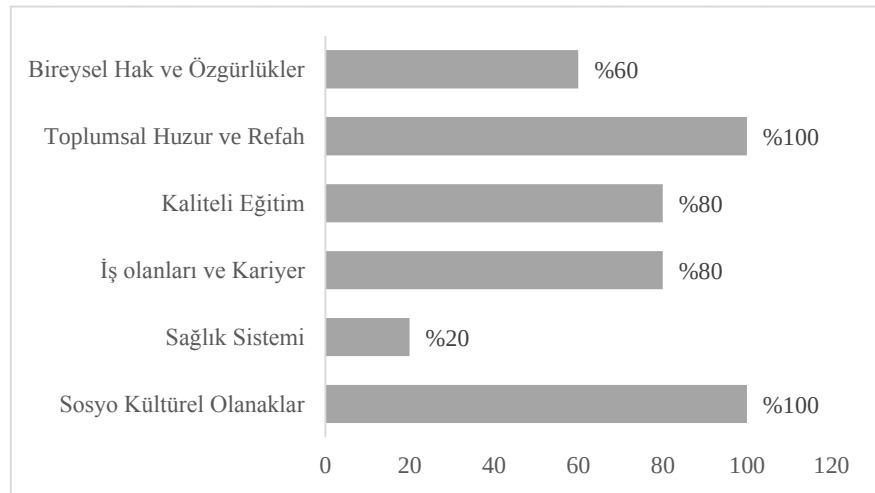
24 yaş ve altı katılımcının %87,5'i sosyokültürel olanaklar, %87,5 oranında iş olanakları ve kariyer, %75 toplumsal huzur ve refah, %75 bireysel hak ve özgürlükler, %50 oranında kaliteli eğitim ve %12,5 oranında sağlık sistemi konusunda göç ederek avantajlar elde edeceğini düşünmektedir.

Şekil 35: 24 Yaş ve Altı Anket Katılımcılarının Yurt Dışına Taşındıklarında Kazanacaklarını Düşündükleri Avantajlar

25 – 39 yaş arası katılımcının tümü (%100’ü) sosyokültürel olanaklar, yine tümü (%100’ü) toplumsal huzur ve refah, %80 oranında iş olanakları ve kariyer, %80 oranında kaliteli eğitim, %60 bireysel hak ve özgürlükler ve %20 oranında sağlık sistemi konusunda avantajlar sağlayacağını düşünmektedir.

Şekil 36: 25 – 39 Yaş Arası Anket Katılımcılarının Yurt Dışına Taşındıklarında Kazanacaklarını Düşündükleri Avantajlar

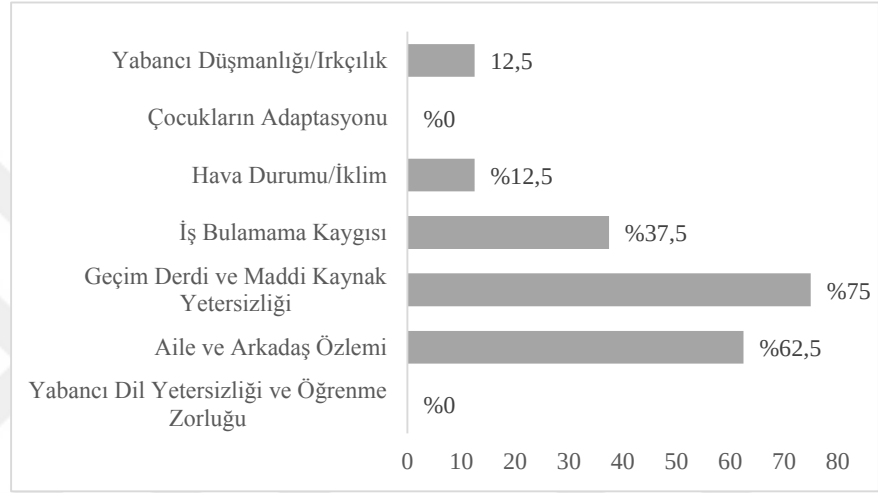

Göç hareketlerini engelleyen faktörlere bakıldığında ise 25 – 39 yaş grubunda olanlar yabancı dil yetersizliğinin ana etmen olduğunu belirtmişlerdir. Diğer etmenler ise birbirine yakın oranlarda seyretmektedir. 24 yaş ve altı grubun verileri incelendiğinde geçim derdi ve maddi kaynak yetersizliği ile aile ve arkadaş özlemi ilk sıralarda çıkmaktadır. Yurt dışına taşındıktan sonra tekrar Türkiye’ye döner misiniz

diye sorulduğunda 25 -39 yaş arasındaki grupta %50 oranında bir geri dönüş isteği varken bu durum 24 yaş ve altı grubun tamamında %100 oranında istek görülmektedir

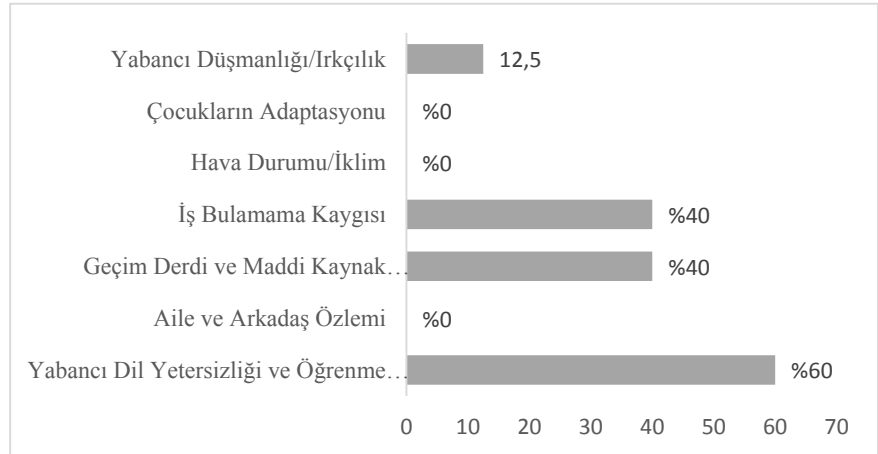
24 yaş ve altı katılımcının %75 oranında geçim derdi/maddi kaynak yetersizliği, %62,5 oranında aile ve arkadaş özlemi, %37,5 oranında iş bulamama kaygısı, %12,5 oranında yabancı düşmanlığı/ırkçılık, %12,5 oranında hava durumu ve iklim değişikliği nedenlerinin yurtdışına taşınmalarını engellediği belirtilmiştir.

Şekil 37: 24 Yaş ve Altı Anket Katılımcılarının Yurt Dışına Taşınmalarını Engelleyen Faktörler

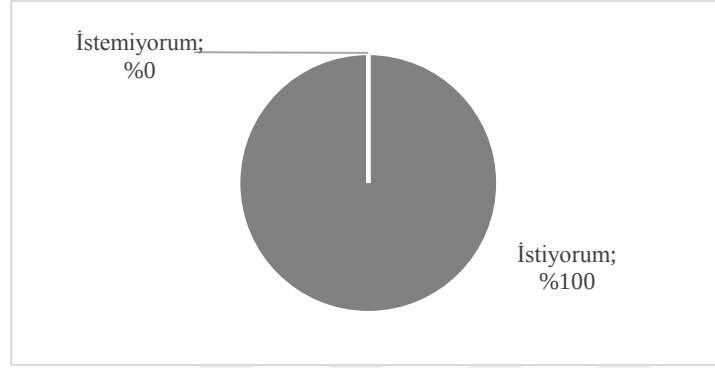
25 – 39 yaş arası katılımcılar %60 oranında dil yetersizliği/öğrenme zorluğu, %40 oranında geçim derdi/maddi kaynak yetersizliği, %40 oranında iş bulamama kaygısı gibi sorunların yurtdışına taşınmalarının önünde engel oluşturduğunu belirtmiştir.

Şekil 38: 25 – 39 Yaş Arası Anket Katılımcılarının Yurt Dışına Taşınmalarını Engelleyen Faktörler

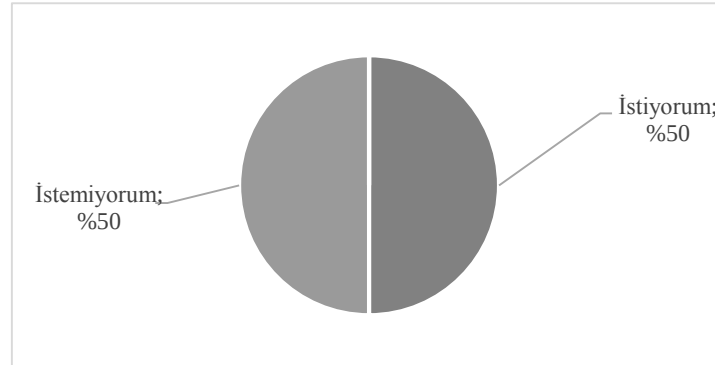
24 yaş altı 8 katılımcının arasından bu soruya cevap veren 7 katılımcının tümü (%100) yurt dışında yaşadktan sonra Türkiye'ye geri dönmek istediğini belirtmiştir.

Şekil 39: 24 Yaş ve Altı Anket Katılımcılarımızın Yurt Dışında Yaşadıktan Sonra Türkiye'ye Dönme İstekleri

25 – 29 yaş arası 5 katılımcımız içinden bu soruya cevap veren 4 katılımcıdan 2'si (%50) yurt dışında yaşadktan sonra Türkiye'ye dönüş yapmak istediğini 2'si (%50) istemediğini belirtmiştir.

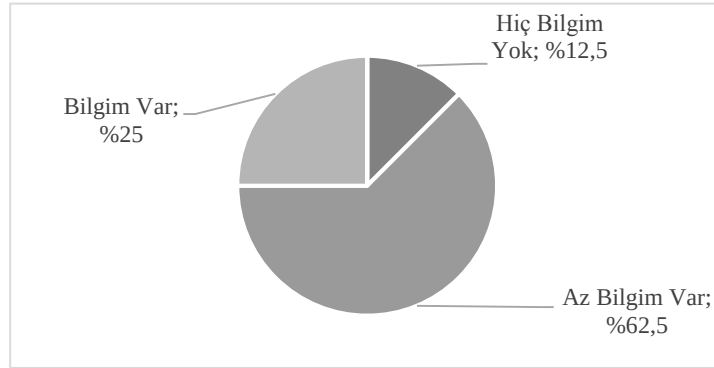
Şekil 40: 25 - 39 Yaş Arası Anket Katılımcılarının Yurt Dışında Yaşadıktan Sonra Türkiye'ye Dönme İstekleri

Yüksek nitelikli potansiyel göçmenler, gitmek istediği ülkenin göç politikası konusunda az bilgi sahibi olduğunu belirtmişlerdir. Eğitim, yaş ve çalışma durumu ile birlikte incelendiğinde göç hareketini kısa sürede gerçekleştirmek isteyenlerin bilgi düzeyi (25 -39 yaş grubu) daha yüksektir.

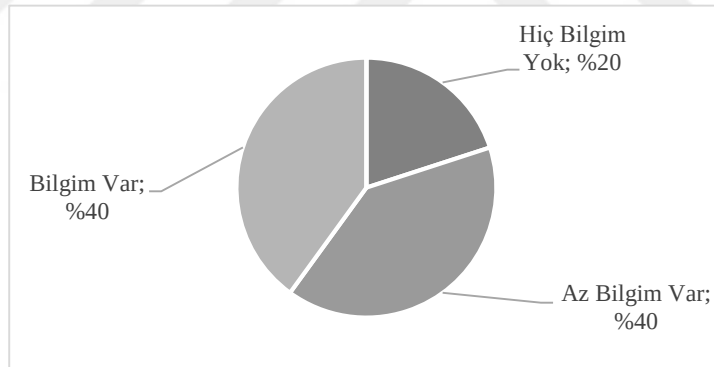
24 yaş altı 8 katılımcının 5'i (%62,5) taşınmak istediği ülkede uygulanan göç politikaları hakkında az bilgisi olduğunu, 2'si (%25) bilgisi olduğunu, 1'i (%12,5) bilgisi olmadığını ifade etmiştir.

Şekil 41: 24 Yaş ve Altı Anket Katılımcılarının Göç Etmek İstedikleri Ülkenin Göç Politikası ve Uygulamaları Hakkında Bilgi Durumu

25 – 39 yaş arası 5 katılımcıdan 2’si (%40) taşınmak istediği ülkede uygulanan göç politikaları hakkında az bilgisi olduğunu, 2’si (%40) bilgisi olduğunu, 1’i (%20) bilgisi olmadığını ifade etmiştir.

Şekil 42: 25 – 39 Yaş Arası Anket Katılımcılarının Göç Etmek İstedikleri Ülkenin Göç Politikaları Hakkında Bilgi Durumu

3.6.2. Odak Grup Görüşmesine İlişkin Bulgular

Ana araştırmamız odak grup görüşmesi için bahsedilen örneklem grubundan “amaçlı örneklem” doğrultusunda, “katılımcı isteklilik ilkesine” göre belirlenen 9 kişinin odak grup görüşmeleri çerçevesindeki soruları aşağıdaki gibi yanıtlar vermişlerdir.

Burada çalışmanın sonuçları bakımından ilginç olan, katılımcıların Avrupa’da çalışma, hatta bulunma deneyimi olmaksızın Avrupa’da çalışma ve yaşama konusundaki algılarının belirgin bir biçimde ortaya çıkmasıdır. Sağlıklı bir karşılaştırmanın büyük ölçüde bilgi ve deneyim sahibi olunan iki konu arasında

yapılabileceği göz önüne bulundurulduğunda, söz konusu yaşama ve çalışma deneyimlerinden yoksun katılımcıların tamamen sahip oldukları imajlar ve – Avrupa imajının olumlu önyargıları – üzerinden kesin hükümlerle argümanlarını temellendirmeye çalıştıkları gözlenmiştir.

Halbuki yine aşağıda görülebileceği gibi dile getirilen hüküm ve argümanlar Avrupa’daki somut uygulamalara ve kişisel deneyimlere dayanmamaktadır. Bu durum iki temel sonuca işaret eder. Bunlardan ilkinde göre eğitilmiş, dolayısıyla ilgili literatüre göre “yüksek nitelikli” kabul edilen kesim hüküm ve argümanlarını büyük ölçüde imajlar üzerinden kurgulamaktadır. Zira bu hükümler bu alanda sağlıklı bir karşılaştırmanın olmazsa olmaz koşulu olan somut deneyimlerden yoksundur. Örneğin, aşağıda görüleceği gibi odak grup görüşmelerinde Avrupa’ya ilişkin izlenimleri genellikle akraba çevresi ve bloglar vs. gibi kaynaklarla oluşan kişilerin zihnindeki Avrupa imajı son derece olumludur. İkinci olarak odak grup görüşmesi sonuçları, anket sonuçlarıyla uyumlu bir biçimde, artan işsizlik, mülteci krizi, aşırı sağın ve yabancı düşmanlığının yükselişi ve bunların arka planında her geçen gün daha fazla hissedilen ekonomik krize rağmen Avrupa’nın ülkemizde bulunan yüksek nitelikli işgücünün zihin haritasında hala güçlü bir imaja sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

3.6.2.1. Yüksek Nitelikli İşgücünün Sorunlarına İlişkin Bulgular

Odak grup görüşmesinin başlangıcında yüksek nitelikli işgücü kavramının tanımı, araştırma amacımız ve katılımcılarımızın hepsinin yüksek nitelikli işgücünü temsil ettiğinden bu yüzden düşüncelerinin önemli olduğundan bahsedilmiştir.

Araştırmamızın ilk sorusu, çoğunluğu İzmir’de yaşayan katılımcıların yüksek nitelikli iş gücünün temel sorunları hakkında fikirlerini öğrenmek ve konu hakkında genel bir çerçeve oluşturmak amacıyla sorulmuştur.

Soru 1: Sizce Türkiye’de yetişmiş nitelikli iş gücünün temel sorunları nelerdir?

Katılımcı A: *Öncelikli olarak çok fazla sorununuz var. Kendi açımdan değerlendirmem gerekirse sektörde benden beklenenden çok daha fazlasına sahibim ama özgeçmişimde bunu gösterecek kanıt olmadığı için yani tecrübem olmadığı için birçok işyerine kabul alamadım.*

Katılımcı B: *Ne kadar çok kendimize nitelik katarsak katalım, (sertifika programları, ikinci yabancı dil gibi) niteliklerimize karşın başvurduğumuz kurumlar bunları dikkate almıyor. İstihdam sorunu yaşıyoruz.*

Katılımcı A ve B, temel sorunlarının işsizlik olduğunu, işe kabul sürecinde sıkıntılar yaşadıklarını dile getirmişlerdir.

Katılımcı C: *Benim üçüncü olarak ekleyebileceğim şey; 'Torpil' diyebileceğimiz durum. Torpil diye bir gerçek var ve her ne kadar bir konuda uzman olsak da yetenekli olsak da sınavlardan birinci gelsek de torpille başka kimsenin işe alınmasından dolayı işe giremiyoruz.*

Katılımcı D: *Alt üst ilişkisinin yarattığı zor çalışma koşulları. İşe yeni giren bir elemanın bir şey bilmediği düşünülerek tüm angarya işlerin ona yüklenmesi. Bu şartlar altında çalışmak istemiyoruz.*

Katılımcı E: *Çalışma koşulları ve görev tanımlarının olmaması. Çünkü bütün iş yükü yeni girene yükleniyor. Bu işi yükünden dolayı insan o koşullarda çalışmak istemiyor.*

Katılımcı F: *Liyakat olmadığı için çalışma hayatındaki liderler ve yöneticiler çok vasıflı kişiler değil bundan dolayı da vasıflı elemanlar bu şekilde yükün altından kalkamayıp eziliyor birde hayal edilen gerçeklikle yaşanan gerçeklik çok farklı bir şey olması. Sektörün beklentileri ve gerçeklikleri ile eğitim alanının gerçekliklerinin birbiri ile örtüşmüyor.*

Katılımcı C, D, E, ve F, yüksek nitelikli işgücünün temel sorunlarının çalışma koşulları, yöneticilerin vasıfsız olması ve iş hayatındaki ayrımcılık ve kayırma vb. gibi çalışma hayatı içerisinde yer alan konular olarak yorumlamışlardır.

Katılımcı G: *Nitelikli eleman yerine daha ucuza çalışacak elemanı tercih ediyorlar bu da çok büyük bir şey yetkin olmasa bile daha uygun şart ve fiyatlarda çalışabildiği için ona öncelik tanıyor. Bu yüzden iş bulamıyoruz.*

Katılımcı H: *Ben de aynı şeye dokunacaktım. Bazen şirketler senin kendini çok iyi geliştirmiş olmanı istemiyor çünkü senin yüksek maaş beklentisinde olacağını biliyor, onun yerine daha ucuz maaşa aynı işi yapabilecek bir sürü insan bulabilecekken o parayı sana vermek istemiyor. İşsizlikle, aslında rekabet ettiğimiz alanda bir sürü mezun olmasıyla karşı karşıyız.*

Katılımcı G ve H’de diğer katılımcılarımız gibi iş hayatındaki problemlerin bu grupta yer alan işgücünün yaşadıkları temel sorun olarak görmüştür.

Katılımcı I: *Ülkede genel olarak daha fazla somut çalışılıyor yani daha çok işçilik ön planda kalıyor bana göre. Bu yüzden genelde güzel sanatlar olsun veya daha teorik çalışan insanlar olsun çalışamıyorlar. Yani fikir üretimi, sanat, kültür gibi alanlarda yeterince önem verilmediği için bu insanlar maddi bir gelirleri olması için çok farklı işlere yöneliyorlar ve mutsuz oluyorlar.*

Diğer katılımcılarımızdan farklı olarak Katılımcı I, yine çalışma hayatı ile ilgili olsa da çalışmanın içeriğine dikkat çekiyor ve soyut çalışmaların sanat, kültür gibi alanlarda yüksek nitelikli işgücünün maddi bir gelir kazanamadığı için çalışmadığına dikkat çekiyor.

Araştırmamız kapsamında katılımcılarımızın odak grup görüşmesinin ilk sorusuna verdikleri cevaplar neticesinde; yeni mezun nitelikli iş gücünde tecrübe aranması, objektif değerlendirmemeleri sonucunda işsiz kalmaları ve istihdam problemi yaşadıkları, çerçevesi iyi tanımlanmamış görev tanımları ve çalışma koşullarının zorluğu, sektörün beklentileri ve gerçeklikleri ile eğitim alanının gerçekliklerinin birbiri ile örtüşmemesi, eğitim aldıkları alanda değil de başka alanlarda çalışmak zorunda kalmaları gibi ekonomik şartlar ve istihdam problemi yaşadıklarına dair bulgular elde edilmiştir.

3.6.2.2. Göç Hareketinin Nedenlerine Bakış

Türkiye'den son yıllarda yurt dışına göç oranında artış görülmektedir. Bu göç hareketinin önemli bir bölümü yüksek nitelikli göçmenlerden oluşuyor. Bu durumla ilgili istatistiki verilerin azlığı ve nedenlerine ilişkin bilimsel bir çalışma bulunmamasından kaynaklı olarak odak grup görüşmesi ile yüksek nitelikli göç hareketinin nedenlerine ilişkin fikir edinmek istemekteyiz. Göç hareketinde bulunmak isteyen yüksek nitelikli işgücünün sayısının ne kadar olduğunu bilmiyoruz ama böyle bir potansiyel var ve şu an fırsat verilse daha fazla sayıda göç etme niyetinde olan yüksek eğitimli insanlar var. Çalışmamız kapsamında aşağıdaki sorularla bunların nedenlerini saptamaya çalışıyoruz.

Anket sonuçlarına göre yüksek nitelikli göç hareketinin nedenlerini içerisinde en yüksek oran sosyokültürel nedenler olarak çıkmıştır. Katılımcılarımızın ikinci soruyla bu sorunları tanımlamaları istenmiştir.

Soru 2: Sizlere gerçekleştirilen anket sonucunda, Türkiye’den Avrupa Birliği’ne yapılan Yüksek Nitelikli Göç Hareketinin %92,9 oranında sosyokültürel nedenler sonucunda olduğu ortaya çıkmıştır. Size bu sosyokültürel nedenler nelerdir?

Bu soru kapsamında sosyokültürel nedenleri tanımlayan bazı katılımcılarımızın başlıca ifadeleri şu şekilde olmuştur;

Katılımcı A: *İlk olarak bence günümüzde Türkiye’de önemli sosyokültürel nedenlerden biri; genç nesil olarak demokratik hak ve özgürlüklerimizi yaşayamıyoruz. Yurt dışında bu durumun daha iyi olduğunu düşünüyoruz.*

Katılımcı B: *Benimki daha spesifik bir neden sanırım. Burada iş hayatında kendimize zaman ayıramıyoruz. Sadece çalışmamız gerekiyor. Birçok aktivelerden uzak kalıyoruz. Çok spesifik ama bence çok değerli ve kıymetli. Kişinin çalışırken daha verimli olabilmesi adına kendine yaptığı yatırımın da önemi var. Burada genellikle bunu yapamıyoruz.*

Katılımcı C: *İnsanın görünüşüne göre yargılanması. ‘Bu kişi bize gelmez, bununla çalışamam, bu farklı düşünceye sahiptir’ gibi düşünceleri. Ben herkesin ne düşüneceğini bilemem. Herkes farklı şeyler düşünebilir. Aynı çatı altında farklı düşüncelere sahip olarak yaşamamızın sorun yaratmamasını istiyorum.*

Katılımcı D: *Genel olarak toleransımız yok. Etiket yapıştırmak, damgalamak gibi bu tarz şeylerin oluşu beni yıpratıyor özellikle psikolojik olarak. Yüklenildikçe ben de daha tahammülsüz oluyorum. Aynı zamanda başka canlılarla uyum içerisinde yaşayamıyoruz bu beni rahatsız ediyor.*

Araştırmamız kapsamında katılımcılarımızın odak grup görüşmesinin ikinci sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında: demokratik hak ve özgürlüklerini kullanama, toplumsal dışlanma korkusu, gelecekle ilgili öngöründe bulunamama tedirginliği, yaşam biçimine ve tercihlere müdahale gibi sosyokültürel nedenlerle karşılaştıklarına dair bulgular elde edilmiştir.

Anket çalışmamızın sonucunda ekonomik nedenler ikinci sırada yer almaktadır. Katılımcılarımızın görüşmemizin ilk soruya verdikleri cevaplarda dikkate

alındığında ekonomik sorunlar yüksek nitelikli işgücünün temel sorunlarını oluşturduğu görülmektedir. Bu kapsamda katılımcılarımız göç hareketine neden olan ekonomik sorunları üçüncü sorumuz kapsamında tanımlamaları istenmiştir.

Soru 3: Sizlere gerçekleştirilen anket sonucunda, Türkiye’den Avrupa Birliği’ne yapılan Yüksek Nitelikli Göç Hareketinin %64,3 oranında ekonomik nedenler sonucunda olduğu ortaya çıkmıştır. Sizce bu nedenler nelerdir?

Bu soru kapsamında ekonomik nedenleri tanımlayan bazı katılımcılarımızın başlıca ifadeleri şu şekilde olmuştur;

Katılımcı A: *En basitinden her şeye zam geliyor fakat maaşa gelmiyor.*

Katılımcı B: *Benim aklıma gelen Dolar ve Euro ’nun yükselmesi.*

Katılımcı C: *Verginin yüksekliği, verginin tavana değil tabana yayılmış olması. Zenginlerin daha çok vergi vermesi gerekirken fakirlerin daha çok vergi ödemesi sıkıntı yaratıyor. Örnek vermek gerekirse kişinin özel teknesi için aldığı mazota ödediği vergi ile traktörüne mazot alan çiftçinin ödediği vergi eşitsizliği, gelir eşitsizliğini daha da görünür kılıyor.*

Katılımcı D: *Öğrenci sömürüsü diye bir şey var. Öğrencilerin çıkar amaçlı kullanılması, öğrencilerden yararlanmaya çalışan fırsatçılar piyasadaki dalgalanmalar beni ürkütüyor.*

Katılımcı E: *Pahalılık, hayat standartlarının düşük olması.*

Katılımcı F: *Emek sömürüsü, çok iş saatine ödenen oldukça düşük ücret. Yani gelir adaletsizliği ve gelir eşitliği eşitsizliği ürkütücü durumda.*

Katılımcı G: *Dolar ve Euro ’nun tavan yapması. Biz bu hale bir anda geldik ve bu ekonomik nedenlerin temelinde siyasal sebepler yer almaktadır.*

Katılımcı H: *Ekonomik kriz hepimizin yaşadığı bir gerçek ve gerçek enflasyonla gösterilen enflasyon arasındaki fark çok fazla. Bu enflasyonun belirlenmesindeki ürünler bizim ihtiyacımız olmayan ürünler. Biz de her şey enflasyona göre zamlanıyor.*

Araştırmamızın üçüncü sorusuna verilen cevaplara bakıldığında her şeye sürekli zam gelmesi, döviz kurunun yükselmesi, vergi adaletsizliği, emek sömürüsü, piyasadaki dalgalanmalar, siyasal sorunlar temelli ekonomik problemler, enflasyonun yükselmesi, ücret düşüklüğü ve dengesizliği, girişimciliğin engellenmesi, ekonomik

kriz ve hayat pahalılığı gibi ekonomik nedenlerle karşılaştıklarına dair buldular elde edilmiştir.

Anket sonuçlarımıza göre; siyasal nedenler yurt dışına yüksek nitelikli göç hareketinin üçüncü sırasında yer almaktadır. Bu durumun sebebini ve sorunları sorumuz kapsamında katılımcılarımızın tanımlamaları istenmiştir.

Araştırmamız kapsamında odak grubumuza sorduğumuz dördüncü sorumuza ilişkin aldığımız yanıtlara göre katılımcılarımızın siyasal nedenler olarak belirttiği nedenlerin siyasal sistemde yaşanan sıkıntılar gelirken bir kısım katılımcımız ceza adaletsizliğini de siyasal neden olarak görmektedir. Genel olarak uzlaşılan bakışa göre ideolojik görüş baskıları siyasal neden olarak en çok ateşli tartışmaya neden olurken, nitelikli göçün siyasal nedenleri arasında birinci sırada insan hakları konusundaki problemler gelmektedir.

Soru 4: Yaptığımız anket sonucunda, Türkiye’den Avrupa Birliği’ne yapılan Yüksek Nitelikli Göç Hareketinin %28,6 oranında siyasal nedenler sonucunda olduğu ortaya çıkmıştır. Sizce bu nedenler nelerdir?

Bu soru kapsamında siyasal nedenleri tanımlayan bazı katılımcılarımızın başlıca ifadeleri şu şekilde olmuştur;

Katılımcı A: *Siyasal sistem, hukukun üstünlüğünün olmaması.*

Katılımcı B: *Alt sorun siyasi ama çıktısının sosyokültürel olması.*

Katılımcı C: *Siyasetçilere körü körüne bağlılık.*

Katılımcı D: *Siyasal korku, marjinal kalma korkusu.*

Katılımcı E: *İnsan hakları, terör olayları.*

Yaşadıkları sorunların meşrulaşmaya başladıklarını düşünen katılımcılarımızın, görüşmemizin dördüncü sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında, siyasal sistem problemi, hukukun üstünlüğünün olmaması, siyasetçilerin tutum ve uygulamaları, insan hakları konusundaki problemler, terör olayları, ideolojik görüş baskıları, ceza adaletsizliği gibi siyasal sorunlarla karşılaştıkları bulgularına ulaşılmıştır. Katılımcılarımızın bu soruya verdikleri cevaplar kısa ve net olmuş olup detaylı yorumlarda bulunmamışlardır.

3.6.2.3. Göç Hareketine İlişkin Bulgular

Anket çalışmamızda verilen cevaplar incelendiğinde %93,3 oranında yurt dışına göç hareketinde bulunmak istenildiği görülse de yurt dışına göçü engelleyen faktörlerin ilk sıralarında maddi kaynak yetersizliği de yer almaktadır. Döviz kurunun yükselmesi ve ekonomik koşullar sebebiyle katılımcılarımız göç hareketinde bulunmayı kısa vadede düşünemedikleri anlaşılmaktadır. Katılımcılarımızın neden göç hareketinde bulunmak istedikleri ya da bulunmamak istediklerini açıklamaları istenmiştir.

Soru 5: Siz Türkiye’den Avrupa Birliği’ne Yüksek Nitelikli Göç hareketinde bulunmak ister misiniz?

Katılımcı A: *Euro ve döviz kurları çok yüksek. Tatil için bile olsa oldukça uzun düşünüp plan yapıyoruz. Fakat bana şu an fırsat verilse, ekonomik açıdan da fırsatım olsa hiç düşünmem başka bir ülkeye göç ederim.*

Katılımcı B: *Ben gitmemeyi düşünüyorum. Irkçılık ve yabancı düşmanlığı beni endişelendiriyor. Avrupa’nın anlatıldığı kadar eşitlikçi olmadığını düşünüyorum.*

Katılımcı C: *Ben 5 yıl içinde gitmeyi düşünüyorum. Dil konusunda ve iş konusunda kendimi geliştirip gitmek istiyorum.*

Katılımcı D: *Ailem gitmem yönünde teşvik ediyor. Şimdi zaten ben kendimi ülkemde ikinci sınıf vatandaş gibi hissediyorum çoğu zaman. Orada göreceğim muamelenin, yükselen muhafazakarlığın, ırkçılığın, aşırı sağın farkındayım. Fakat ben bu sorunlarla mücadele ettikten sonra yetiştireceğim benden sonraki nesle daha farklı ve daha güzel bir imkân bırakacağım. Ama burada bunu bırakabileceğimden emin değilim. Gelecekle ilgili kaygı duyuyorum*

Katılımcı E: *Her şeye rağmen gitmek istiyorum ama biryandan da ülkeden tüm nitelikliler giderse ülkeyi kim kurtaracak diye düşünüyorum. Hayatımı iyileştirmeye çalışmak çok bencilce bir karar mı bilemiyorum.*

Katılımcı F: *Bende eğitim için gitmek istiyorum. Dilimi kuvvetlendirmek istiyorum.*

Katılımcı G: *Ben 4-6 yılı seçtim ankette. Mesleki tecrübemi sağlayıp gitmek istiyorum. İşin içine girip öğrendikten sonra yurt dışına gidip daha iyi istihdam koşullarına sahip olmak istiyorum.*

Katılımcı H: *Ben de çok ikileminde kaldım daha önce gitmek istemiyordum çünkü kaçıp gitmenin en kolay olduğunu düşünüyordum ama şu an etrafıma baktığımda şunu görüyorum peki kalınca bir fayda olacak mı? sorusunu soruyorum.*

Katılımcı I: *Burada bir imkân olmayınca buraya da bir fayda sağlayamıyorsunuz. O yüzden ben de gitmeyi ve diğer ülkelerde bir şeyleri başararak geri dönmeyi planlıyorum.*

Araştırmanın beşinci sorusuna katılımcıların verdikleri cevaplara bakıldığında, çok farklı nedenlerden dolayı göç hareketlerinde bulunmak ya da bulunmamak istedikleri anlaşılmaktadır. Ekonomik sıkıntılar ve döviz kurlarının yüksek olması, yabancı dil eksikliği sebebi ile gitmek isteyip de kısa vadede göç hareketini gerçekleştiremeyecek katılımcılarımız bulunmakta iken, Almanya’da yaşamış yabancı düşmanlığı/ırkçılığa maruz kalan bir katılımcımızın bu sebeple göç hareketinde bulunmayacağını belirten katılımcımızda bulunmaktadır. Avrupa ülkelerinde merkez sağ siyasal düşüncesine sahip partilerin yönetime gelmeleri ile göçmenlere yönelik yaşanabilecek her türlü soruna rağmen Türkiye’de gelecek görmeyip göç etmek isteyen katılımcımız ile gidip gitmeme konusunda kararsız kalan katılımcılarımızda olmuştur. Katılımcılarımızın çoğunlukla göç hareketinde bulunmak istediklerini bunu 4 – 6 yıl içerisinde gerçekleştirmek istediklerini belirtmişlerdir.

Anket sonuçlarımız kapsamında sosyokültürel avantajının daha fazla olacağı verisine ulaşılmasına rağmen katılımcılarımızla yaptığımız odak grup görüşmesinde ekonomik avantajlarından daha fazla söz edilmiştir. Bu kapsamda altıncı soruda katılımcılarımızdan bu avantajları tanımlamaları istenmiştir.

Soru 6: Eğer Türkiye’den Avrupa Birliği’ne Yüksek Nitelikli Göç hareketinde bulunuyor olsanız, göç ettiğiniz ülkenin size sağlayacağı avantajlar neler olur?

Odak grup görüşmesi sırasında bu soruyla bağlantılı olarak katılımcılara; gitmeyi istedikleri ülkelerdeki olumlu ya da olumsuz koşulları gözlemleyebilecekleri birinci derecede akraba, ya da arkadaşlarının olup olmadığı sorusu da yöneltilmiştir. Bu bağlamda iki soruyu birlikte cevaplamaları istenmiştir.

Katılımcı A: *Kuzenlerim var. Gitmek istediğim ülkede mezun olduktan sonra herkes hemen işe başlıyor ve oradaki asgari ücret daha fazla.*

Katılımcı B: *Suç oranları çok aşağıda, insana saygı var.*

Katılımcı C: *Benim kuzenim var orada onlardan duyduğum kadarıyla orada insanlar rahat ama burada insanlar korkuyorlar ve tedirginler. Sosyoekonomik olarak oranın avantajlı olduğunu düşünüyorum. Onlar dönmeyi düşünmüyorlar.*

Katılımcı D: *Eğitim kalitesinin önemli bir avantaj olduğunu düşünüyorum. Doktoramı orada tamamlamayı düşünüyorum ve sonrasında dönmeyi düşünüyorum. Nitelikli yetişmiş olacağım ve bilgilerimi ülkemde paylaşacağım.*

Katılımcı E: *Ben orada insan haklarını merak ediyorum. İnsanların birbirlerine olan saygısının avantaj olduğunu düşünüyorum. Daha önce bunu Avrupa'da bir ülkede kendim trafikte tecrübe ettim. İnsanlar beni görür görmez durup yol veriyorlar.*

Katılımcı F: *Türkiye'de teknoloji yetersizliği var. Örneğin benim mesleğimle ilgili Dünya'da gelişmiş ülkeler teknolojik olarak iyi seviyedeler. Teknolojiye ulaşmak ucuz. Ben teknolojik avantajlar sağlayacağını düşünüyorum.*

Katılımcı G: *Ben sözel bölüm mezunuyum ancak ülkemde değer görmüyorum. Avrupa'da sözel bölümlere ilgi ve saygı büyük. Örnek olarak hocamın da yaşadığı bir durum bu, Türkiye'de bir felsefe mezunu değersiz olarak görünürken Avrupa'da saygı görüyor. Kariyer olarak avantajlar sağlayacağını düşünüyorum.*

Katılımcı H: *Girişimcilik destekleniyor. O yüzden gidip orada bir şeyler kurup tekrar ülkeme dönmek istiyorum.*

Katılımcı I: *Canlı hakları kavramına değer var. Başta sokak hayvanları olmak üzere tüm canlıların yaşam haklarına saygı duyuluyor. Onlarla beraber yaşam teşvik ediliyor. Canlı haklarının olması bana sağlayacağı ben büyük avantaj olacak. Ben yaşadığım ülkede mutlu değilim.*

Anket sonuçlarımızla aynı doğrultuda odak grup görüşmesi kapsamında da katılımcılarımızın verdikleri cevaplar sonucunda; AB ülkelerinde yaşayan akrabaları, arkadaşları ve kendi deneyimledikleri tecrübeleri sayesinde ekonomik olarak; iş ve kariyer imkanları, çalışma koşulları ve ücret konularında, sosyokültürel olarak; suç oranının azlığı ve insan hakları, eğitim, yaşam standartları, huzur ve refah, teknolojik imkanlar konularında göç ettikleri ülkenin avantaj sağlayacağını düşündüklerine ilişkin bulgular elde edilmiştir.

Soru 7: Avrupa Birliği'nin ve Göç etmek istediğiniz ülkenin göç uygulamaları hakkında hangi bilgilere sahipsiniz?

Odak grup görüşmesi esnasında bu soruyla bağlantılı olarak katılımcılara; “*Daha önce yurt dışına gittiniz mi? Gittiyseniz ne kadar süre ile yaşadınız?*” sorusu sorulmuştur ve iki soruyu birlikte cevaplamaları istenmiştir.

Katılımcı A: *Evet gittim 1 sene kaldım. Göç politikaları hakkında bilgim var.*

Katılımcı B: *Evet gittim 1 ay kaldım. Prosedür olarak yerleşim için çok araştırmadım az bilgim var.*

Katılımcı C: *Evet gittim 1 ay kaldım. Az bilgim var. Sosyal medyadan gördüklerim kadarıyla biliyorum.*

Katılımcı D: *Evet gittim 8 sene kaldım. Göç uygulamaları hakkında bilgim var.*

Katılımcı E: *Evet gittim 1 ay kaldım. Az bilgim var. Araştırıyorum. Gitme zamanıma yakın daha çok bilgi edineceğim.*

Katılımcı F: *Hayır gitmedim. Benim için bu yurt dışı konusu henüz uzak bir hayal o yüzden derinlemesine araştırmaya ihtiyaç duymuyorum. Ekonomik, sosyal, kültürel, olanaklarımın zayıflığından dolayı benim yurt dışına çıkma ihtimalim düşük. Ama gitme durumum olursa detaylı araştıracağım.*

Katılımcı G: *Hayır gitmedim ama bloglardan takip ediyorum merak ediyorum onara (bloglarda yazanlara) güveniyorum bana samimi geliyorlar.*

Katılımcı H: *Hayır gitmedim ben de resmi siteler yerine blogların, insanların tecrübelerini kaleme aldığı kitaplar ya da youtube kanallarını takip ediyorum fakat henüz az bilgiye sahibim. Zamanı geldiğinde daha çok bilgi edineceğim.*

Katılımcı I: *Hayır gitmedim ama daha çok mülk sahibi olarak nasıl oturum izni alabilirim onun için araştırmalar yapıyorum. Daha çok bilgi edinmeye çalışıyorum.*

Odak grup görüşmesinin yedinci sorusuna katılımcıların verdikleri cevaplara bakıldığında; bazılarının yurt dışında belli bir süre yaşadıkları ve buradan edindikleri bilgilerle, bazılarının da hiç yurt dışında bulunmamalarına rağmen takip ettikleri bloglar, sosyal medya kanalları, okudukları kitaplar neticesinde göç politikaları konusunda az düzeyde bilgili oldukları, genellikle göç hareketinde bulunacakları zaman detaylı bir araştırmaya girecekleri bulgularına ulaşılmıştır.

Yüksek nitelikli göçmenlik kavramını beyin göçünden ayıran en önemli farklılık, göç edenlerin ülkelerine tekrar dönüp dönmemeleridir. Beyin göçü ülkeyi

temelli terk etmek olarak anlamlandırılırken, yüksek nitelikli göç hareketini sonucunda geri dönüş isteği bulunmaktadır. Anket çalışmamızın sonucunda da göç hareketinden sonra ülkeye geri dönüş konusunda bir istek olduğu görülmektedir. Bu kapsamda katılımcılarımızın düşünceleri sekizinci sorumuzda sorulmuştur.

Soru 8: Türkiye’den AB’ye Yüksek Nitelikli Göç hareketinde bulunmuş olsaydınız bu süreç sonucunda Türkiye’ye dönüş yapmak ister misiniz?

Katılımcı A: *Evet istiyorum.*

Katılımcı B: *Evet istiyorum ama o zamanki şartları da değerlendirmek gerekli.*

Katılımcı C: *Evet istiyorum.*

Katılımcı D: *Henüz karar vermedim. Oradaki yaşamıma bağlı.*

Katılımcı E: *Ben dönmeyi düşünmüyorum.*

Katılımcı F: *Ben düşünüyorum.*

Katılımcı G: *Düşünüyorum.*

Katılımcı H: *İstiyorum.*

Katılımcı I: *Ben de dönmeyi istiyorum.*

Odak grup görüşmemizin son sorusunda katılımcılarımızdan büyük çoğunluk yurt dışına göç hareketinde bulunmak istese de şimdiki düşüncelerine göre gelecekte Türkiye’ye dönüş yapmayı düşündüklerini, ancak bu durumun süreç içerisinde belli olabileceğini oradaki yaşam koşullarının da bu karar da etkili olacağını belirtmişlerdir. Dönüş isteğinde bulunmalarının temel nedeni olarak öğrendikleri bilgileri ve edindikleri tecrübeleri kendi ülkelerinde paylaşmak istediklerini ifade etmişlerdir.

SONUÇ

Yüksek nitelikli göç hareketinin hem göç edilen ülkeye hem de göç veren ülkeye katkıları bulunmaktadır. Bu durumu beyin göçünden ayıran en önemli yanı, Türkiye’den Avrupa Birliği’ne yapılacak göç hareketinin sonucunda göçmenler Türkiye’ye dönme konusunda isteklidirler. Bunun sonucunda göç veren ülke daha çok gelişen ve kalitesi yükselen işgücünü tekrar sistemine katmış olacaktır.

Bilgi iletişim teknolojilerindeki gelişmeye paralel olarak 1990’lı yılların başında ABD’ye yapılan yüksek nitelikli göç hareketi ilerleyen tarihlerde diğer ülkelerin de tercih ettikleri bir göç türü olmuştur. Avrupa Birliği, 2020 Stratejisi kapsamında koymuş olduğu hedefe yüksek nitelikli iş gücünün etkisiyle ulaşabileceğini öngörmüş ve bu iş gücünü hedefleyen kolaylaştırıcı bazı uygulamaları da yaşama geçirmiştir.

Çalışmamızın iki temel sorusundan ilki; “AB’nin ve üye ülkelerin Türkiye’den ve diğer ülkelere yüksek nitelikli iş gücünü çekebilmek için uygulamış oldukları politikalar nelerdir?” şeklinde formüle ettiğimiz araştırma sorusuna yanıt aramak için ikinci bölümde literatür taraması gerçekleştirilerek akademik yayınlar, raporlar ve istatistiki veriler ışında ikincil verilerin ele alındığı betimleyici kısım oluşturulmuştur.

Avrupa Birliği’nin yüksek nitelikli göçmenlere yönelik uygulamaya koyduğu Mavi kart uygulaması ve Tek İzin uygulamasının hayata geçtiği dönemde 2050 yılı nüfus projeksiyonuna bakıldığında nüfusunun %3.1 oranında azalacağı görülmektedir.¹⁸⁰ Ayrıca Birlik içinde 2008 yılında 84,6 milyon olan 65 yaş ve üzeri nüfus 2060 yılında 151,5 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir.¹⁸¹ Mevcut nüfusun yaşlanması, doğum oranındaki azalma ve iş gücü yaşının yükselmesi sebebiyle AB bu açığı yüksek nitelikli iş gücü ile doldurmak istediği için bu uygulamaları hayata geçirmiştir. Her ne kadar üye ülkelerin ortak ve uzlaşmış bir göç politikasına sahip olmak konusunda istek ve motivasyonları olmasa da küresel rekabet sistemi içerisinde bilgi ekonomisinin kapasitesini arttırmak için bu uygulamaları kabul etmiş ve kendi ulusal uygulamalarını güncellemişlerdir. AB’nin uygulamaya koyduğu programların haricinde Almanya, Hollanda ve İsveç’in de kendine özel yüksek nitelikli göçmenler için uygulamaları bulunmaktadır. Almanya kendi ulusal uygulamasının yanı sıra

¹⁸⁰ Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, “**2012 Yılı Uluslararası Nüfus Göstergeleri**”, İktisadi Raporlama ve İstatistik Müdürlüğü, Sayı: U.17.2/407, 2013, s.1

¹⁸¹ Akdemir, s.79

AB'nin Mavi Kart uygulamasını en çok kullanan ülke olmuştur. Uygulamanın yürürlüğe girdiği 2012 yılından itibaren toplam 79063 Mavi Kart vermiştir. Almanya'nın ardından Fransa ve Lüksemburg gelmektedir. Bu süreçte Yunanistan ve Kıbrıs hiç Mavi Kart vermemiştir. Yunanistan ve Kıbrıs'ın yaşamış olduğu büyük ekonomik krizin de bunda etkisi olduğu unutulmamalıdır.

AB'nin yüksek nitelikli göçmenlere yönelik diğer uygulaması Tek İzin Direktifi kapsamında; yüksek vasıflı işçiler, şirket içi transferler, mevsimlik işçiler ve ücretli stajyerler için ortak bir çalışma/oturma başvurusu hazırlanmıştır. Uygulamanın başladığı 2013 yılında AB'de yaklaşık 1,8 milyon tek izin verilmiştir. Takip eden yıllar içerisinde bu sayı artarak (2016 yılında bir azalma olmuştur) 2017 yılında 2,6 milyona çıkmıştır. Ancak bu sayının tamamı ilk başvuru değildir. Yenilenen izinler ve aile birleşimleri de bu sayıya dahildir.

Mavi Kart programına dahil olan ülkeler incelendiğinde Hollanda'nın 2012 - 2017 yılları arasında 132 Mavi Kart verdiği dikkat çekmektedir. Hollanda, AB ülkeleri içerisinde yüksek nitelikli göçmenlerin en çok tercih ettiği ülkelere olmasına rağmen az Mavi Kart vermesinin sebebi, kendi ulusal yüksek nitelikli göçmen programına öncelik veriyor olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca göçmenler Mavi Kart uygulamasına göre şartları daha uygun olan bu programı tercih etmektedirler.

Avrupa Birliği'nin birlik düzeyinde yüksek nitelikli göçmenlere yönelik uyguladıkları politikalar üye ülkeler tarafından benimsenemediği için başarıya ulaşamamıştır. Ülkelerin kendi ulusal uygulamaları ile bu süreci yönetmek istemeleri ve mevcut uygulamaların kriterlerinden dolayı yüksek nitelikli göçmenleri cezbetmemiştir. Bu konun farkına varan AB Komisyonu 2016 yılında hazırlamış olduğu bilançonun ardından özellikle Mavi Kart uygulaması konusunda güncelleme yapmış, bazı kriterleri (özellikle maaş eşiğinden azaltma ve ilk sözleşme süresinin 1 yıldan 6 aya indirilmesi) aşağıya çekmeye çalışmıştır.

OECD verileri incelendiğinde Avrupa Birliği 2015 yılına kadar Türkiye'nin en çok göç verdiği coğrafya olurken bu özelliğini 2015 yılından sonra ABD'ye kaptırmıştır. Ayrıca göç oranları incelendiğinde 2010 yılında %57 olan Türkiye'nin göç verdiği yerler içindeki AB'nin oranı 2016'da %27'ye kadar inmiştir. 2012 yılında Türkiye'den Mavi Kart'la AB'ye göç eden kişi sayısı 112 iken 2017'de bu sayı 1138'e yükselmiştir. Hollanda Göçmenlik Kurumu (IND)'nin verilerine göre ise 2016 yılında

540, 2017 yılında 780 ve 2018'in ilk 11 ayında 1080 kişi yüksek nitelikli göçmenlik başvurusunda bulunmuştur. Bu verilerden de anlaşılabacağı üzere, Türkiye'den AB'ye yapılan toplam göç oranında azalmalar yaşansa da yüksek nitelikli göçmenlere yönelik uygulamalarla AB'ye göç edenlerin sayısında artış yaşanmaktadır. Bu sonuçlar doğrultusunda çalışma kapsamında araştırma sorularına bağlı olarak geliştirilen iki temel hipotezden ilki; **“AB’de oluşan istihdam açığı ve nitelikli çalışan ihtiyacı nedeniyle gerçekleştirilen yeni uygulamalar, Türkiye’den AB’ye yüksek nitelikli göçte artışa yol açmaktadır”** hipotezi doğrulanmıştır.

AB’de oluşan istihdam açığını yüksek nitelikli iş gücü ile karşılamak istiyorsa; Birlik düzeyinde ve üye ülkelerin kendi ulusal göç politikaları içerisinde Hollanda örneğinde olduğu gibi (kendi ulusal yüksek nitelikli göç politikasında %30 vergi muafiyeti) göç hareketini kolaylaştırıcı politikalar oluşturmalarıdır. Çünkü sadece Türkiye’den Hollanda’nın ulusal göç programına başvuru yapan kişi sayısı AB’nin tüm ülkeleri kapsayan Mavi Kart başvurularına yakın sayıdadır. Bu durum da Hollanda’nın ulusal yüksek nitelikli göç politikasının AB’nin Mavi Kart uygulamasından daha başarılı olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu araştırmanın ikinci temel sorusu kapsamında; “Türkiye’deki yüksek nitelikli işgücünün göç hareketinde bulunmasını sağlayan nedenler nelerdir?” sorusuna yanıt bulmak için çalışmanın ikinci bölümünde Türkiye’den mevcut göç hareketleri ve yüksek nitelikli iş gücünün sorunlarına ilişkin literatür taraması, medya analizi, akademik yayınlar, raporlar ve istatistikler incelenmiştir. İkincil verilerin ışığında, üçüncü bölümünde yer alan niteliksel analiz kapsamında çoğunluğu İzmir’de yaşayan potansiyel yüksek nitelikli göçmen grubuna yapılan anket ve odak grup görüşmesi ile elde edilen bulgular yorumlanarak konuya ilişkin genel bir değerlendirme gerçekleştirilmiştir.

Türkiye’den en fazla göç eden kişilerin yaşlarını incelediğimizde %42,2 oranıyla 20 – 34 yaş arasındadır. Bu yaş grubu Türkiye’nin nüfus/işgücü verileri ile karşılaştırıldığında en yüksek işgücünün yer aldığı yaş grubudur. Ayrıca bu yaş grubunda yer alan kişiler eğitimi tamamlamış ve ekonomik verimlilikleri yüksektir. Göç eden kişilerin yaşadıkları ilk 5 il incelendiğinde kültürel ve sosyoekonomik şartlar bakımından en avantajlı iller olması dikkat çekmektedir. En çok göç eden meslekleri incelediğimizde mühendis ve mimarlar ilk sırada gelmektedirler. Ardından gelen

akademisyenlerin ise özellikle 2014 yılından sonra göç oranlarında ciddi bir artış olduğu gözlemlenmektedir.¹⁸²

Yapılan literatür taraması ve medya araştırması ile birlikte incelenen akademik yayınlar, raporlar ve istatistikler doğrultusunda Türkiye’den yurt dışına yapılan yüksek nitelikli işgücü göçünün oranında yaşanan artış genel olarak ekonomik, siyasal ve sosyokültürel sebeplere bağlanmaktadır. İlgili literatüre göre Türkiye’deki yüksek nitelikli işgücünü temsil eden 20 – 34 yaş grubunun göç hareketini artıran nedenler şunlardır:

- İşsizlik oranında yaşanan artış ve istihdam sorunu, Türkiye’nin yıllık büyüme oranlarında dalgalanmalar ve istikrarsızlık, uzun çalışma saatleri, çalışma koşullarındaki gerileme, ücret adaletsizliği, yaygın kayırmacılık, ar-ge çalışmalarının ve yatırımlarının azlığı, vergi oranlarının yüksek olması ve iyi bir kariyer isteği gibi ekonomik,
- Etnik kökene dayalı ayrımcılık, siyasal istikrarsızlık, siyasetin iş hayatına girmesi, siyasette sadakatın ön planda olması, demokrasi, hukuk sorunları ve terör gibi siyasal,
- Yurt dışında eğitim ve yaşam şartlarının çekiciliği ve imkânlarının Türkiye’ye göre daha fazla olması, toplumsal kaygılar ve sosyal ayrışmalar gibi sosyokültürel,

Çalışmamızın üçüncü bölümünde çoğunluğu İzmir’de yaşayan yüksek nitelikli işgücü/potansiyel göçmenler üzerinde gerçekleştirdiğimiz anket sonucunda;

- Yüksek nitelikli göç hareketinde bulunmak için yeterli eğitim ve yabancı dil bilgisine sahip oldukları, özellikle 24 yaş ve altı yaş grubunun, 25 – 39 yaş grubuna göre yabancı dil konusunda daha bilgili olduğu sonucu tespit edilmiştir.
- 24 yaş ve altı grubunun diğer yaş gruplarına oranla daha çok yurt dışında bulunduğu görülmüştür.
- Yüksek nitelikli potansiyel göçmenlerin yurt dışında özellikle AB ülkelerine göç etmek istedikleri saptanmıştır.

¹⁸² Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü (OECD), **Uluslararası Göç Görünümü 2018**, OECD Yayınları, Paris, 2018, [https://doi.org/10.1787/migr_outlook-2018-en\(16.06.2019\)](https://doi.org/10.1787/migr_outlook-2018-en(16.06.2019)).

- Türkiye’den Avrupa Birliği’ne yüksek nitelikli göç hareketinde bulunmak isteyen işgücünden 25 – 39 yaş arasını temsil eden kesimin bu isteklerini 2 – 3 yıl içerisinde, 24 yaş ve altı grubun öğrenci olmalarının da etkisi ile 4 -6 yıl içerisinde bu isteklerini gerçekleştirmek istedikleri anlaşılmaktadır.
- Yüksek nitelikli göç hareketinde bulunmak isteyen işgücü öncelikle iş sebebi ile ikinci yol olarak ise eğitim sebebi ile göç etmek istemektedirler.
- Bu çalışma kapsamında yüksek nitelikli potansiyel göçmen işgücünün, göç hareketinde bulunmak istemesinin temel nedeni sosyokültürel sebeplerdir. Ardından ekonomik sebepler ve siyasal sebepler belirtilmiştir.
- Türkiye’den Avrupa Birliği’ne yüksek nitelikli göç hareketinin öncelikle sosyokültürel avantajlar ve iş ve kariyer avantajlar sağlayacağını düşünmektedirler.
- 24 yaş ve altı potansiyel yüksek nitelikli göçmenlere göre göç hareketinde bulunmalarının önündeki en büyük engeller, geçim derdi, maddi kaynak yetersizliği ile aile ve arkadaş özlemini olarak sıralanırken, 25 -39 yaş arasındakiler için yabancı dil sorunu öncelikli engeldir. Bu grup için geçim derdi ve maddi kaynak yetersizliği ve iş bulma kaygısı ikincil önemdeki engeller olarak ifade edilmektedir.
- 24 yaş ve altı potansiyel yüksek nitelikli göçmenler göç hareketinden sonra Türkiye’ye dönmek konusunda 25 – 39 yaş grubuna göre daha istekli oldukları sonucuna varılmıştır.
- Göç hareketinde bulunmak istedikleri ülkenin göç politikaları konusunda 25 – 39 yaş arası kişiler 24 yaş ve altı kişilere göre daha bilgili olduklarını ifade etmektedirler.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde çoğunluğu İzmir’de yaşayan yüksek nitelikli işgücü/potansiyel göçmenlerle gerçekleştirdiğimiz odak grup görüşmesi sonucunda Avrupa’ya göç eğilimine sebep olarak gösterilen argümanlar şunlardır:

- Yüksek nitelikli işgücünün; işsizlik, iş hayatında kayırmacılık ve torpil, çalışma koşulları, yöneticilerin uygulamaları, sektörün beklentileri ve gerçeklikleri ile eğitim alanının gerçekliklerinin birbiri ile uyuşmaması, ücret adaletsizliği ve alanları dışında çalışma zorunluluğunda bulunmaları gibi sorunlarının olduğu,
- Demokratik hak ve özgürlüklerin kullanılamaması ve korku toplumu algısı, kendilerine sosyal zaman ayıramamak, gelecekle ilgili tedirginlik, toplumsal dışlanma ve yaşam biçimine müdahale, kimlik baskısı gibi sosyokültürel nedenlerden dolayı göç hareketinde bulunmak istedikleri,
- Döviz kurunun yükselmesi, vergi adaletsizliği, emek sömürüsü, piyasadaki dalgalanmalar, siyasal sorunlar temelli ekonomik problemler, enflasyonun yükselmesi, ücret düşüklüğü ve dengesizliği, girişimciliğin engellenmesi, ekonomik kriz ve hayat pahalılığı gibi ekonomik nedenlerle göç hareketinde bulunmak istedikleri,
- Siyasal sistemde yaşanan sorunlar, hukukun üstünlüğü konusunda yaşanan tedirginlikler, siyasetçilerin tutum ve uygulamaları, insan hakları konusundaki sorunlar, terör olayları, ideolojik görüş baskıları, ceza adaletsizliği gibi siyasal nedenlerle göç hareketinde bulunmak istedikleri,
- Ortalama 5 yıl içerisinde göç hareketinde bulunmak istedikleri,
- Yurt dışında bulunmanın etkisiyle veya takip ettikleri bloglar, sosyal medya kanalları, okudukları kitaplar neticesinde göç politikaları konusunda az düzeyde bilgili oldukları, genellikle göç hareketinde bulunacakları zaman detaylı bir araştırmaya girecekleri,
- Yurt dışına göç hareketinde bulunsan da daha sonra Türkiye'ye geri dönmeyi düşündükleri, öğrendikleri bilgileri ve edindikleri tecrübeleri kendi ülkelerinde paylaşmak istedikleri.

Yukarıda ilgili kısımda da dile getirildiği gibi bu argümanlar Avrupa'da çalışma, hatta bazılarının bulunma deneyimi olmaksızın çevreden veya internet üzerinden (sosyal medya, bloglar vs.) edinilmiş algılarla oluşan Avrupa imajının bir

sonucudur. Sağlıklı bir karşılaştırmanın olmazsa olmaz koşulu olarak Avrupa’da yaşama ve çalışma deneyiminin bulunmaması, söz konusu imajın araştırmaya konu olan örneklem açısından ne derece güçlü olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durumun iki temel sonucu dikkati çekmektedir:

- Eğitimli, dolayısıyla ilgili literatüre göre “yüksek nitelikli” kabul edilen kesim hüküm ve argümanlarını büyük ölçüde imajlar üzerinden kurgulamaktadır.
- Artan işsizlik, mülteci krizi, aşırı sağı ve yabancı düşmanlığının yükselişi ve bunların arka planında her geçen gün daha fazla hissedilen ekonomik krize rağmen Avrupa’nın ülkemizde bulunan yüksek nitelikli işgücü nezdinde hala güçlü bir imaja sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu sonuçlar doğrultusunda çalışma kapsamında araştırma sorularına bağlı olarak geliştirilen iki temel hipotezden ikincisi; **“Türkiye’de son yıllarda gittikçe artan siyasal, ekonomik, sosyokültürel güvensizlik algısı devam ettiği sürece yurtiçinde eğitim almış üniversite mezunlarının AB’ye yüksek nitelikteki göçmen olarak gidişlerinde artış yaşanacaktır.”** hipotezi doğrulanmaktadır.

Dolayısıyla Türkiye’den Avrupa Birliği’ne yüksek nitelikli göç hareketinin nedenleri hakkında fikir edinebilmek için gerçekleştirilen bu çalışmanın ikinci bölümü ve üçüncü bölümünden elde edilen sonuçlar doğrultusunda dolaylı yoldan siyasal nedenlerden kaynaklanan ekonomik ve sosyokültürel faktörlerin oluşturduğu sorunların göç kararında etkili olduğu görülmektedir. Araştırma çalışmalarımıza katılan çoğunluğu İzmir’de yaşayan yüksek nitelikli işgücü/potansiyel göçmenlerin düşüncelerine göre, yaşanan bu sorunların devam etmesi halinde yüksek nitelikli işgücünün önümüzdeki 5 yıl içerisinde göç hareketinde bulunma oranının daha da artacağı beklenmektedir.

KAYNAKÇA

AB Mavi Kart, <https://www.apply.eu/tr/Mavi-Kart/> (10.06.2019).

Abdullah Göv ve Zerrin Dürrü, “Göç ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Seçilmiş OECD Ülkeleri Üzerine Ekonometrik Bir Analiz”, **Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Cilt:3, Sayı:4, 2017, ss.491-502.

Akalın, Hilal. “Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Türkiye’de Mülteci Hukuku: Suriye Örneği”, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2013.

Akdemir, Erhan, Seda Tekeli. “AB Mavi Kart Uygulamasının Türkiye İşgücü Piyasasına Olası Etkileri”, **Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi**, Cilt.25, Sayı.1, 2017, ss.75-101.

Akın, Burcu Gökçe Yılmaz. “Avrupa Birliği’nin Yaşlanma Sorununa Bir Çözüm Olarak Türkiye’nin Üyeliği”, **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt:8, No:1, 2009, ss.27-37.

Akses, Selen. “Avrupa 2020 Stratejisi”, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, Yayın No: 269, 2014.

Aksoy, Zeynep “Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt:5 Sayı:20, 2012, ss. 292-303.

Aktaş, Munise Tuba. “Göç Olgusu Ekonomik Kalkınmada İtici Güç Olabilir Mi?”, **Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 7, Sayı 1, 2015, ss.37-48.

Aldırmaz, Yaşar. “Değerler Avrupası’ndan Duvarlar Avrupası’na Göç, Sığınmacılar ve Mülteci Krizi Çerçevesinde AB Hukuku ve Politikaları”, **Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, cilt.16, sayı.2, 2017, ss.83-103.

Ali Güzel, “**Odak Grup Görüşmesi**”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2016.

Apap, Joanna. “**Shaping Europe’s Migration Policy**”, CEPS Working Document, No: 179, 2002. pp.151-157.

Arayıcı, Ali. “Türkiye’de ‘beyin göçü’ tehlikesi” **Birgün Gazetesi**, 13 Ocak 2019, <https://www.birgun.net/haber-detay/turkiyede-beyin-gocu-tehlikesi.html> (10.06.2019).

Arayıcı, Ali. “Türkiye’de ‘beyin göçü’ tehlikesi” **Birgün Gazetesi**, 13 Ocak 2019, <https://www.birgun.net/haber-detay/turkiyede-beyin-gocu-tehlikesi.html>, (10.06.2019).

Avrupa Topluluklarına İlişkin Temel Belgeler, **Avrupa Topluluklarını Kuran Temel Antlaşmalar (AKÇT, AET, AAET)**, Devlet Planlama Teşkilatı, Cilt.1, 1993.

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, “**AB genelinde üçüncü ülke vatandaşlarına yönelik tek izin ve ortak haklar bütünü**”, 24.11.2011, <https://www.avrupa.info.tr/tr/eeas-news/ab-genelinde-ucuncu-ulke-vatandaslarina-yonelik-tek-izin-ve-ortak-haklar-butunu-6468> , (10.06.2019).

Aydın, Ayşegül. “Avrupa Birliğinin Uluslararası Göç Politikaları Bağlamında Almanya ve Almanya’daki Mülteciler”, **Belgi Dergisi**, sayı.14, ss.531-551.

Aykaç, Mustafa, Umut Yertüm. “**Avrupa Birliği Göç Politikalarının Gelişimi: Misafir İşçi Kabulünden Sığınmacı Akınına**”, Sosyal Siyaset Konferansları, 2016, s.18.

Berkhout, Ernest, Arjan Heyma, Maikel Volkerink, Siemen van der Werff. “**Attracting and retaining highly skilled migrants in the Netherlands**”, Commissioned by Ministry of Social Affairs Amsterdam, 2015.

Bilir, Meltem. **Avrupa Birliği İstihdam Politikaları ve Niteliksiz İşgücü Göçü** İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014.

Birleşmiş Milletler Türkiye Dergisi, “**UNHCR: Bir milyon mülteci ve göçmen 2015 yılında Avrupa’ya ulaştı.**”, <http://www.bmdergi.org/tr/bir-milyon-multeci-ve-gocmen-2015-yilinda-avrupaya-ulasti/> (01.06.2019).

Bulkan, Duygu. **Avrupa Birliği Göç Politikası ve Suriyeli Göçmenler**, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası, İstanbul, 2018.

Büyüksipahi, Mustafa. “Türkiye’den yurt dışına kalifiye beyin göçü yaşıyor!”, **Sözcü Gazetesi**, 31.05.2018, <https://www.sozcu.com.tr/hayatim/yasam-haberleri/turkiyeden-yurt-disina-kalifiye-beyin-gocu-yasaniyor/> (10.06.2019).

Castles, Stephen. Mark J. Miller, **Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri**, Çev. Bülent Uğur Bal, İbrahim Akbulut, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2008.

Cerna, Lucie. “**The EU Blue Card: A Bridge Too Far?**”, Paper prepared for the Fifth Pan-European Conference on EU Politics, Portugal, 2010, pp.1-38.

CHP, “**Akp’nin Yol Açtığı Büyük Beyin Göçü**”, Bilim Platformu Politika Notları, Sayı:31, 2018.

Council Directive 2009/50/EC, “**On The Conditions of Entry And Residence of Third-Country Nationals for The Purposes of Highly Qualified Employment**”, Official Journal of the European Union, 2009, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32009L0050>, (12.06.2019).

Çelik, Rümesya, Irmak Aslan. “Göç ve İşsizlik Arasındaki İlişki: Ampirik Bir Uygulama”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, sayı:74, 2018, ss.65-75.

Dearden, Stephen J.H., “**Immigration Policy in the European Community**”, European Development Study Group Discussion Paper, No:4, 1997, pp.1-38.

Dereli. Deniz Dilara, Melike Akkaraca Köse, “Avrupa Birliği’nde Yüksek Nitelikli İşgücü İhtiyacı ve Mavi Kart Planının Avrupa Birliği’nin Rekabet Gücüne Etkisi”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt.20, Sayı:3, 2015, ss.203-215.

Deutsche Welle, “Beyin göçü Türkiye’nin geleceğini nasıl etkileyecek?”, **Deutsche Welle**, 29.12.2018, <https://p.dw.com/p/3AaiC>, (10.06.2019).

Dinan, Desmond (Ed.), **Avrupa Birliği Ansiklopedisi**, Çev. Hale Akay, Kitap Yayınevi, 1. Baskı, Cilt.1, İstanbul, 2005.

Dinan, Desmond (Ed.). **Avrupa Birliği Ansiklopedisi**, Çev. Hale Akay, Kitap Yayınevi, 1. Baskı, Cilt.2, İstanbul, 2005.

Efe, Gökhan. “Türkiye’den göç yüzde 42,5 arttı: Diplomalı göçmenler anlatıyor”, **Euronews**, 25.09.2018, <https://tr.euronews.com/2018/09/21/turkiye-nin-beyin-gocu-sorunu-diplomalı-gocmenler-anlatiyor>, (10.06.2019).

Eisele, Katharina. “**The US Labour Immigration Scheme- All About Being Attractive?**”, CEPS Paper in Liberty and Security in Europe, 2014, pp.1-19.

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), **Uluslararası Göç Görünümü 2018**, OECD Yayınları, Paris, 2018.

Ermağan, İsmail. “Türkiye’nin Beyin Göçü Meselesi”, **Uluslararası Avrasya Göç Sempozyumu Tam Metin Bildiri Kitabı**, Uluslararası Avrasya Göç Sempozyumu, Türkistan, 9-13 Ekim 2018, ss. 14-34.

European Commission, “**Treaty of Lisbon**”, Official Journal of the European Union, 2007.

European Commission, “**2012 Ageing Report: Economic and Budgetary Projections for the EU Member States (2010-2060)**”, Directorate-General for Economic and Financial Affairs, Brussels, 2012.

European Commission, “**Attracting Highly Qualified and Qualified Third-Country Nationals**”, Synthesis Report, European Migration Network Study, 2013. pp.1-34.

European Commission, “**Communication From The Commission To The European Parliament and the Council on the EU Blue Card**”, Brussel, 2014, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52014DC0287>, (10.06.2019).

European Commission, “**Revision of the EU Blue Card Directive**”, https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/20160607/factsheet_revision_eu_blue_card_en.pdf, (06.06.2019).

European Union, “**Directive 2011/98/EU of the European Parliament and of the Council**”, Official Journal, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32011L0098>, (12.06.2019).

Eurostat, “**EU Blue Cards by Type of Decision, Occupation and Citizenship**”, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_resbc1&lang=en (10.06.2019).

Eurostat, “**First residence permits issued in the EU Member States remain above 3 million in 2017**”, Newsrelease, Eurostat Press Office, 2018.

Eurostat, “**Migration and Migrant Population Statistics**”, 2019, https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics , (01.06.2019).

Eurostat, “**New high in first residence permits issued in the EU Member States in 2016**”, Newsrelease, 174/2017, 2017.

Eurostat, “**Residence permits - statistics on authorisations to reside and work**”, Statistics Explained, 2019, pp.1-11.

Gençler, Ayhan, “Avrupa Birliği’nin Göç Politikası”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, Sayı:49, 2005, ss.173–197.

Giddens, Anthony. “**Göçmenlerin Emek Piyasası Üzerindeki Etkisi**”, Sosyoloji Başlangıç Okumaları, Ed.Anthony Giddens, Say Yayınları, Ankara, 2010.

Giddens, Anthony. “**Sosyoloji**”, Çev. Cemal Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2005.
GMDAC. “**Global Migration Indicators**”, Global Migration Data Analysis Centre, Germany, 2018, s.9.

Government of The Netherlands, “**Expatriate tax break to be shortened**” <https://www.government.nl/topics/income-tax/shortening-30-percent-ruling> (26.06.2019).

Gökbayrak, Şenay. “**Gelişmekte Olan Ülkelerden Gelişmiş Ülkelere Nitelikli İşgücü Göçü ve Politikalar-Türk Mühendislerinin Beyin Göçü Üzerine Bir İnceleme**”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006.

Guild, Elspeth. “**EU Policy on Labour Migration: A First Look at the Commission's Blue Card Initiative**”, CEPS Policy, Brief No. 145, 2007, pp.1-8.

Güleç, Cansu. “Avrupa Birliği’nin Göç Politikaları ve Türkiye’ye Yansımaları”, **Tesam Akademi Dergisi**, Sayı:2, 2015, ss.81-100.

Güney, Pelin. “Marshall Planı: Avrupa Birliği’nin İnşasında Amerikan Harcı”, **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt 5, No: 3, 2006, ss.103-114.

Hacaloğlu, Hilmi. “Türkiye’den Yurtdışına Göç Neden Hız Kazandı?”, **Amerika’nın Sesi**, 06.09.2018, <https://www.amerikaninsesi.com/a/turkiyede-yurtd%C4%B1s%C4%B1na-goc-neden-hiz-kazandi/4560532.html>, (10.06.2019).

Hansen, Randall, **Migration to Europe since 1945: Its history and its lessons**, The Political Quarterly Publishing Co. Ltd., Oxford, 2003.

Hatipoğlu, Atakan “Türkiye’nin beyin göçü sorunu; olgular ve algılar” **Teori Dergisi**, Sayı:346, 2018, ss.4-15.

Herm, Anne. “**Recent Migration Trends: citizens of EU-27 Member States become ever more mobile while EU remains attractive to non-EU citizens, Statistics in focus**”, Eurostat, 98/2008, p.2.

Hermann, Helga. **Ursachen und Entwicklung der Ausländerbeschäftigung**, Informationen zur Politischen Bildung, Nr: 237, 4. Quartal, 2013.

Iam Expat, “**Expat centers & Expat desks in the Netherlands**”, <https://www.iamexpat.nl/expat-info/organisations/expat-centres>, (26.06.2019).

IND, “**Application to work as a highly skilled migrant and for the European Blue Card**”,https://ind.nl/en/Pages/required-amounts-income_requirement.aspx, (27.06.2019).

IND, “**Permits for Highly Skilled Migrants**”, <https://business.gov.nl/coming-to-the-netherlands/permits-and-visa/permits-for-highly-skilled-migrants/>, (27.06.2019).

IOM Uluslararası Göç Örgütü, “**Göç Terimleri Sözlüğü**”, Uluslararası Göç Hukuku, No:18, 2009.

İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV), “Stockholm Programı Kabul Edildi.”, **İKV E-Bülteni**, 7-21.12.2009, https://bulten.ikv.org.tr/?ust_id=4180&id=4209, (10.06.2019).

Kalashnikova, Irina, “Türkiye’den AB ülkelerine giden göçmen sayısı 2018’de yüzde 22 arttı”, **Sputnik News**, 26.01.2019, <https://sptnkne.ws/k8Hg>, (10.06.2019).

Kamiloğlu, Can. “Bilim ve Sanat İtibar Görmediği Ülkeyi Terk Eder”, **Amerika’nın Sesi**, 30.11.2018, <https://www.amerikaninsesi.com/a/bilim-ve-sanat-i%CC%87tibar-g%C3%B6rmedi%C4%9Fi-%C3%BClkeyi-terk-eder-/4681262.html>, (10.06.2019).

Karakaş, Deniz. “**Mülteci Sorunu Çerçevesinde Avrupa Birliği – Türkiye İlişkileri**”, Ormer Perspektif Serileri, no.16, 2006, ss.2-8.

Kınık, Kerem. “Göç, Sürgün ve İltica”, **HayatSağlık Dergisi**, sayı:2, 2010, ss.36-39.

Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Programı, “**Türkiye ve Avrupa’yı Etkileyen Göç Hareketleri**” Çalıştay Raporu, No:2, 2009, <http://www.madde14.org/images/7/70/Mirekocbrif2tr.pdf>, (12.06.2019).

Kümbetoğlu, Beklis. “**Küresel Gidişat, Değişen Göçmenler ve Göçmenlik**”, Uluslararası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar, Der. Ayhan Kaya, Günay Göksu Özdoğan, 1.Bs., Ankara, 2003.

Lizbon Anlaşması, “Lizbon Anlaşmasının Maddeleri hakkında detaylı bilgi için; Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği’nin İşleyişi Hakkında Antlaşma, <https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf>, (10.06.2019).

Lönnack, Lars Johan. “**Ortak Bir Avrupa İltica ve Göç Politikasına Doğru**”, Avrupa Birliği Hukuku, Avrupa Birliği Hukuku Semineri, Çev. İdil Işıl Gül ve Lami Bertan Tokuzlu, İsveç Başkonsolosluğu, İstanbul, 2002.

Martin, Philip, Jonas Widgren. **International Migration: Facing the Challenge**, Population Bulletin, Vol:57, No:1., 2002.

Mazower, Mark. **Karanlık Kıta Avrupa’nın 20. Yüzyılı**, Yay. Haz. Ergün Aydınoglu, Çev. Mehmet Morali, İstanbul bilgi Üniversitesi Yayınları, Tarih, 1. Bs., İstanbul, 2003.

Murat Aksoy, “Beyin göçünün önlenemez yükselişi”, **Bağımsız Gazetecilik Platformu**, 02.11.2018, <http://www.platform24.org/yazarlar/3414/beyin-gocunun-onlenemez-yukselisi>, (10.06.2019).

Mutluer Mustafa, “**Uluslararası Göçler ve Türkiye: Kuramsal ve Ampirik Bir Alan Araştırması-Denizli/Tavas**”, Çantay Kitabevi, İstanbul, 2003.

Natasja Reslow, “**The new politics of EU migration policy: analysing the decision-making process of the Mobility Partnership**”, Paper prepared for the multinational conference ‘Migration: A World in Motion’ Maastricht University, the Netherlands (co-sponsored by APPAM) 18-20.02.2010, pp.1-29.

Oğurlu, Ebru. “**Lizbon Antlaşması’ndan Sonra Avrupa Birliği**”, T.C. Türk İş birliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı Avrasya Etüdleri, No:34, 2008, ss. 7-37.

Ömay Çokluk, “Nitel Bir Görüşme Yöntemi: Odak Grup Görüşmesi”, **Kuramsal Eğitimbilim Dergisi**, Sayı:4, 2011, ss.95-107.

Özcan, Mehmet. **Avrupa Birliği Sığınma Hukuku**, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, 1.Baskı, Ankara, 2005.

Özerim, Gökay. “Avrupa’da Göç Politikalarının Ulusüstüleşmesi ve Bir Güvenlik Sorununa Dönüşümü: Avrupa Göç Tarihinde Yeni Bir Dönem mi? **Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Cilt:5 Sayı:1, 2014, ss.11-48.

Özler, Zeynep. “**Lizbon Antlaşması**”, İktisadi Kalkınma Vakfı Değerlendirme Notu, No:9, 2009.

Pacek, Małgorzata. “**EU migration policy and its implications for Poland**”, Poland in the European Union: Adjustment and Modernisation Lessons for Ukraine, Artur Adamczyk ve Kamil Zajackowski (Der.), Dinkograf, Warsaw, 2012, ss.211-236.

Pascouau, Yves, Sheena McLoughlin, “**EU Single Permit Directive: a small step forward in EU migration policy**”, Policy Brief, European Policy Centre, 2012. pp.1 - 4.

Presidency Conclusions, **European Council Meeting in Laeken**, 14-15.12.2001, p.11,http://ec.europa.eu/governance/impact/background/docs/laeken_concl_en.pdf (12.06.2019).

Riemsdijk, Micheline van. “**(Re)scaling Governance of Skilled Migration in Europe: Divergence, Harmonisation, and Contestation**”, Population Space and Plane, Vol. 18, 2012, ss.344-358.

Sánchez-Montijano, Elena, Ayhan Kaya, Melike Janine Sökmen. “**Highly Skilled Migration between EU and Turkey: Drivers and Scenarios**” Online Paper, No. 21, 2018, pp.1- 30.

Soysüren, İbrahim. “**Avrupa Birliği’nin Emek Göçü Politikaları**” Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006.

Şeker, Ata Ufuk. “AB Mavi Kart alımını kolaylaştıracak”, **Anadolu Ajansı**, 07.06.2016, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ab-mavi-kart-alimini-kolaylastiracak/586052#>, (06.06.2019).

Tansel, Aysıt, Nil Demet Güngör. “Brain Drain’ from Turkey: Survey Evidence of Student Non-Return”, **Social Science Research Network Electronic Paper Collection**, 2002.

The Legatum Prosperity Index 2016, Legatum Institute, 2016, <https://lif.blob.core.windows.net/lif/docs/default-source/publications/2016-legatum-prosperity-index-pdf.pdf>, (10.06.2019).

The Stockholm Programme – An open and secure Europe serving and protecting citizens, Official Journal, C.115 of 4.5.2010, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=LEGISSUM:jl0034>, (10.06.2019).

Toksöz, Gülay. **Uluslararası Emek Göçü**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Göç Çalışmaları, 1.Bs., İstanbul, 2006.

Tripoli AU EU Ministerial Conference Tackles Migration Issues, **AUC Newsletter**, 2006, <https://europafrika.net/2006/11/20/tripoli-au-eu-ministerial-conference-tackles-migration-issues/> (10.06.2019).

TÜİK, “**Uluslararası Göç İstatistikleri 2017**”, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30607>.

Tuik, İşgücü İstatistikleri Mart 2019, <http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30683> (20.06.2019).

TÜİK, Uluslararası Göç İstatistikleri 2017, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30607>, (10.06.2019).

Türk Dil Kurumu, “**Göç**” Tanımı, <http://sozluk.gov.tr/>.

Türk Dil Kurumu, “**Uluslararası Göç**” Tanımı, <http://sozluk.gov.tr/>.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, “**2012 Yılı Uluslararası Nüfus Göstergeleri**”, İktisadi Raporlama ve İstatistik Müdürlüğü, Sayı: U.17.2/407, 2013.

Ünlü, Güler. “**Uluslararası Göç ve Göçmenliğin Değişen Koşulları İçinde Mültecilik**”, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, 2013.

Üstün, Nazlı. “**Schengen Anlaşması ve Geleceği**” Konya Ticaret Odası Etüt Araştırma Servisi, ss.1-8.

Wogart, Jan Peter, Margot Schüller. “**The EU’s Blue Card: Will It Attract Asia’s Highly Skilled?**”, German Institute of Global and Area Studies, 2011.

Yılmaz, Gaye. “**Emek Göçünün Tarihsel Arka Planı**”, Türk Tabipleri Odası Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, Temmuz, Ağustos, Eylül 2005, ss.2-7.

Yusuf Özkan, “Geçen yıl Türkiye'den 1020 kişi 'beyin göçü' için Hollanda'ya başvurdu”, **BBC News Türkçe**, 60.01.2019, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46774679>, (10.06.2019).